

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน
ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

พรณิชา สุภาวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน
สำนักบริหารและพัฒนวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน

ชื่อเรื่อง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

โดย

พรณิชา สุภาวงศ์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)
วันที่ 23 เดือน ต.ค. พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)
วันที่ 23 เดือน ต.ค. พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สินธุ์ สโรบล)
วันที่ 23 เดือน ต.ค. พ.ศ. 54

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(อาจารย์ ดร.สินธุ์ สโรบล)
วันที่ 23 เดือน ต.ค. พ.ศ. 54

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร ยศราช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 25 เดือน ต.ค. พ.ศ. 2554

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงาน วิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
ชื่อผู้เขียน	นางสาวพรณิชา สุภาวงศ์
ชื่อปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารองค์การ ภาครัฐและเอกชน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน 2) ศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน 3) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน หน่วยในการวิเคราะห์ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 86 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลคือประธานหรือผู้แทนคณะกรรมการกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาถอดรหัสและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ลักษณะทั่วไป พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำเนินงานมาแล้ว 4 – 6 ปี มีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ย 85 คน มีเงินทุนในการดำเนินงานน้อยกว่า 50,000 บาท ($\bar{X}$ = 42,740, SD = 93,609) มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นโดยเฉลี่ยหุ้นละ 50 บาท ประเภทกิจการส่วนใหญ่เป็นประเภทผลิตปัจจัยการผลิต รวมทั้งมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต มีการได้รับสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการอบรมให้ความรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ แหล่งจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มจะอยู่ในระดับท้องถิ่น ส่วนกำไรที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้นมีกำไรต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปี ($\bar{X}$ = 8,250, SD = 88,844) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนมากไม่มีหนี้สิน

2. ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ซึ่งพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีระเบียบกฎเกณฑ์ การเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59.30) มีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน

ที่ชัดเจน สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในโครงสร้างการบริหารงาน ทุกคนต่างปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานของกลุ่มที่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพียงบางส่วน (ร้อยละ 20.93) มีความเข้มแข็งในการบริหารงานระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้มีการพัฒนาศักยภาพของประธานและคณะกรรมการกลุ่มน้อย รวมทั้งขาดความรู้ในการบริหารงานที่ถูกต้องในหลาย ๆ ด้าน ขาดการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกยังอยู่ในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง ตลอดจนสมาชิกกลุ่มขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ($B = 0.678$, $P < 0.05$, $R^2 = 0.516$) รองลงมาเป็นปัจจัยด้านการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ($B = 0.158$, $P < 0.05$, $R^2 = 0.540$) ทั้งนี้ปัจจัยทั้งหมดรวมกันอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 54.00 ($R^2 = 0.540$, $P < 0.05$) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกมากและได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนมีแนวโน้มที่จะมีความเข้มแข็งมากกว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกน้อยและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

Title	Factors related to the Strength of the Community Enterprises Management in Wiang Nonglong District, Lamphun Province
Author	Miss Pornnicha Supawong
Degree of	Master of Public Administration in Public and Private Organization Administration
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Chalermchai Panyadee

ABSTRACT

The objectives of this study were to explore: 1) general characteristics of the community enterprises in Wiang Nonglong district, Lamphun province: 2) strength of the community enterprises; and 3) factors related to the strength of the community enterprises. This study was conducted with 86 community enterprise groups. Respondents in this study were presidents or representatives of group committee. A set of questionnaires passing content validity and reliability tests was used for data collection and analyzed by using the Statistical Package for the Social Sciences program. Results of the study revealed the following:

1. General characteristics It was found that most of the community enterprise groups had been operating for 3-6 years, It had 85 members on average with the operational capital for less than 50,000 baht ($\bar{X} = 42,740$, $SD = 93,609$), with share deposit for 50 per share on average. Most business was about the production of production factors. Application of local wisdoms and use of local resources were the production. They were supported on training by the government. Most community enterprise groups still were not certified on standard. The places for selling the products were at a local level. Obtained profits were found for lower than 10,000 baht per year ($\bar{X}=8,250$, $SD = 88,844$).

2. Strength of the community enterprises Based on the important components were clarification of the objectives; cleared management structure; rules and regulations; learning; and networking, it was found that more than one-half of the community enterprise groups (59.30%) had a high to highest level of the strength of management. This was because they had cleared objectives operational. They understood the task management structure and everyone did his or

her own assigned task. They followed rules and regulations as approved by member meeting. About one-fifth of the community enterprise groups (20.93%) had a low level of strength in the management and needed to be improved. This was because the presidents and committee had little potential development. Also, they lacked of knowledge in correct management and administration in various aspects. They also lacked of learning and networking. There was a low level of occupation grouping for development. Group members lacked of participation in the community enterprise operation.

3. For factors related to the strength of the community enterprise management, it was found that member participation had a highest level of statistical significance ($B = 0.678$, $P < 0.05$, $R^2 = 0.516$) followed by being certified the standard of products ($B = 0.158$, $P < 0.05$, $R^2 = 0.540$). All factors were combined and explained the variance of the strength of the community enterprise management with the percentage of 54.00 ($R^2 = 0.540$, $P < 0.05$), reflected that the community enterprise groups having much member participation and its products were certified which surely be stronger than that of little member participation.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี อาจารย์ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไข จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์, อาจารย์ ดร.สินธุ์ สโรบล กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอ เวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนที่ได้กรุณาให้ข้อมูลในการออกแบบสอบถาม และขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.วราภรณ์ ดวงแสง ที่ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์หลายประการ

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อบุญสืบ สุภาวงศ์ และคุณแม่บัวเหย จันทะเปื่อนที่ให้การสนับสนุนเงินทุนในการทำวิจัย ทั้งยังคอยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จ ตามที่ได้ตั้งใจไว้

พรณิชา สุภาวงศ์

ตุลาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	9
แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน	25
แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง	34
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	41
แนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
ภาคสรุป	68
กรอบแนวคิดในการวิจัย	73
สมมติฐานการวิจัย	74
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	75
สถานที่ดำเนินการวิจัย	75
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	75
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	77
การทดสอบเครื่องมือ	78

การรวบรวมข้อมูล	78
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	78
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	80
ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน	80
ตอนที่ 2 ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขต อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน	102
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงาน วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน	114
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	120
สรุปผลการวิจัย	121
อภิปรายผลการวิจัย	125
ข้อเสนอแนะ	133
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	146
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	147
ภาคผนวก ข พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548	158
ภาคผนวก ค หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน	169
ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย	173

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	77
2 จำนวนและร้อยละของระยะเวลาในการดำเนินงาน	81
3 จำนวนและร้อยละของจำนวนสมาชิกกลุ่ม	82
4 จำนวนและร้อยละของจำนวนเงินทุนในการดำเนินงาน	83
5 จำนวนและร้อยละของการเก็บเงินฝากค่าหุ้น	84
6 จำนวนและร้อยละของการเก็บเงินฝากค่าหุ้น	85
7 จำนวนและร้อยละของประเภทกิจการการผลิตสินค้า	86
8 จำนวนและร้อยละของการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	87
9 จำนวนและร้อยละด้านการได้รับสนับสนุน	88
10 จำนวนและร้อยละของแหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้	89
11 จำนวนและร้อยละของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา	89
12 จำนวนและร้อยละของความสอดคล้องผลผลิตกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	90
13 จำนวนและร้อยละของการได้รับการรับรองมาตรฐาน	90
14 จำนวนและร้อยละของภายหลังการได้รับการรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน	91
15 จำนวนและร้อยละของการได้รับผลกำไร	92
16 จำนวนและร้อยละของผลกำไรต่อปีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	93
17 จำนวนและร้อยละของการมีหนี้สิน	93
18 จำนวนและร้อยละของหนี้สินกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	94
19 จำนวนและร้อยละของแหล่งจำหน่ายสินค้า	95
20 จำนวนและร้อยละการมีส่วนร่วมของสมาชิก	97
21 จำนวนและร้อยละเจตคติที่มีต่อการเข้าร่วมกลุ่ม	100
22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตาม ความชัดเจนของวัตถุประสงค์	103
23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตาม โครงสร้างการบริหารงาน	105

ตาราง	หน้า
24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามระเบียบกฎหมาย	107
25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่าย	109
26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก	111
27 จำนวนและร้อยละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามความเข้มแข็งในการบริหารงาน	112
28 ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ	114
29 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน	116

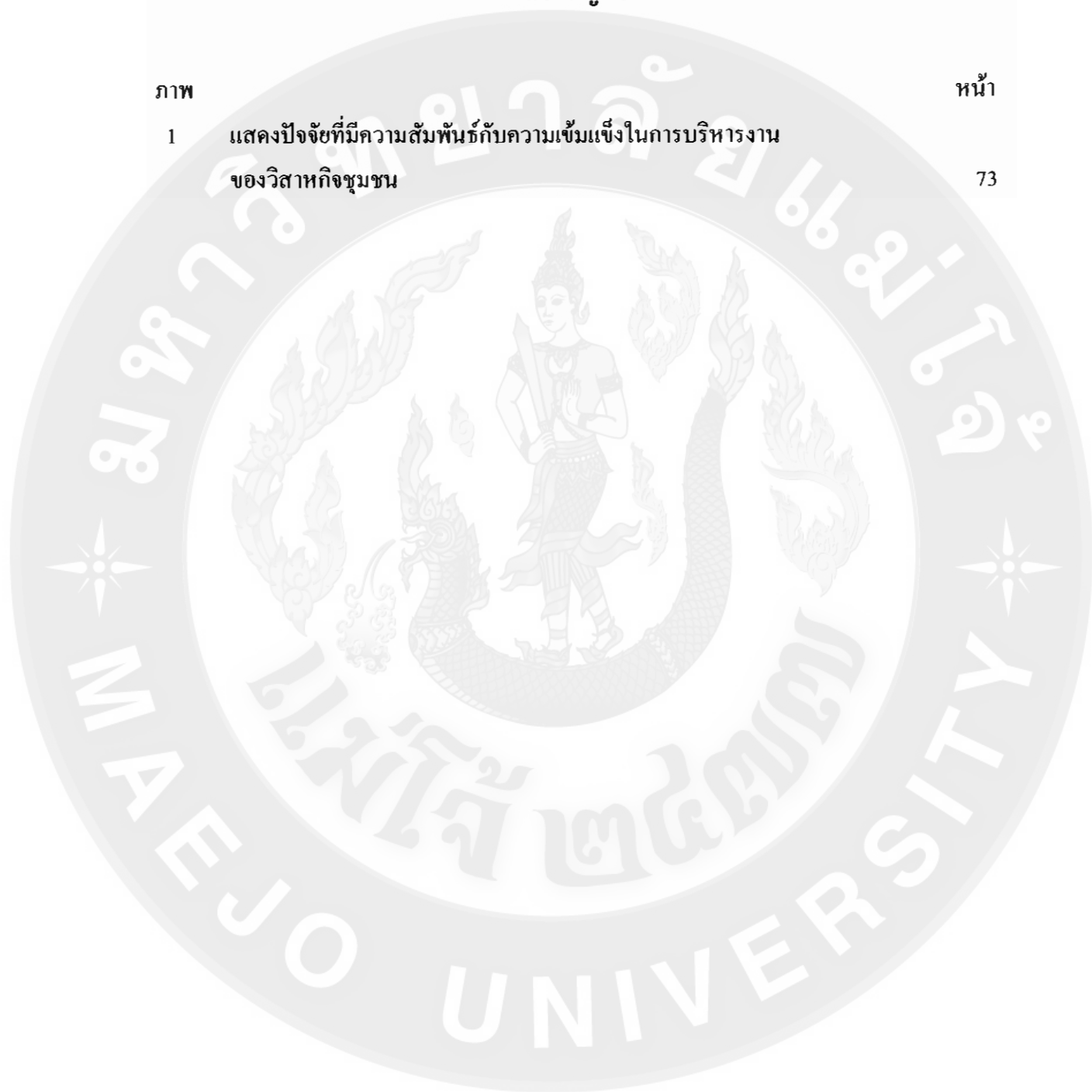
สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

- 1 แสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงาน
ของวิสาหกิจชุมชน

73

บทที่ 1

บทนำ

แนวทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่ความเจริญและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประชาชนสามารถหางานได้ง่ายขึ้น เงินเดือนและค่าจ้างสูง มีการลงทุนอย่างมากจนเงินออมในประเทศไม่เพียงพอต้องนำเงินทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุน สิ่งที่ตามมาคือ หมู่บ้านและชุมชนเดิมเคยมีความเป็นอยู่ง่ายๆ และมีเศรษฐกิจแบบพอเพียง ีฟ กลายมาเป็นหมู่บ้านและชุมชนที่เป็นการผลิตเพื่อการค้า และต้องเข้าไปผูกพันกับตลาดระดับประเทศและระดับโลกมากขึ้น ผลคือมีตลาดการค้ากว้างขวางมากขึ้นจากการที่ขายผลผลิตได้มากขึ้น รวมทั้งมีการรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และสินค้าจากภายนอกเข้ามาในหมู่บ้านและชุมชน ขณะเดียวกันก็มีการดูแลสุขภาพไปจากชุมชนชนบทเพื่อไปสนองต่อประโยชน์ของชุมชนเมืองมากขึ้น จากการพัฒนาโดยอำนาจรัฐได้แพร่กระจายเข้าสู่ชนบทกว้างขวางขึ้น ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปผลจากการเปลี่ยนแปลงชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตและแรงงาน มีโลกทัศน์กว้างขึ้น แต่สิ่งที่ตามมาด้วยคือ รายจ่ายสูงขึ้น มีการอพยพแรงงาน การละทิ้งถิ่นฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดี และภูมิปัญญา ชาวบ้านที่มีคุณค่าไป เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยกขาดความอบอุ่น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนล่มสลาย (ประเวศ วะสี, 2541: 16)

จากผลกระทบการพัฒนาที่เกิดขึ้นข้างต้นทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาโดยเน้นการกระจายอำนาจและการตัดสินใจไปสู่ภูมิภาคท้องถิ่นและชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา รวมทั้งปรับเปลี่ยนการพัฒนาเป็นแบบบูรณาการ โดยมีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันในทุกเรื่อง เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน ส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - พ.ศ.2549) มีแนวทางในการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 คือการยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยยึด “แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา และบริหารประเทศ เพื่อให้

ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพ และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ในระยะของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฉบับที่ 9 นี้ภาครัฐ เอกชน หรือแม้แต่องค์กรพัฒนาเอกชน (Non – Governmental Organizations: NGOs) ได้น้อมนำเอาพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้เป็นหนึ่งแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจให้ถึงระดับรากฐานคือชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลจึงได้กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ สร้างโอกาสให้เกิดการจ้างงานในประเทศ สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก เสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีความรู้ทักษะและมีมือแรงงานเพิ่มขึ้น ช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของการผลิตต่อเนื่องภายในประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการผลิตและการบริการที่จะก่อให้เกิดรายได้เงินตราต่างประเทศ การพัฒนาปัจจุบันจึงมุ่งเน้นที่ชุมชนและมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นเหล่านี้ คือ วิสาหกิจชุมชน (small and micro community enterprise: SMCE) เป็นนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีแนวคิดหา ปัญหาของประเทศในภาพรวม ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการที่ประชาชนรู้จักนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสามารถจัดปัญหาความยากจน เป็นการสร้างรายได้และอาชีพที่ยั่งยืน ความคาดหวังที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนคือคนในทุกชุมชนมองเห็นค่าในสินทรัพย์ของตนเองและชุมชน สินทรัพย์ที่มีอยู่ไม่ได้หมายถึงเงินทองเท่านั้น แต่หมายถึง ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทักษะฝีมือ วิถีชีวิต วัสดุตามธรรมชาติของชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่ได้สร้างสะสมและสืบทอดต่อกันมาเป็นสมบัติของคนในชุมชนทุกคน (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2549) วิสาหกิจชุมชนจึงไม่ได้เป็นเพียงธุรกิจชุมชนแต่เป็นกระบวนการเพิ่มมูลค่าแก่ทรัพยากรให้ชีวิตด้วยความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เสรี พงศ์พิศ, 2545: 32) นอกจากนี้เสรี พงศ์พิศ (2541: 137) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการพัฒนาชุมชนมีปรัชญาอยู่ที่เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายหลักวิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างรากฐานชีวิต รากฐานเศรษฐกิจชุมชน มีลักษณะเป็นองค์กรรวมและบูรณาการ ไม่แยกส่วนกัน ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันก่อให้เกิดผลทวีคูณ

ต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-พ.ศ.2554) ซึ่งเป็นแผนที่มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชนและการใช้ทุนทาง

เศรษฐกิจ พึ่งพาทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณภาพเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ สร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ปัญหาการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการชุมชนโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชน ในการดำเนินกิจการดังกล่าวจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนการเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน หลักการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ การทำให้สินทรัพย์ของชุมชนกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าและทำให้เป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าเพิ่ม เพื่อนำไปสู่สินค้าของชุมชนทำให้เกิดรายได้และกลายเป็นสินทรัพย์ของชุมชน เพื่อให้รากฐานเศรษฐกิจมั่นคง ซึ่งมาจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นองค์กรประสานการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจสมัยใหม่กับวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545: 34) ในการรวมกลุ่มกันของวิสาหกิจชุมชนนั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มี องค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชนเป็นหลักริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชนเป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง

อย่างไรก็ตาม มีวิสาหกิจชุมชนจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการและพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร โดยในระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัยเพื่อนำทุนของชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้และในระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจและความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป อีกทั้งให้การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ม.ป.ป.)

ในปี พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้พัฒนาและขยายโอกาสให้ครอบคลุมการดำเนินงานให้กว้างขึ้น โดยปรับเปลี่ยนเป็น โครงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น โดยแบ่งผลิตภัณฑ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน เรียกว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งไม่จำเป็นว่าหนึ่งตำบลต้องมีหนึ่งผลิตภัณฑ์ อาจเป็นหลายชุมชน และไม่จำเป็นต้องอยู่ในจังหวัดหรือภาคเดียวกัน แต่จะเป็นการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบเครือข่าย ส่วนที่ 2 คือ ผลิตภัณฑ์ที่มาจากผู้ประกอบการ เช่น ห้างหุ้นส่วน บริษัท เรียกว่า ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โครงการที่เกิดขึ้นหลังจากการกำหนดให้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ได้มีการดำเนินการอย่างกว้างขวางในทุกจังหวัดเพื่อสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชน โดยเริ่มจากการพัฒนาประชาชนในระดับรากแก้ว อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่ม OTOP หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ยังคงประสบปัญหาและความไม่พร้อมในการพัฒนาหลายด้าน (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2546ก) ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการผลิตผลิตภัณฑ์ไม่มีคุณภาพสม่ำเสมอ และขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และการลอกเลียนแบบสูง ปัญหาด้านการตลาดเกิดการตัดราคาผลิตภัณฑ์ การขาดช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ปัญหาการบริหารจัดการที่ดีและขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง รวมทั้งปัญหาการขาดแรงงานฝีมือโดยเฉพาะทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และบรรจุภัณฑ์มาตรฐานและปัญหาการขาดเงินทุนและความสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ในจังหวัดลำพูนก็พบว่าการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นเป็นจำนวนมาก สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน (2553: 17) ได้เสนอรายงานการขึ้นจดทะเบียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการจดทะเบียนแล้วรวมทั้งสิ้น 996 แห่ง ในอำเภอเวียงหนองล่องได้รับการจดทะเบียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสิ้น 110 แห่ง ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งเน้นกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชน เน้นการผลิตขั้นพื้นฐานให้พอเพียงกับความต้องการของชุมชน มุ่งให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้แก่ชุมชนและมีความสามารถในการจัดการหนี้สินได้ โดยการนำเอาวัตถุดิบในท้องถิ่น นำมาแปรรูปเพื่อให้ผลผลิตมีมูลค่ามากขึ้น และสร้างจุดเด่นให้แก่ผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน สร้างทุน สร้างรายได้ตามนโยบายของรัฐบาล ที่ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และรู้จักใช้ภูมิปัญญาของตนเองให้เป็นประโยชน์ และยังสามารถขยายการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้นในรูปวิสาหกิจชุมชน เช่น การแปรรูปอาหาร การผลิตเครื่องคั้น การทำเครื่องจักสาน การผลิตปัจจัยการผลิต ตลอดจนการทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในสินค้าให้กับผู้บริโภค อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม ยังมีปัญหาด้านเทคนิค กระบวนการผลิต การใช้เทคโนโลยีในการผลิต การจัดการกลุ่ม ปัญหาด้านช่องทางการตลาดจำกัดอยู่ภายในจังหวัดลำพูนและต้องแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งในการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับวิสาหกิจชุมชนในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สามารถดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และมีความเข้มแข็ง นอกจากนี้แล้วยังสามารถที่จะนำผลของการศึกษาไปปรับใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นหรือกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกันให้สามารถนำไปปรับใช้บริหารองค์กรของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้คาดว่าจะมีประโยชน์ดังนี้

1. ทราบถึงลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. ทราบถึงความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน จะเป็นประโยชน์ในการนำมาวางแผนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานได้
3. เป็นข้อมูลและแนวทางสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนและวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่นๆ ต่อไป
4. ผู้ที่สนใจสามารถใช้ผลการศึกษานี้ ไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนได้ต่อไป

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในประเด็นด้านการเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

2. หน่วยในการศึกษา (Unit of analysis) ในครั้งนี้เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังนั้นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประธานหรือคณะกรรมการ ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในแต่ละกลุ่มของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน แต่ละกลุ่มจำนวน 86 กลุ่ม จากจำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 110 กลุ่ม โดยใช้วิธีการสังเกตและการสอบถาม

3. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในทัศนะของประธานหรือคณะกรรมการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเท่านั้น

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มที่เกิดจากการทำกิจการของชุมชน ที่ชุมชนและคนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน

ลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง ระยะเวลาในการดำเนินงาน จำนวนสมาชิก จำนวนเงินทุน การเรียกเก็บเงินฝากค่าหุ้น ประเภทกิจการการผลิตสินค้า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน แหล่งจำหน่ายสินค้า ผลกำไรและหนี้สินที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

ความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพในการบริหารงาน สร้างรายได้และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยมีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีระเบียบกฎเกณฑ์ มีการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่าย ตลอดจนผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก

สมาชิกกลุ่ม หมายถึง สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่ได้เป็นนิติบุคคล ที่ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม

ระยะเวลาในการดำเนินงาน หมายถึง ระยะเวลาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เริ่มดำเนินงาน ตั้งแต่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรจนถึงปัจจุบัน

การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจมีการแสดงออกหรือมีบทบาทของสมาชิกเองที่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมของ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม การมีส่วนร่วมประเมินติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มและการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

เงินทุน หมายถึง จำนวนเงินทั้งหมดที่คณะกรรมการบริหารงานได้ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง ความรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่ และทำให้เป็นตัวกำหนดแนวทางของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนอง

การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือการให้บริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างเอกลักษณ์ ก่อให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจชุมชนสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สร้างงานและสร้างรายได้

ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ผลผลิตที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมสามารถนำไปบริโภคหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับคนในท้องถิ่น

การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อ

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย มีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
5. แนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน เกิดจากการนำเสนอของตัวแทนเครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศ ร่วมกับมูลนิธิหมู่บ้านและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อปี 2544 เสนอพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาของกระแสการเคลื่อนไหวของระบบความคิด การพึ่งตนเองของชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเป็นพื้นฐานของ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง และ โดยที่เศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบันจำนวนหนึ่งยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต โดยสามารถสรุปแนวคิดเรื่องวิสาหกิจชุมชนได้ดังนี้

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1082) ให้ความหมายของ “วิสาหกิจ” หมายถึง การประกอบกิจการที่ยาก สลับซับซ้อน หรือเสี่ยงต่อการขาดทุน ล้มละลาย

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548ข: 2) ให้ความหมายว่าหมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกันมีวิถีชีวิตร่วมกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน ระหว่างชุมชน

วิชิต นันทสุวรรณ (2547: 28) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการเพื่อจัดการทุน ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเอง และความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน และกล่าวว่าการประกอบการในลักษณะวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่เชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูป และการตลาดของชุมชน เข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วน และแบ่งบทบาทให้กับกลุ่มคนที่มีทักษะหรืออาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน กิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางวิสาหกิจชุมชนมี 3 ระดับ คือ การสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อเพียงพอต่อความต้องการระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชนเป็นระดับก้าวหน้า

เสรี พงศ์พิศ (2548: 1) กล่าวว่า “วิสาหกิจชุมชน” คือ การประกอบการโดยคนในชุมชนเพื่อการจัดการทุนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน

ทักษิณ ชินวัตร (2547 อ้างใน ศรีปริญญา รูปกระจ่าง, 2548: 22) กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชนว่า หมายถึง ประชาชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป แล้วจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนรัฐบาลจะเข้าไปให้ความรู้ ให้โอกาส ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อกลุ่มเหล่านั้นจะได้ผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อจำหน่าย ทั้งในชุมชนหรือออกไปนอกชุมชน เป็นธุรกิจขนาดจิ๋วระดับชุมชน ไม่ใช่เป็นจำเพาะในครอบครัว แต่วิสาหกิจชุมชนหมายความว่าหลายครอบครัวมารวมตัวกันผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อส่วนรวม

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบกิจการของคนในชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนเป็นหลักผสมผสานกับเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าหรือบริการเพื่อการพึ่งตนเองและสร้างรายได้ของคนในชุมชน ด้วยการจัดการทุนอย่างสร้างสรรค์

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ อันจะส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจะเป็นการเปิดโอกาสในการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันระหว่างเครือข่าย ทั้งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน เครือข่ายภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ เป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย

วิสาหกิจชุมชนจึงแตกต่างกับธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพราะอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ใช้กฎเกณฑ์เรื่อง ทุน และ แรงงาน มาวัดขนาดและความสำเร็จ การดำเนินงานมุ่งเน้นการสร้างผลกำไร ส่วนวิสาหกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรให้มากที่สุด แต่ต้องตอบสนองการอยู่ร่วมกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2545: 17-19)

แนวคิดของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน มีฐานคิดอยู่บนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมวิสาหกิจชุมชนไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ที่มีการผลิตในปริมาณที่มากเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ แต่เป็นกิจกรรมที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ จากการสำรวจวิจัยสภาพของตนเอง รวมทั้งศักยภาพ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่ยังไม่มีกระบวนการเพิ่มมูลค่า เป็นกิจกรรมที่ทำกิน ทำให้ แทนการซื้อจากตลาด และเพิ่มปริมาณเพื่อตอบสนองความต้องการระดับชุมชน แล้วพัฒนาเพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชน เป็นการจัดการระบบการผลิตและบริโภคใหม่นั้นเอง

จากหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และวิสาหกิจชุมชน มีเป้าหมายเหมือนกัน คือ เน้นการพึ่งพาตนเองระดับครอบครัว ความพอเพียงระดับชุมชน ลดพึ่งพิงอิงกับโลกภายนอก

วิชิต นันทสุวรรณ (2547: 31) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางและเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มุ่งสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนเป็นระบบที่มีกรอบแนวคิดเฉพาะของตนเอง ดังนี้

ด้านปรัชญา สอดคล้องหรือกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาเดียวกับสหกรณ์ และเป็นปรัชญาเดียวกับเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งให้สมาชิกช่วยเหลือกันและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

กระบวนการ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชน ให้รู้จักตนเอง รู้จักชุมชน รู้จักโลก จนสามารถประมวลความรู้เข้าด้วยกัน นำไปกำหนดทิศทางในการพัฒนาของชุมชน อย่างมั่นคงมีศักดิ์ศรี

วิธีการจัดการ ใช้วิธีการจัดการแบบสหกรณ์ โดยองค์กรในชุมชนจัดรูปแบบที่เหมาะสมทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของชุมชน

โดยเฉพาะแผนแม่บทชุมชนว่ากลุ่มหรือสมาชิกองค์กรควรทำการผลิตแปรรูปและสร้างผลิตภัณฑ์ใดบ้าง เพื่อเพิ่มรายได้ ทดแทนการนำเข้าจากภายนอก ซึ่งจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกสร้างและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

สำหรับเสรี พงศ์พิส (2546: 48) กล่าวว่า สหกรณ์เป็นแนวคิด แนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นในยุโรปเป็นเครื่องมือให้คนรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน สร้างสวัสดิการและความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะกรรมกรและเกษตรกร ต่อมาขยายออกไปสู่อาชีพอื่น สหกรณ์ในรูปแบบที่ดำเนินการในเมืองไทยเป็นกลไกที่มีข้อจำกัดอยู่มาก ส่วนใหญ่อยู่ในการควบคุมกำกับของรัฐ ไม่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เปรียบเสมือนกับรถเมล์ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนกรุงได้ทั้งหมด จึงเกิดรถตู้ รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง วิสาหกิจชุมชน เปรียบเหมือนรถตู้ ซึ่งเป็นรถขนส่งเหมือนกันแต่มีขนาดเล็กกว่า มีความคล่องตัว เคลื่อนไหวได้เร็ว ไปตามเส้นทางเล็ก ๆ ซึ่งรถเมล์ไปไม่ถึง

สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนใช้หลักปรัชญาเดียวกับสหกรณ์และเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกเพื่อนำไปกำหนดทิศทางการพัฒนา มีเป้าหมายในการพัฒนา คือ การพึ่งพาตนเองในทุกระดับเป็นการประกอบการขนาดเล็กที่คล่องตัวและตอบสนองความต้องการกลุ่มเป้าหมายได้ดี

วัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 5) ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนว่า เป็นกิจการที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์โดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง และมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุด และเอาเปรียบผู้บริโภค โดยสรุปวิสาหกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ส่งเสริมการใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างผลผลิตของชุมชน (2) สร้างรายได้และลดรายจ่ายให้ชุมชน (3) สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองโดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2546: 40) ได้กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน โดยมีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 อย่าง คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ให้มีการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจไปสู่การประกอบการที่เข้มแข็งต่อไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ประกอบด้วยมาตรา จำนวน 34 มาตรา ซึ่งแบ่งเป็น 4 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 วิสาหกิจชุมชน ที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติ ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรและมีการต่อทะเบียนทุกปี ภายในสามสิบนับตั้งแต่วันสิ้นปีปฏิทิน หากประสงค์จะดำเนินการต่อ รวมทั้งการเลิกกิจการ ให้แจ้งให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายในสามสิบวันนับแต่เลิกกิจการ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่จะขอจดทะเบียน ซึ่งสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548ก: 24) ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. เป็นกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

2. เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือประสงค์ที่จะดำเนินการร่วมกันในชุมชน โดยคณะบุคคลที่เป็นนิติบุคคลหรือ ไม่เป็นนิติบุคคล และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน

3. เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน

4. เป็นกิจการที่ไม่จัดค่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

รายละเอียดประกอบการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จะขอจดทะเบียนต้องมีรายละเอียดประกอบการจดทะเบียน ดังต่อไปนี้

1. ชื่อและที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน
 2. ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน
 3. ชื่อและที่อยู่ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
 4. กิจการที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ
- สถานที่ในการขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมี 2 แห่ง คือ

1. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล/แขวง (กทม.) ณ ตำบล / แขวง ที่ผู้มาขึ้นขอจดทะเบียน โดยมีเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรประจำศูนย์นั้นๆ เป็นผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติและเอกสารหลักฐานประกอบ ในเบื้องต้นให้ถูกต้องครบถ้วน แล้วนำเสนอต่อนายทะเบียน

2. สำนักงานรับจดทะเบียน ณ สำนักงานเกษตรอำเภอ / กิ่งอำเภอ / สำนักงานเกษตรเขต (กทม.)

หมวดที่ 2 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ให้การดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเป็นไปด้วยความสมัครใจ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเป็นการแนะนำให้การช่วยเหลือกันภายในเครือข่าย ในด้านการจัดตั้ง การศึกษาวิจัย การฝึกอบรมให้ความรู้ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายทุกระดับ

หมวดที่ 3 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ คณะกรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด ทุกจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีเกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

หมวดที่ 4 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร เพื่อให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วอย่างต่อเนื่อง กำหนดให้มีคณะกรรมการประสานงานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนา กิจการวิสาหกิจชุมชนในการประสานการดำเนินงานของกองทุนต่าง ๆ ให้สามารถสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรา 25 รับคำขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุน จากวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 26 การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิ ในการประกอบ การ ขบวนการผลิต และการบริหารจัดการ

มาตรา 27 จัดให้มีมาตรการในการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งการส่งเสริมให้ก้าวสู่ระดับที่สูงขึ้น

มาตรา 29 การพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์

มาตรา 30 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการส่งเสริมสนับสนุน เงินทุน การจัดการฝึกอบรมต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานหรือ การส่งเสริมอื่นใดที่เป็นประโยชน์ต่อกิจการวิสาหกิจชุมชน

การบริหารวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบการของชุมชน เพื่อการจัดการ ทุน ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง จะทำให้วิสาหกิจชุมชนเข้าใจศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ ซึ่งเป็นทุนที่แท้จริงของตนเอง แล้วนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนา โดยให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ร่วมจัดทำแผน ปฏิบัติงาน ร่วมดำเนินงานตามแผน ร่วมติดตามประเมินผล ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานที่มั่นคงของสังคม ด้วยการสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วม ด้วยการนำเอาศักยภาพ ปัญหา ความต้องการ มาวิเคราะห์ กำหนดเป็นกิจกรรม และดำเนินงาน กิจกรรมที่กำหนด ตามศักยภาพ ความสามารถของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเน้นการพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก

วิชิต นันทสุวรรณ (2547: 94) ศึกษาแนวคิดจากชุมชนไม้เรียงจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเป็นต้นแบบในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน สรุปได้ว่าชุมชน

เริ่มต้นจากการศึกษาศักยภาพของตนเอง โดยการเรียนรู้ตนเอง เรียนรู้โลกภายนอก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จัดทำแผนปฏิบัติการ กำหนดระบบบริการจัดการ และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และยังได้ศึกษาชุมชนตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ สรุปได้ว่าชุมชนเริ่มต้นจากการศึกษาศักยภาพของตนเอง นำข้อมูลมาจัดทำแผนแม่บทชุมชน การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร มีการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ ตั้งศูนย์ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนเพื่อการขายผลิตภัณฑ์ และการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นเงินปันผลและกองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิก

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545: 13-23) กล่าวถึง กระบวนการทำงานกลุ่มของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (1) การศึกษาศักยภาพและข้อมูลของตนเอง เป็นกระบวนการทางปัญญาในการเรียนรู้สภาพแวดล้อม ด้านครอบครัว ผลผลิต ทรัพยากร ภูมิปัญญา ความรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การรู้จักตนเอง เป็นกระบวนการทบทวนข้อมูลที่แสดงความเป็นจริงระดับครอบครัวตนเอง การรู้จักชุมชน เป็นข้อมูลภาพรวมซึ่งสรุปจากครอบครัวตนเอง บัญชีรับ จ่ายของครอบครัว ที่รวมกับเป็นระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และการรู้จักโลก เป็น การรู้จักสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของโลก และโลกด้านเศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลความรู้ เทคโนโลยี ข้อมูลทางเลือกใหม่จากการเรียนรู้ศักยภาพนี้ จะต้องนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานต่อไป (2) การจัดทำแผนปฏิบัติงาน เมื่อทราบข้อมูลที่แท้จริง เข้าใจตนเอง ชุมชน และโลกแล้ว จะนำไปสู่การกำหนดทางเลือกในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกที่เกิดจากข้อมูล ความรู้ เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน กลายเป็นความรู้ใหม่ ที่อยู่บนฐานความจริง ศักยภาพที่แท้จริง สามารถกำหนดเป็นทางเลือกหรือแผนปฏิบัติงาน โครงการ กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนที่มองเห็นส่วนประกอบเพื่อกำหนดปัจจัยที่จะสนับสนุน รวมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพสูงสุด (3) การดำเนินงานตามแผน เป็นการบริหารความเชื่อมโยงระหว่างทุนต่าง ๆ เพราะการบริหารขององค์กรชุมชน คือ หลักเกณฑ์กำกับความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับงานภายในกลุ่ม เช่น สมาชิกและคุณสมบัติของสมาชิก ระบบการผลิต ระบบตลาด ระบบบัญชี เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมมี 2 ลักษณะ คือ สมาชิกร่วมกันทำโดยตลอด ในลักษณะงานรวม เช่น กิจกรรมร้านค้า กิจกรรมโรงสี และกิจกรรมที่สมาชิกแยกกันทำ แต่มีการรวมกันในเรื่องการจัดการบางอย่าง มีลักษณะเป็นกิจกรรมอาชีพของสมาชิก เช่น การปลูกผัก กิจกรรมปรับปรุงคุณภาพทุเรียน (4) การติดตามประเมินผล เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยการพูดคุย การประชุมที่เกี่ยวกับผลของการปฏิบัติงาน โดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลให้มากที่สุด เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับแผนการปฏิบัติงานที่วางไว้ เพื่อหาสาเหตุข้อบกพร่องนำไป

ปรับปรุงแก้ไขงานที่มีลักษณะคล้ายกันในอนาคต อาจแบ่งประเภทการประเมินผลตามระยะเวลาได้ 3 ระยะ คือ ก่อนการดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และหลังการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเริ่มจากวิสาหกิจชุมชนศึกษา วิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงาน แล้วปฏิบัติตามแผนที่กำหนดขึ้น ด้วยการบริหารความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรต่าง ๆ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน

การให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ค้นหาและเรียนรู้ศักยภาพของชุมชนด้วยตนเอง เป็นการได้เรียนรู้การพัฒนาของชุมชนตนเองในอดีต และสถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน เป็นการทบทวนตนเอง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชุมชนในอดีต ปัจจุบัน ว่ามีลักษณะเด่น ลักษณะด้อย อย่างไรบ้าง ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่มียู่ เกิดความภูมิใจ รักและหวงแหน พร้อมทั้งจะสานต่อให้เกิดการพัฒนาด้านอาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิต มีขึ้นดองดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลของชุมชน สามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น สมาชิกเก็บข้อมูลเอง ด้วยการใช้แบบสอบถาม การพบปะพูดคุย หรือประสานผู้รู้ ผู้เฒ่า พระ ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ มาเพื่อเล่าประสบการณ์ให้กับที่ประชุมฟัง ข้อมูลชุมชนมี 2 ประเภทคือ ข้อมูลจากภายในและภายนอกชุมชน

1.1.1 ข้อมูลภายใน คือ ข้อมูลที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร่วมกันเก็บ วิเคราะห์ ที่เป็นทั้งข้อมูลพื้นฐานศักยภาพ ปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากปราชญ์ ผู้รู้ ทนในสังคม และข้อมูลเศรษฐกิจของชุมชน

1.1.2 ข้อมูลนอกชุมชน คือ ข้อมูลที่มีผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น นโยบายรัฐบาล เศรษฐกิจทุกระดับ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโลก

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง ร่วมกันคิดวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนต่อไป

สรุปได้ว่า การศึกษาศักยภาพของชุมชน เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เพื่อค้นหาทุนของวิสาหกิจชุมชนโดยให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมในการรวบรวม คิดวิเคราะห์ ข้อมูล แล้วนำไปกำหนดเป็นแผนการปฏิบัติงาน โครงการ กิจกรรม ซึ่งการศึกษาศักยภาพชุมชน จะศึกษาในด้านต่าง ๆ คือ

(1) ด้านเศรษฐกิจ เช่น สภาพการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต รายรับ รายจ่าย ต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิต ทรัพย์สิน หนี้สิน เป็นต้น

(2) ด้านสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต กลุ่มองค์กร เป็นต้น

(3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2. การจัดทำแผนปฏิบัติงาน การจัดทำแผนการปฏิบัติงานเป็นการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าของวิสาหกิจชุมชนว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร และใครเป็นผู้ทำ เป็นการเชื่อมจากปัจจุบันไปสู่อนาคตตามต้องการที่เหมาะสมกับศักยภาพ จัดความสามารถ และความพร้อมของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545: 18) กล่าวว่า การวางแผน หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ว่าจะทำอะไรให้สำเร็จ พร้อมกับการกำหนดขั้นตอน วิธีการ รายละเอียดต่าง ๆ ที่จะดำเนินการเพื่อให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546: 9) กล่าวว่า แผนชุมชน หมายถึง แผนที่เกิดจากความคิดของคนในชุมชน ที่ร่วมกันคิดแบบมีส่วนร่วมและจัดทำขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์มาก่อน ซึ่งจะบอกทิศทางการพัฒนาว่าจะไปทางใด ภายใต้โครงการ กิจกรรม และวิธีการอย่างไร การจัดทำแผนจะต้องใช้ข้อมูลที่ชุมชนได้มาจากการเรียนรู้

คณะทำงานประสานงานและเตรียมวิทยากรกระบวนการ (ม.ป.ป.: 2) กล่าวว่า แผนชุมชน หมายถึง กิจกรรมพัฒนาที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง ให้เป็นไปตามความต้องการและสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันได้ โดยคนในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดแนวทางและกิจกรรม การพัฒนาของชุมชน โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอกด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก บางกิจกรรมที่ชุมชนไม่สามารถทำได้เอง ก็สามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้

สรุปได้ว่า การจัดทำแผนปฏิบัติงาน เป็นการที่วิสาหกิจชุมชนกำหนดรายละเอียดไว้ล่วงหน้าว่าจะดำเนินงานอย่างไร ที่ไหน เมื่อไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบและใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง วิธีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน โครงการ

(1) กำหนดแผนงาน โครงการ ด้วยการยึดหลักคิด คือ จะทำอะไร ทำไมต้องทำ ทำเพื่ออะไร (แก้ปัญหาหรือพัฒนาอะไร) ทำอย่างไรบ้าง ใครทำ ทำที่ไหน เท่าไร ต้องลงทุนอะไรบ้าง จะหาทุนมาจากไหนบ้าง มีวิธีการบริหารจัดการอย่างไร วิสาหกิจชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้อะไรบ้าง

(2) การจำแนกแผนปฏิบัติงาน หลังจากที่ได้แผนแล้วควรพิจารณาตรวจสอบว่ากิจกรรม โครงการอะไรบ้างที่ทำอยู่และเป็นประโยชน์ นำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมาย เลือกไว้ดำเนินการโดยทั่วไปแล้วแผนชุมชน แยกได้ 2 ส่วน คือ (1) แผนที่วิสาหกิจชุมชน

ดำเนินการได้เอง เป็นกิจกรรมที่ใช้ทุน แรงงาน และวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น (2) แผนที่ต้องขอรับการสนับสนุนจากแหล่งปัจจัยภายนอกชุมชนจากแหล่งใดบ้าง

(3) การกำหนดผู้รับผิดชอบแผนงาน โครงการ กิจกรรม ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแกนหลักในการผลักดันให้มีการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนด

(4) ได้แผนปฏิบัติงาน ซึ่งแผนที่ได้ในขั้นนี้ จะมีความสมบูรณ์เพราะผ่านความคิดเห็นจากสมาชิกทุกคน ของวิสาหกิจชุมชน

สรุป การปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน จะต้องมีการจัดทำแผนการปฏิบัติงาน โดยกำหนดรายละเอียดขั้นตอน วิธีการ ที่จะปฏิบัติงาน ตามศักยภาพ และความพร้อมของวิสาหกิจชุมชน ที่ผ่านความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

3. การดำเนินงานตามแผน

หลังจากที่สมาชิกร่วมคิด วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ แล้วก็จะกำหนดเป็นแผนการดำเนินงาน ที่สามารถปฏิบัติได้ทันที เพราะเป็นแผนที่คิดแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลักตามศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกแผนงานชุมชนจะดำเนินการเองได้ทั้งหมด ในบางกิจกรรมอาจต้องขอรับการสนับสนุนจากภายนอก ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ให้ช่วยสนับสนุนให้แผน การดำเนินงานสามารถดำเนินการได้ต่อไป โดยการขอสนับสนุนด้านวิชาการ ความรู้ ทักษะเพื่อการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งการบริหารจัดการ ด้วยการดำเนินการดังนี้

3.1 จัดระบบการบริหารจัดการ (คน) โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารแผน เพื่อทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือ ติดตามการปฏิบัติงานตามแผน องค์ประกอบของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้กำหนดเองตามลักษณะของกิจกรรม

3.2 การบริหารและจัดการแผน (ทรัพยากร) โดยการเชื่อมโยงโครงการที่กำหนดขึ้นให้สอดคล้องเกื้อกูลกัน

3.3 กองทุนสมทบกิจกรรมชุมชน (เงิน) เพื่อเป็นเงินทุนเริ่มต้นในการปฏิบัติงานตามแผน ซึ่งแหล่งทุนอาจจะได้มาจากการการออมทรัพย์ของชุมชน โครงการจากรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม อบต. ฯลฯ แต่จะต้องบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนในชุมชนและเกิดความงอกเงยเพื่อการบริการสมาชิกต่อไป

3.4 ด้านการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้วิชาการ ฝึกทักษะ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ให้กับสมาชิก ด้วยการฝึกอบรม ศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ตลอดจนการฝึกปฏิบัติจริงตามความจำเป็น

3.5 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อการควบคุม กำกับ การปฏิบัติงาน และการเรียนรู้ต่อเนื่องเป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่สมาชิก

4. การติดตามประเมินผล

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีความจำเป็นที่ต้องมีการติดตามนิเทศ ประเมินผล โดยสมาชิก และอาจร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน หากมีปัญหาก็ได้กำหนดแนวทางแก้ไขได้ทันเวลา ซึ่งวิธีการติดตามประเมินผลทำได้ดังนี้

4.1 การจัดประชุม วิสาหกิจชุมชนควรมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ ที่แน่นอน เช่น เดือนละครั้ง กำหนดวันที่ 10 ของทุกเดือน เพื่อการรายงานผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

4.2 การติดตามงานตามแผนการปฏิบัติงาน คณะกรรมการหรือผู้ควบคุมงาน ต้องลงไปดูสภาพการปฏิบัติงานจริง ตามช่วงระยะเวลา เป็นการติดตามงานระหว่างการทำงาน

4.3 การรายงานความก้าวหน้า โดยผู้ปฏิบัติงานต้องรายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงาน ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

แนวทางบริหารจัดการการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยังสอดคล้องหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาเดียวกับสหกรณ์ (วิชิต นันทสุวรรณ, 2547: 31) ที่มุ่งให้สมาชิกช่วยเหลือกันและพึ่งตนเองได้ในที่สุด ด้วยการรวมตัวของวิสาหกิจชุมชนนั้น เมื่อชุมชนหนึ่งเป็นผู้ผลิต เช่น ปลูกข้าว ปลูกผัก แล้วมีผู้บริโภค คือกินข้าว กินผัก กินไก่ กินกุ้ง แต่หากมีมากวิสาหกิจชุมชนจะนำเอาของผลิตได้ในพื้นที่มาแปรรูป หรือนำเอาของที่ผลิตได้ในชุมชนขายในพื้นที่ หรือส่งออกขายนอกพื้นที่ เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีการสร้างงานขึ้น เป็นตัวกลางนำความรู้ ทักษะ ความชำนาญ มาพัฒนาเป็นสินค้า นำไปสร้างรายได้ ชุมชนก็มีความพอเพียงเกิดขึ้น ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานด้านองค์กร ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านทุน ด้านสวัสดิการ ดังนี้

1. ด้านองค์กร ด้านองค์กร หมายถึง การประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนการมอบหมายหน้าที่และอำนาจความรับผิดชอบให้กับบุคลากร ที่ปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ หากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จัดองค์กรไม่เหมาะสม กิจกรรมจะไม่สามารถประสานการใช้ทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น ควรมีการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อทำหน้าที่ดำเนินงาน การจัดโครงสร้างองค์กรเป็นการแบ่งภารกิจของแต่ละคนให้

รับผิดชอบสอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยมีการจัดทำผังองค์กรให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลฝ่ายต่าง ๆ อำนาจ ชีระวานิช (2544: 280) กล่าวว่า การจัดโครงสร้างองค์กรเกิดขึ้นเองตามกิจกรรมและปริมาณงาน เมื่อกิจการเติบโตขึ้น การกำหนดงาน ตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ก็จะไปตามลักษณะของปัญหา และจะกำหนดเป็นโครงสร้างที่เป็นทางการแบบถาวร

ส่วนวสันต์ กุ้เกียรติกุล (2549: 11) กล่าวว่า การจัดโครงสร้างองค์กร ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไม่สลับซับซ้อนมากนัก ส่วนใหญ่จัดในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร มีการแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติโดยความเห็นชอบของสมาชิกซึ่งกระทำกันในที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย (1) ประธาน ทำหน้าที่ควบคุม ดูแล ประสานงาน และแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ (2) รองประธาน ทำหน้าที่ช่วยเหลือประธาน และทำหน้าที่แทนประธานหากประธานไม่อยู่ (3) เภรณูญิก ทำหน้าที่ด้านการเงินและบัญชี (4) ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร (5) เลขานุการ ทำหน้าที่จดรายงานการประชุม นอกจากนั้น อาจมีกรรมการที่รับหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินงานนั้น เช่น กรรมการรับผิดชอบเรื่องการผลิต กรรมการรับผิดชอบการตลาด กรรมการรับผิดชอบตรวจสอบวัสดุและสินค้าคงเหลือ เป็นต้น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดโครงสร้างองค์กรในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ควรกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานให้ชัดเจน และกำหนดโครงสร้างแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามลักษณะของกิจกรรมและสภาพของปัญหา

2. ด้านการผลิต การผลิตประกอบด้วยกิจกรรมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลผลิต ที่ต้องสร้างคุณภาพตามความต้องการของลูกค้า ทั้งผลผลิตที่มีตัวตน และผลผลิตในรูปของบริการ ซึ่งจากผลผลิตที่แตกต่างกันนี้ทำให้กระบวนการผลิตแตกต่างกันไปด้วย

2.1 กระบวนการผลิต

อำนาจ ชีระวานิช (2544: 307) กล่าวว่า กระบวนการผลิตมีองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ส่วน ดังนี้ (1) ปัจจัยนำเข้า เป็นทรัพยากรทั้งหมดที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อาจเป็นทั้งวัตถุดิบ ทักษะ ความรู้ ภูมิปัญญาของบุคลากร เครื่องมือเครื่องจักร ข้อมูลข่าวสาร (2) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation processes) เป็นกระบวนการในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับปัจจัยนำเข้าเพื่อเปลี่ยนให้เป็นผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ และยังรวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานและเทคโนโลยี (3) ผลผลิต เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีตัวตน และไม่มีตัวตนที่ทำการผลิตขึ้น เช่น กล้วยฉาบ คำแนะนำของแพทย์แผนโบราณ (4) ระบบควบคุม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกำกับดูแล แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการผลิตของกิจการ ซึ่งการควบคุมจะต้องดำเนินการทั้งในขั้นตอนของปัจจัยนำเข้า

กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิต (5) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นข้อมูลที่ได้จากการกำกับดูแลการผลิต

2.2 ประเภทของการผลิต

การผลิตสินค้าและบริการ มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป ซึ่ง อำนาง ชีระวานิช (2544: 309) จำแนกวิธีการและเวลาที่ใช้ในกระบวนการ ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ (1) การผลิตแบบสายประกอบ (Assembly process) เป็นการผลิตสินค้าจำนวนมาก อาจผลิตสินค้าเพียงมาตรฐานเดียวหรือไม่ก็ชนิด ช่วงเวลาในการผลิตยาวนานหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น การผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้ากีฬา (2) การผลิตอย่างต่อเนื่อง (Continuous process) เป็นการผลิตอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่ง ตามธรรมชาติของสินค้า อาจเป็นหลายวันหรือหลายเดือน จนสิ้นสุดการผลิตโดยไม่มี การหยุดชะงัก เช่นการผลิตเบียร์ ไวน์ (3) การผลิตตามสั่ง (Intermittent process) เป็นการผลิตเวลาสั้น ๆ ตามชนิดสินค้าที่เปลี่ยนไป ธุรกิจขนาดย่อมจำนวนมากใช้การผลิตลักษณะนี้ หรือที่เรียกว่า การผลิตชิ้นงาน ใช้เครื่องจักรง่าย ๆ เทคโนโลยีไม่ซับซ้อน เช่น การทำเครื่องประดับ (4) การผลิตแบบจำแนกรายการสินค้าจากวัตถุดิบ (Analytical process) เป็นการแยกวัตถุดิบออกเป็นส่วนต่าง ๆ เช่น ธุรกิจรับซื้อซากรถยนต์แล้วรีไซเคิลชิ้นส่วนออกเป็นรายการเพื่อนำไปจำหน่าย (5) การผลิตแบบสังเคราะห์ (Synthetic process) เป็นการนำวัตถุดิบมารวมกันเพื่อผลิตสินค้าสำเร็จรูป หรือเปลี่ยนสินค้าให้แตกต่างไปจากเดิม เช่น โรงงานทำยางแท่งเปลี่ยนน้ำยางโดยใช้สารเคมีให้เป็นสินค้า (6) การผลิตแบบสกัดวัตถุดิบให้เป็นสินค้า (Extractive process) เป็นการนำสินค้าแยกออกจากวัตถุดิบ เช่น กิจการเหมืองแร่

2.3 ลักษณะผลิตภัณฑ์

การผลิตของวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการเพื่อให้เกิดผลผลิต และการบริการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดการทุน ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน สมาชิกจะต้องประชุมหารือกัน เพื่อให้ได้คำตอบว่าจะผลิต สินค้าหรือบริการอะไร ผลิตทำไปทำไม สถานที่ผลิตหรือสถานที่ให้บริการอยู่ที่ไหน ผลิตแล้วจำหน่ายที่ใดและเมื่อไหร่ ใครเป็นผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการ และจะใช้วิธีการผลิตอย่างไร (วิชิต นันทสุวรรณ, 2544: 25) กล่าวว่าวิสาหกิจชุมชนมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการ ดังต่อไปนี้ (1) การแปรรูปอาหารหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องคั้นเพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น (3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองของ

องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา ไข่ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น (4) การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ตลาดค้า (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

2.4 การจัดหาวัตถุดิบ

เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้า หรือเพื่อจำหน่ายให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยต้องทราบคุณลักษณะสินค้า การดูแลรักษา และการเก็บรักษาสินค้าคงเหลือ

2.5 การควบคุมการปฏิบัติงาน

เป็นการกำหนดวิธีการควบคุมการผลิตสินค้าและบริการที่ครอบคลุมถึงการควบคุมปริมาณการผลิตให้ได้ปริมาณตามช่วงเวลาที่ต้องการ การควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานสม่ำเสมอ การควบคุมเครื่องจักรอุปกรณ์การผลิตไม่ให้เสียหาย การควบคุมการใช้แรงงานให้สอดคล้องกับการผลิต การควบคุมต้นทุนการผลิตไม่ให้สูง

3 ด้านการตลาด การตลาด หมายถึง ขั้นตอนการติดต่อสอบถามความต้องการสินค้าของลูกค้า การจัดหาสินค้าและบริการส่งให้ลูกค้าเพื่อตอบสนองความต้องการ การตลาดของวิสาหกิจชุมชน เริ่มต้นควรพิจารณาช่องทางที่จำหน่ายสินค้าที่ไม่ สลับซับซ้อนมากนัก หากเป็นสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค พิจารณาถึงชุมชน หมู่บ้าน หรือตำบลที่วิสาหกิจชุมชนตั้งอยู่หรือสถานที่ใกล้เคียงกันเพื่อทดลองจำหน่าย ฝึกหัดขั้นตอนการขาย การเก็บเงิน การบริการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตลาดจนกระทั่งสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณมาก มีคุณภาพสม่ำเสมอ จึงพิจารณาถึงตลาดที่อยู่ห่างไกลออกไป ซึ่งกิจกรรมทางด้านการตลาด มีดังนี้

3.1 การกำหนดเป้าหมายตลาด การกำหนดความต้องการผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชนจะต้อง มีข้อมูลข่าวสารว่าจะจำหน่ายสินค้าให้ใคร จำนวนเท่าไร และเมื่อไหร่ รวมทั้งจะจัดการอย่างไรกับสินค้า คงเหลือและวัตถุดิบคงเหลือเพื่อมิให้เงินสดจมอยู่กับสิ่งเหล่านี้มากเกินไป

3.2 การกำหนดราคาสินค้า เป็นการคำนวณต้นทุนสินค้า ต้องนำต้นทุนของที่ซึ่งแปลงเป็นค่าน้อยสินค้านี้รวมกับต้นทุนผันแปรค่าน้อยเข้าด้วยกัน (1) ต้นทุนคงที่ หมายถึง ต้นทุนที่ต้องใช้จ่ายอย่างถาวร แม้จะผลิตหรือไม่ผลิตสินค้าก็ตาม เช่น ค่าที่ดิน ค่าอาคาร โรงเรือน ค่าวัสดุอุปกรณ์การผลิต เป็นต้น ในการคำนวณต้นทุนคงที่วิสาหกิจชุมชนจะต้องแปลงสิ่งเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายค่าน้อยสินค้านี้ด้วย มีวิธีการคิดง่าย ๆ โดยแตกค่าใช้จ่ายทั้งหมดของต้นทุนนั้น ๆ ออกเป็นค่าใช้จ่ายต่อปี ข่อยเป็นค่าน้อยเดือนและเป็นค่าน้อยวัน จนสามารถคำนวณหาต้นทุนสินค้าที่ผลิตได้ (2) ต้นทุนผันแปร หมายถึง ต้นทุนที่ต้องจ่ายสำหรับการผลิตสินค้าในครั้งนั้น ๆ เช่น ค่าวัตถุดิบ ค่าบรรจุภัณฑ์ ค่าแรงงาน ค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า ค่าบรรจุภัณฑ์

3.3 การบริหารการขาย เป็นการดำเนินงานเพื่อนำสินค้าออกสู่ตลาด วิสาหกิจชุมชนควรมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนทำหน้าที่เป็นฝ่ายการตลาด เพื่อหาช่องทางที่จะนำสินค้าออกจำหน่าย ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ ช่องทางผู้ผลิตถึงผู้บริโภคโดยตรง ช่องทางผู้ผลิตผ่านผู้ค้าปลีกไปยังผู้บริโภคและช่องทางจากผู้ผลิตผ่านผู้ค้าปลีกไปยังผู้บริโภค วิสาหกิจชุมชนควรสร้างช่องทางจำหน่ายสินค้าที่เป็นเครือข่ายทั้งระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ โดยจัดตั้งเป็นคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนระดับต่าง ๆ ขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าในเครือข่ายซึ่งกันและกัน

3.4 การส่งเสริมการขาย การส่งเสริมการขาย เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคมีความสนใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ไปใช้ กิจกรรมส่งเสริมการขายมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มลูกค้าใหม่ กระตุ้นให้เกิดการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เพิ่มยอดขาย เช่น กระจายตรงให้ผู้บริโภคในท้องถิ่นมีวิธีการส่งเสริมการขาย ควรประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว ทำแผ่นปลิว แผ่นพับ ชี้แจงในการประชุมหมู่บ้าน แจกของตัวอย่างเพื่อให้ทดลองนำไปใช้ กระจายผ่านคนกลาง การส่งเสริมการขายควร หมั่นเยี่ยมตัวแทนจำหน่าย การให้ส่วนลด เป็นต้น

4. ด้านการเงิน การเงิน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาเงิน และการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ วิสาหกิจชุมชนควรจัดทำแผนการเงิน แจ้งให้สมาชิกทราบ การวางแผนการเงิน ได้แก่ การกำหนดความต้องการเงินทุนจำนวนเท่าใด ระยะเวลาใด และแหล่งเงินทุนนั้นได้จากแหล่งไหน ด้วยวิธีอะไร แล้วจัดเป็นงบประมาณการเงิน ซึ่งจะแสดงถึงรายได้และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต วิสาหกิจชุมชนพิจารณาถึงเงินทุนที่ได้มาจากสมาชิกเป็นอันดับแรก เช่น การระดมเงินทุนในรูปแบบเพิ่มเติม เป็นต้น นอกจากนั้น วิสาหกิจชุมชนบางแห่งยังได้รับเงินอุดหนุนที่ทางราชการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ หรือแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ และควรกำหนดเป็นระเบียบการใช้เงินไว้เพื่อสะดวกในการควบคุม

5. ด้านการบัญชี การบัญชี หมายถึง การเก็บรวบรวมและจดบันทึกข้อมูลที่มีหน่วยเป็นเงินตรา แล้วจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ ตลอดจนรายงานผลให้แก่ผู้สนใจ การจัดทำบัญชีมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

5.1 การรวบรวมข้อมูลทางการเงินที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจที่เกิดขึ้นประจำวัน เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบกำกับสินค้า

5.2 การจดบันทึกรายการสินค้าที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน ตามหลักฐานทางการเงิน

5.3 การจำแนก หมายถึง การนำข้อมูลที่จัดบันทึกไว้มาจำแนกเป็นหมวดหมู่ แยกประเภทหมวดสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้และรายจ่าย

5.4 การสรุปข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้จำแนกเป็นหมวดหมู่ สรุปเป็นรายงานทางการเงิน เพื่อแสดงผลดำเนินงาน ฐานะการเงิน ตลอดจนการได้มาใช้จ่ายของเงินสดในรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่ง ๆ

6. ด้านสวัสดิการ

วิชิต นันทสุวรรณ (2547: 20-21) กล่าวว่า การที่วิสาหกิจชุมชน บริหารจัดการทุนให้เกิดผลประโยชน์นอกวง แล้วนำส่วนหนึ่งมาจัดการเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีดังนี้

6.1 การศึกษาเรียนรู้ นำทุนสวัสดิการมาใช้ในการศึกษาของสมาชิก ให้ทุนการศึกษาบุตรหลาน ส่งคนในชุมชนไปเรียนรู้ทักษะเฉพาะด้านเพิ่มเติม

6.2 การฌาปนกิจ ช่วยเหลือค่าทำศพเมื่อสมาชิกถึงแก่กรรม

6.3 การสาธารณะประโยชน์เป็นการนำทุนสวัสดิการมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะของชุมชน

6.4 ค่ารักษาพยาบาล เป็นการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลตามการเจริญเติบโตของกองทุน

6.5 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ใช้ในด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ในชุมชน เช่นการรักษาความสะอาด การอนุรักษ์ป่า

6.6 บำนาญคนชรา วิสาหกิจชุมชนอาจมีข้อกำหนดให้บำนาญกับบุคคลในชุมชนที่มีอายุครบ 65 ปี จนเสียชีวิต ให้บำนาญกับสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 30 ปีขึ้นไป

6.7 อุดหนุนการผลิตหรือประกันราคาพืชผล

แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เพราะการรวมกลุ่มกันเพื่อทำธุรกิจชุมชน เป็นรูปร่างชัดเจน และเป็นทางการในปี พ.ศ. 2459 เมื่อมีการจัดตั้งสหกรณ์หาทุนขึ้น จากนั้นได้ขยายตัวไปสู่ธุรกิจชุมชนรูปแบบต่าง ๆ หลายรูป รวมทั้งธุรกิจชุมชนอุตสาหกรรม (รังสรรค์ ปิติปัญญา, 2541: 99) ธุรกิจชุมชนถือเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านทำธุรกิจชุมชน โดยให้ชาวบ้านมีโอกาสเรียนรู้วิธีการจัดการธุรกิจ การทำงานร่วมกันเพื่อตัวเอง และเพื่อส่วนรวม ตลอดจนได้เรียนรู้

ถึงการจัดผลประโยชน์และเพื่อพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ผ่านการทำธุรกิจชุมชนจะทำให้ชาวบ้านและชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ความหมายของเศรษฐกิจและธุรกิจชุมชน

ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน คำว่า “เศรษฐกิจ” แปลความมาจากคำว่า Economy ที่แปลว่า ประหยัด แต่ในทางวิชาการเศรษฐศาสตร์ คำว่า เศรษฐกิจ มีความหมายโดยนัยที่ครอบคลุมถึงการผลิตสินค้า การกระจายสินค้าหรือการค้าขาย การบริโภคสินค้า การกระจายรายได้ หรือการจัดสรรค่าตอบแทน เช่น ค่าจ้าง ค่าไร และค่าเช่า เรียกว่า การวัดกิจกรรม และการค้าขายระหว่างประเทศที่ต้องผ่านระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราหรือการปริวรรตเงินตรา (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2542: 88) ดังนั้น เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วย กิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อและการบริโภคของชุมชนและ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชน ศาสตราจารย์ Lionel Robbins กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชนก็คือพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน Robbins เห็นว่า ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด แต่ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นโลกนี้มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น มนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นเพียงพอกับความต้องการ (อันไม่จำกัด) ของมนุษย์ จากความหมายโดยนัยดังกล่าว การทำไร่ทำนา เลี้ยงสัตว์ หรือการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชุมชน ก็ล้วนแต่เรียกได้ว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชนได้ทั้งสิ้น และชุมชนโดยทั่วไปหมายถึงกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีประเพณี วัฒนธรรม และผลประโยชน์ร่วมกัน

ความหมายของธุรกิจชุมชน คำว่า “ธุรกิจ” ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์และการค้า หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือการให้บริการทางการเงินหรืออื่น ๆ แก่ประชาชนเพื่อให้ได้กำไร และกิจกรรมใด ๆ ที่ประกอบทางเศรษฐกิจซึ่งตั้งขึ้นเพื่อให้ได้กำไร

จากความหมายดังกล่าว คำว่า “ธุรกิจ” หรือธุรกรรมทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะเป็นธุรกิจจะต้องเป็นธุรกรรม จัดตั้งขึ้นมาหรือทำขึ้นมาเพื่อให้ได้กำไร อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาหรือผู้วิจัยในสาขาอื่น ๆ อาจจะพิจารณาคำว่า “ธุรกิจ” แปรผันไปตามสาขาวิชาที่ตนศึกษาอยู่ก็ได้ แต่คำว่าธุรกิจที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการใช้ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์และการค้า ดังนั้น คำว่า “ธุรกิจชุมชน” ในที่นี้จึงหมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ต้องการได้กำไร หรือธุรกิจชุมชน

หมายถึง ธุรกิจของชุมชนที่คนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ ที่เกิดจากการดำเนินงาน ถือว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในทางเศรษฐศาสตร์ความเป็นเจ้าของพิจารณาจากการครอบครองและควบคุมปัจจัยการผลิต กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเป็นเจ้าของ หมายถึงการมีสิทธิอันสมบูรณ์ในการครอบครองและควบคุมปัจจัยหรือทรัพย์สินเหล่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น การจะพิจารณาว่าธุรกิจใดหรือธุรกรรมทางเศรษฐกิจใดเป็นของชุมชนหรือไม่จึงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่า ปัจจัยการผลิต (ที่ดิน ทุน แรงงาน) หรือองค์กรแห่งธุรกรรมนั้นเป็นของชุมชนหรือไม่ ชุมชนมีอำนาจมากน้อยแค่ไหนในการควบคุมและครอบครองเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ของชุมชน ในทัศนะของผู้วิจัย ธุรกิจชุมชนหรือธุรกิจของชุมชน จะต้องเป็นองค์กรหรือหน่วยธุรกรรมที่สมาชิกชุมชนครอบครองและควบคุมได้หรือกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นของสมาชิกชุมชน

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลักเป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งการผลิต และการบริการที่เกี่ยวข้องกัน เหมาะสมต่อวิถีชีวิต ตลอดจนระบบนิเวศของแต่ละชุมชน ธุรกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมุ่งหวังให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Process) ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การทำการผลิตไปจนถึงการจัดจำหน่าย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชนและเพื่อให้ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ธุรกิจชุมชนนั้นนอกจากจะเกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านแล้วยังอาจเกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมของสถาบันต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชน และฝ่ายวิชาการ ด้วยการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาของชุมชนแต่ทั้งนี้หน่วยงานจากภายนอกเหล่านี้จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีต่าง ๆ มาสู่ชุมชนด้วย ธุรกิจชุมชนไม่มีรูปแบบตายตัวแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของแต่ละชุมชน ดังนั้นจึงสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ได้ นอกจากนี้การผลิตของธุรกิจชุมชนเป็นการผลิตที่มีได้มุ่งหวัง หรือเน้นผลตอบแทนในรูปของผลกำไรเท่านั้น หากแต่ยังเน้นให้ผลตอบแทนที่ได้รับกระจายไปสู่สมาชิกของชุมชนให้มากที่สุด นอกเหนือจากการใช้ไปเพื่อขยายกิจการในส่วนของกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นสมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเสนอความคิดเห็นต่อการออกเสียงชี้ขาดเป็นไปตามจำนวนหุ้นที่แต่ละบุคคลถือครอง ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนจะต้องเลือกเป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ในกรณีที่มีการจัดตั้งเป็นบริษัทสำหรับหัวใจของการดำเนินการในแนวทางเลือก “ธุรกิจชุมชน” ได้แก่ การพึ่งตนเองให้มากที่สุดทั้งในด้านการผลิต และที่สำคัญคือ ด้านการตลาด (ใจมานัส พลอยดี, 2540: 18)

จากความหมายและลักษณะขององค์กรธุรกิจชุมชนดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าองค์กรธุรกิจชุมชนมีเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวที่แตกต่างจากกิจกรรมอื่นของชุมชน และธุรกิจโดยทั่วไป

กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่นจะเห็นได้ว่า ตัวแปรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์กรธุรกิจชุมชนมักจะเป็นตัวแปรจากภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของชาวบ้านค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นความต้องการของตลาด การกำหนดราคา การติดตามข่าวสารข้อมูลจากภายนอก และเมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจทั่วไปจะเห็นข้อแตกต่างในเรื่องของการทำกำไร แม้ว่าการทำองค์กรธุรกิจชุมชนจะต้องมีเป้าหมายอยู่ที่การทำกำไรเช่นเดียวกัน แต่ทว่า “กำไร” ก็มีใช้เป้าหมายเพียงประการเดียว เพราะนอกเหนือจากกำไรแล้วองค์กรธุรกิจชุมชนยังมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคน รวมทั้งต้องเป็นธุรกิจที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในส่วนของการบริหารจัดการขององค์กรธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่จะเน้นระบบการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กรที่มีความสอดคล้องกับชุมชน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และการร่วมมือกันในชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้การจัดการของกลุ่มในด้านต่าง ๆ องค์ประกอบขององค์กรธุรกิจชุมชน มีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดการธุรกิจโดยทั่วไปที่มีการจัดการในด้านต่าง ๆ คือ การผลิต การแปรรูป การตลาด การเงิน การบัญชี การบริหารบุคลากร โดยผ่านกระบวนการจัดการคือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการควบคุมตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดลักษณะงานในธุรกิจทั่วไปแบ่งออกได้ดังนี้ (1) การผลิต (2) การตลาด (3) งานบุคลากร (4) การบัญชีและการควบคุม (5) การเงินและต้นทุนของกิจการ (6) งานสถิติและข้อมูล

ประเภทของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจที่ดำเนินงานพัฒนาชุมชนสามารถแบ่งตามลักษณะของการถือครองปัจจัยการผลิตหรือตามลักษณะของกรรมสิทธิ์ มีหลายประเภทคือ

1. ประเภทที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการถือครองกรรมสิทธิ์เลย “ธุรกิจ” เป็นของนักลงทุนภายนอกชุมชนที่ต้องการเข้าไปลงทุนด้วยเหตุผลของความพยายามที่จะลดต้นทุนด้านแรงงาน ด้านสิทธิพิเศษจากการลงทุนพื้นที่เขต 3 หรือ เขตที่ไกลห่างจากจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพฯ แต่การลงทุนเหล่านี้ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในแง่ที่แรงงานมีแหล่งงานใกล้ชุมชน ไม่ต้องอพยพไปหางานทำในเมือง ธุรกิจประเภทนี้ควรเรียกว่า “ธุรกิจในชุมชน” แต่ไม่ใช่ธุรกิจของชุมชน ตัวอย่างเช่น โรงงานรองเท้าแพนที่ขยายกิจการโรงงานไปตั้งในจังหวัดต่าง ๆ

2. ประเภทที่ให้สมาชิกชุมชนมีกรรมสิทธิ์ร่วม โดยเริ่มต้นการลงทุนเป็นของนักลงทุนทั้งหมด ต่อมาได้มีความพยายามที่จะให้ชุมชนหรือสมาชิกชุมชนเรียนรู้ในการบริหารจัดการด้วยตัวเอง จึงมีการจัดตั้งองค์กรธุรกิจของชุมชนขึ้นมา รับงานเหมาะช่วงการผลิตไปทำ เช่น กรณีของ

บริษัทรองเท้าบาจาร่วมกับสมาคมวางแผนและพัฒนาประชากร ที่ได้จัดตั้งกลุ่มชาวบ้านเป็นสหกรณ์และรับงานการ ผลิตรองเท้าบาจา เป็นต้น

3. ธุรกิจที่เกิดจากการสนับสนุนและช่วยเหลือด้านเงินทุนจากองค์กร NGOs โดย NGOs ในประเทศไทยส่วนใหญ่ได้เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ NGOs บางส่วนได้นำเงินนั้นมาพัฒนาธุรกิจให้แก่สมาชิกชุมชน เช่น กรณีของกลุ่มแม่หญิง จังหวัดขอนแก่น ที่สมาชิกของกลุ่มทำการผลิตผ้าแพรรณพื้นเมืองออกขาย โดยที่ต่างประเทศให้เงินกู้แก่กลุ่มกรรมการประสานงานพัฒนาชนบทอีสาน หรือ Coordination Committee on Rural Development of the Northeast = CCRD ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 กลุ่ม CCRD ปลอมให้แก่กลุ่มผู้ผลิตผ้าร้อยละ 8 กลุ่มผู้ผลิตผ้าปลอมให้สมาชิกร้อยละ 12 เงินกู้ก้อนนี้สมาชิกผู้ผลิตนำไปใช้ซื้อวัตถุดิบและเครื่องมือการผลิต เมื่อผลิตได้แล้วกลุ่มแม่หญิงเป็นผู้ช่วยเหลือด้านตลาด และด้านการขาย รูปแบบนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นธุรกิจของครัวเรือนในชุมชนเพราะดูเหมือนว่า ปัจจัยการผลิตของแต่ละครัวเรือนแยกส่วนกัน ไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรธุรกิจที่แต่ละคนถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันแต่มีลักษณะเป็นกลุ่มการผลิตที่ไม่ใช่องค์กรธุรกิจโดยตรง ก็มีลักษณะคล้าย ๆ กัน

4. ประเภทธุรกิจที่ชุมชนถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับองค์กรภายนอก ธุรกิจประเภทนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากความพยายามของหน่วยงาน NGOs ต้องการให้ชาวบ้านรวมตัวกันประกอบการผลิตและการขายเชิงธุรกิจ เพื่อยกระดับรายได้และการจัดการ เช่น กลุ่ม “พรรณไม้” ที่รวมกลุ่มแม่บ้านทอผ้าในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยมี NGOs คือสมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology Association = ATA) ลงทุนในอัตราส่วน 69% และชาวบ้านหรือกลุ่มแม่บ้านทอผ้า 31%รูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ร่วม หากร่วมกับ NGOs โดยทั่วไปมักจะไม่ค่อยมีปัญหาเพราะ NGOs ส่วนใหญ่ไม่ใช่องค์กรแสวงกำไรเป็นด้านหลัก (Non-profit Oriented) แม้ต้องการกำไรก็หวังกำไรที่ต้องการใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน มากกว่าที่จะเป็นกำไรเพื่อสะสมความมั่งคั่งให้แก่ NGOs เอง แต่การถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับนักลงทุนหรือร่วมกับธุรกิจจากภายนอก เป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดการณ์ถึงอนาคตได้ว่า ชุมชนยังจะสามารถครอบครองและควบคุมองค์กรธุรกิจได้หรือไม่ กรณีโรงสีข้าวที่บุรีรัมย์และโรงงานขนมจีนที่นครศรีธรรมราช ที่มีชาวบ้านจากศิวิลร่วมมือหุ้นกับนักธุรกิจ ทั้งสองกรณี ธุรกิจภายนอกเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ยังคงต้องรอดูผลบั้นปลายว่า ชุมชนได้รับผลดีผลเสียอย่างไรเมื่อเทียบกับรูปแบบอื่น ๆ

5. ประเภทที่สมาชิกชุมชนเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่ เช่น บริษัทอุทัยขศึกิจ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ที่เกษตรกรถือหุ้นประมาณร้อยละ 62 บริษัทธุรกิจชุมชนหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มสหกรณ์ต่าง ๆ ที่ดำเนินงานเชิงธุรกิจ ล้วนแต่เป็นองค์กรธุรกิจชุมชนที่มีสมาชิกชุมชนครองกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่ เช่น สหกรณ์การเกษตรทำางแนวจำกัด จังหวัดขอนแก่น (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2542: 99)

รูปแบบที่เหมาะสมของธุรกิจชุมชน

รูปแบบธุรกิจชุมชนที่มีอยู่ในขณะนี้แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ คือ

1. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ คือ ไม่จดทะเบียน ไม่อยู่ในกรอบของกฎหมายใดกฎหมายหนึ่ง โดยเฉพาะแต่เป็นการดำเนินงานที่ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสังคม เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มพัฒนาอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น กลุ่มพัฒนาอาชีพอาจจะมีลักษณะเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มทำนา กลุ่มการผลิตต่าง ๆ เป็นต้น

2. อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งเช่น กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาตามพระราชบัญญัติสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน และกลุ่มเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นต้น กลุ่มจดทะเบียนดำเนินงานภายใต้กรอบกฎหมายในปัจจุบัน นอกจากสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรแล้ว ยังมี “บริษัท” ที่จดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์ ดำเนินงานในรูปแบบของบริษัทธุรกิจชุมชน คือ ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ดำเนินงานในรูปแบบบริษัท มีวัตถุประสงค์กว้างกว่าสหกรณ์ รูปแบบคล้าย ๆ บริษัทมหาชน ตัวอย่างเช่น บริษัทอุทัยขศึกิจยโสธร บริษัทชุมชนหัวไทร ที่นครศรีธรรมราชหลังจากที่ได้ศึกษาความเป็นไปได้ตามกรอบความคิดทางเศรษฐศาสตร์แล้วในการจัดตั้งองค์กรว่าควรจะใช้รูปแบบใดจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ คือ

2.1 ความรู้ความเข้าใจของชุมชน ชุมชนจะต้องมีความเข้าใจว่าการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบเป็นทางการ (Formal) กับรูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal) มีความแตกต่างกัน การดำรงสถานะไม่เป็นทางการมีข้อดีด้านความคล่องตัว ไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของทางราชการ เป็นองค์กรที่สามารถสร้างรายได้ แต่ไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของภาษีนิติบุคคลแต่มีปัญหาในกรณีที่ต้องไปทำนิติกรรมกับองค์กรอื่น ๆ ที่เป็นทางการ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ทั้งหมดเป็นกลุ่มไม่เป็นทางการ กลุ่มออมทรัพย์จะไม่สามารถทำนิติกรรม เช่น การกู้จากธนาคารในนามองค์กรได้ จะต้องกู้

ในนามบุคคลเท่านั้น แต่ถ้าเป็นองค์กรทางการเช่นเป็น “สหกรณ์” ก็สามารถทำนิติกรรมหรือไปกู้เงินในนามสหกรณ์ได้ ดังนั้น สมาชิกชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม “ธุรกิจชุมชน” จะต้องเข้าใจขอบเขตและ ข้อจำกัดขององค์กรรูปแบบต่าง ๆ อย่างชัดเจน และตัดสินใจเข้าร่วมด้วยความเข้าใจ และยอมรับในขอบเขตและข้อจำกัดขององค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นนั้น

2.2 ความต้องการและเป้าหมายของสมาชิกชุมชน ชุมชนแต่ละกลุ่มอาจมีความต้องการและเป้าหมายไม่เหมือนกันและต่างระดับกัน เช่นในชุมชนที่ไม่พอกินไม่พอใช้ หรือการผลิตต่ำกว่าระดับพอยังชีพ อาจจะมีเป้าหมายหรือความต้องการเบื้องต้นว่า ขอให้มีความกินครบสามมื้อ มีบ้านอยู่อาศัย มีเสื้อผ้าสวมใส่ก็พอแล้ว กิจกรรมทางเศรษฐกิจก็อาจมีเป้าหมายระดับพอยังชีพ รูปแบบขององค์กรอาจจะเป็นกลุ่ม “ทำนา” กลุ่มเลี้ยงสัตว์ เพื่อร่วมมือกันแสวงหาปัจจัยการผลิตราคาถูก รวมกันขายผลผลิต มิให้ถูกกดราคา หรือมีการจัดตั้ง “ธนาคารข้าว” เพื่อให้ผู้ที่ขาดแคลนได้หยิบยืมไปกินไปใช้ก่อน เป็นต้น

3. ความต้องการเงินทุน กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนควรจะเริ่มจากสิ่งที่มีอยู่และสิ่งที่เป็นไปได้ โดยการพึ่งตนเองเป็นหลัก การเริ่มกิจกรรมโดยหวังพึ่งปัจจัยภายนอกมักจะเสี่ยงต่อความล้มเหลวและขาดจิตวิญญาณต่อสู้เพื่อพึ่งตนเอง ปัจจัย “เงินทุน” เป็นปัจจัยชี้ขาดประการหนึ่งของความสำเร็จและความล้มเหลว การไม่มีเงินทุนและการใช้เงินทุนไม่เป็น ไม่เกิดดอกออกผล คือปัจจัยแห่งความล้มเหลว แต่การได้เงินทุนมาโดยการกู้หนี้ยืมสิน ดอกเบี้ยแพง ชำเงินกู้ยืมนั้นไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดดอกออกผลคุ้มค่า จะยิ่งนำไปสู่ภาวะล้มละลาย เพราะเจ้าหนี้จะฟ้องร้องบังคับชำระหนี้

4. ความต้องการทรัพยากรบุคคล ปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จและความล้มเหลวที่สำคัญยิ่ง คือ ปัจจัยการบริหารและการจัดการ การบริหารและการจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพย่อมต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้และความสามารถ จะเป็นความรู้ความสามารถตามระบบสมัยใหม่หรือตามระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ได้ แต่ต้องสามารถบริหารและจัดการให้เกิดประสิทธิผล

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยชี้ขาดที่สำคัญที่สุดในการจัดตั้งองค์กรธุรกิจชุมชน แม้ว่าการวิเคราะห์เชิงวิชาการจะมองเห็นความเป็นไปได้ในการที่จะทำกิจกรรมธุรกิจ แต่ถ้าสมาชิกชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ธุรกิจชุมชนนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากเกิดขึ้นได้มันก็จะกลายเป็นธุรกิจของคนบางคนไม่ใช่ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนมีสี่ระดับ คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือกระทำ และร่วมรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น

ปัจจัยกำหนดความสำเร็จ และความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน

ในการดำเนินธุรกิจของชุมชนนั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลายด้าน รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่จะเอื้ออำนวยให้ธุรกิจของชุมชนประสบความสำเร็จหรือประสบความล้มเหลว ดังที่มีผู้กล่าวถึงปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน ดังนี้

จุมพล หนีมพานิชและบุญศรี พรหมมาพันธุ์ (2548: 36-37) ได้สรุปว่าปัจจัย 8 ประการ สามารถอธิบายแยกแยะและเรียงลำดับใหม่เพื่อให้เห็นความสำคัญของแต่ละปัจจัย

1. ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจเชิงธุรกิจที่ต้องอาศัยกลไกตลาดในระบบเงินทุนนิยม มักจะต้องเริ่มจากการนำเงินไปลงทุน ทำการผลิต ทำการค้าได้รายได้กลับมาเป็นก้อนใหญ่กว่าเดิม (ในกรณีที่ได้กำไร) เงินทุนได้มาจากไหน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เงินทุนของตนเองไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินลงทุน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมากกว่า เช่น กลุ่มธุรกิจชุมชนของสหกรณ์การเกษตรทำนางแนว

2. ปัจจัยด้านการตลาด

ด้านการตลาด นอกจากสามารถประมาณอุปสงค์อุปทานได้แล้วยังจะต้องรู้ด้วยว่า จะนำสินค้าไปไปขายที่ไหนและอย่างไร ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวกลุ่มธุรกิจชุมชนที่มีตลาดแน่นอนเพียงพอก็จะเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ยืนอยู่ได้และเติบโตได้ แต่กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ไม่มีตลาดแน่นอน เข้าไม่ถึงตลาด จะประสบความล้มเหลวในที่สุด

3. ปัจจัยด้านการผลิต

จำเป็นต้องวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามว่า จะผลิตอะไร และผลิตอย่างไร โดยต้องผ่านการวิเคราะห์อุปสงค์อุปทานในตลาดและความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่พิจารณาจากวัตถุดิบ ทักษะ และความชำนาญของผู้ทำการผลิตนับได้ว่าปัจจัยที่สำคัญพอ ๆ กับปัจจัยทางการตลาด อย่างไรก็ตามการขาดปัจจัยการผลิตเป็นอุปสรรค และเสี่ยงต่อความล้มเหลว พอ ๆ กับการผลิตที่ไม่มีโอกาสทางการตลาด

4. ปัจจัยด้านบริหารและการจัดการ

การบริหารและการจัดการอาจแบ่งหลาย ๆ เป็นสามด้านคือ ด้านระบบเงิน ระบบงาน และระบบบุคลากรในด้านระบบเงิน ความสามารถในการระดมทุนและสะสมทุนเป็นความสามารถ

ประการแรกที่มีความจำเป็นยิ่งเมื่อได้เงินมาแล้วยังต้องมีความสามารถในการบริหารกระแสเงินไหลเข้าและกระแสเงินไหลออก ควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการขาดสภาพคล่อง ใช้จ่ายเงินไปในทางที่ก่อประโยชน์ให้แก่กลุ่มมากที่สุด

5. ปัจจัยด้านผู้นำ

ธุรกิจชุมชนที่ก่อตั้งโดย บุคคลหรือโดยคณะบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านจะระดมทุนได้ง่าย ขยายตัวได้เร็ว และมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง

6. ปัจจัยด้านแรงงาน

ดังกล่าวแล้วว่า ในธุรกิจชุมชนแรงงานประเภท “ลูกจ้าง” มีน้อยมากส่วนใหญ่เป็นประเภททำงานให้ตนเอง ในธุรกิจชุมชนบางแห่งที่เป็นกิจการรับเหมาช่วงงานไปทำ ก็มักจะมีลักษณะเป็น “ผู้รับจ้างทำของ” ความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้งานทำการผลิตมีลักษณะเป็น “ผู้ว่าจ้าง” กับ “ผู้รับจ้าง” ไม่ใช่ นายจ้างกับลูกจ้าง หมายความว่า “ผู้ว่าจ้าง” เพียงแต่ไม่มีสิทธิเข้าไปกำหนดควบคุม “กระบวนการ” และระเบียบกฎเกณฑ์ในการทำงานแต่อย่างใด ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์แบบนี้ สิทธิของผู้รับจ้างก็มีเพียงรับค่าตอบแทนจากการทำการผลิตเท่านั้น ไม่มีสิทธิเรียกร้องอื่นใดได้นอกจาก “ค่าจ้างผลิต” ความสัมพันธ์รูปแบบนี้ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบริษัทจากกับชุมชนที่รับจ้างผลิตรองทำให้บ่าจายาได้การประสานงานของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว แรงงานในธุรกิจชุมชนคือ แรงงานของผู้ที่ทำงานให้ตนเองและครอบครัว แม้ว่าธุรกิจชุมชนตั้งอยู่ในชนบท เป็นการประกอบกิจการของครอบครัวเกษตรกร แต่สภาพความเป็นจริงขณะนี้ หลาย ๆ แห่งประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานทั้งระดับแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือ ในระดับแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานรุ่นใหม่ มักจะอพยพเข้าเมือง ละทิ้งการพัฒนาอาชีพของครอบครัว ดังนั้นภาคใต้จึงขาดแรงงานกรีดขางแรงงานประมง ภาคกลางขาดแคลนแรงงานปักดำและเก็บเกี่ยวการเก็บเกี่ยวปัจจุบันจึงนิยมใช้เครื่องจักร

7. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ดังได้กล่าวแล้วว่า การเกิดขึ้น การคงอยู่การเติบโต ของธุรกิจชุมชน จะต้องอาศัยความร่วมมือความร่วมมือของชุมชน ต้องร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบในแง่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การระดมทุนและการใช้ทุนที่

ระคมมานั้น “ทุน” ที่กล่าวนี้หมายถึง “เงินทุน” เป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของการระคมทุนจึงหมายถึงการร่วมถือหุ้น ร่วมลงทุน และนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กร

ระเบียบข้อบังคับเป็นกฎเกณฑ์กติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ในอันที่จะทำให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย เป็นไปอย่างราบรื่น และสอดคล้องประสานกัน การดำเนินงานของธุรกิจชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ฉะนั้น กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ จึงต้องเกิดขึ้นจากข้อตกลงของสมาชิกเป็นพื้นฐาน

โงมานัส พลอยดี (2540: 47) พบว่า ปัจจัยกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวมีมากมายหลายประการ ทั้งด้านระบบงาน ระบบเงิน และระบบบุคลากร โดยสรุปและรวบรวมไว้ดังตัวอย่างปัจจัยหลักที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว จากการนำแนวทางเลือกดังกล่าวไปปรับใช้ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวสมาชิก ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และปัจจัยด้านการเงิน ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดของแนวคิดธุรกิจชุมชนนั้นก็คือหลักแห่งการพึ่งตนเองของชาวบ้าน นอกจากนี้ในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม ยังต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นสำคัญอีกด้วย จากการศึกษากรณีที่ประสบความสำเร็จนั้น พบว่า ปัจจัยทางการเงินถือเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนต้องประสบกับปัญหาการไม่สามารถระดมเงินออมได้ด้วยชาวบ้าน ทำให้ธุรกิจต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอก ขณะที่กรณีที่ประสบความสำเร็จนั้น มีการระดมทุนจากชาวบ้านได้เป็นส่วนใหญ่ และมีแนวโน้มที่ชาวบ้านจะเข้าร่วมมากขึ้น ทำให้การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนมีความเข้มแข็งทางการเงิน

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

จากการวิฤติเศรษฐกิจของประเทศที่เริ่มขึ้นในปลายปี 2539 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนชั้นและทุกภาคส่วนของสังคม ประเด็นเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอันมาก ในฐานะที่เป็น ทางเลือก ที่สำคัญของการพัฒนา เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพียงลำพัง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางตามหลักปรัชญาของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชนแตกต่างกันออกไป ซึ่งพอจะสรุปความหมายได้พอสังเขปดังต่อไปนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

ชัยงค์ วรรณะภูติ (2536) กล่าวถึงชุมชนในความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง การอยู่รวมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งต่างกันและกันขึ้น มีองค์กรหรือสถาบันของชุมชนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้ และได้ตีความหมายของคำว่าชุมชน “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชน ในระดับ “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชน ในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวเคราะห์ชุมชน ทั้งนี้เพราะคำว่า “หมู่บ้าน” สื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลาย ๆ บ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง และเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุด ที่สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นตามธรรมชาติและต่อมาภายหลังทางราชการอาจจะกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน ในความหมายของทางราชการ”

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540) กล่าวถึงชุมชนโดยสรุปว่า ประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครองโครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ซึ่งระบบ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มีความเชื่อมโยงกับชนิดที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ประเวศ วะสี (2541: 13-16) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปความหมายของชุมชนได้ว่า หมายถึง การรวมกลุ่มของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็งคือ การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชุมชน สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้านเครือข่ายหรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

1. องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายใต้คณะกรรมการ นโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า จะต้องประกอบด้วย (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: 20-21) ไว้ดังนี้

- 1.1 บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม
- 1.2 มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
- 1.3 มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน
- 1.4 มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
- 1.5 มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- 1.6 มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ

1.7 มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.8 มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

1.9 มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกัน

ตลอดไป

2. ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ

2.1 สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2.2 สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

2.3 มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจน เป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิด โอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ

2.4 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน

2.5 สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

2.6 มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

2.7 การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่อุปการะพึ่งพาตลอดไป

2.8 มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

อุทัย คุลเกษม และอรศรี งามวิทย์พงศ์ (2540: 9-10) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง ไว้ดังนี้

1. ชุมชนมีสภาพรวมเป็นปึกแผ่น ทั้งในรูปธรรมคือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม และในส่วนที่เป็นจิตวิญญาณ คือสมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อค่านิยมสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และมีความรู้ที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความผูกพันต่อชุมชน และกับสมาชิกในชุมชน

2. ชุมชนมีศักยภาพที่พึงพิงตนเองได้ในระดับสูง โดยมีปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีพเพื่อครอบครัว และชุมชนเป็นของตนเอง มีอำนาจในการจัดการ การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมสูง

3. ชุมชนสามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ และกลไกภายในชุมชน เป็นหลัก

4. ชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ การสร้างภูมิปัญญา ความรู้ ของตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีผลให้ชุมชนมีความรู้ และการพัฒนาตนเอง และถ่ายทอดความรู้ โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

การประเมินความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีตัวชี้วัด ซึ่งมีนักวิชาการหลายได้ระบุ ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อประเมินศักยภาพและสถานภาพขององค์กรชุมชน ดังนี้

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541: 239-254) ได้เสนอกรอบสำหรับชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชน เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน การชี้วัดว่าชุมชนใดมีภูมิปัญญาหรือไม่อย่างไร ดูได้จากการสืบทอดองค์ความรู้หรือการสร้างสรรค์ ปรับและพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเงื่อนไขสภาพของชุมชนซึ่งสามารถสังเกตได้จาก ผู้นำความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญามาสู่พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของสมาชิกในชุมชน และสังเกตจากความคิดและพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะสะท้อนได้ว่าการสืบทอดภูมิปัญญาหรือไม่ โดยดูจากทัศนคติหรือความคิดเห็นและพฤติกรรมของสมาชิกในการถือปฏิบัติตามพิธีกรรม ความเชื่อเหล่านั้น

2. การจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน องค์กรชุมชนหรือกลุ่มชาวบ้านนับเป็นกุญแจสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นรูปแบบของการรวมตัวทางสังคมที่ทำให้เกิดอำนาจทางสังคมที่จะถ่วงดุลกับอำนาจรัฐและอำนาจเงิน สำหรับเครื่องชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ดูได้จาก

2.1 วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นกลุ่มสนใจ กลุ่มการเรียนรู้ กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา

2.2 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีกฎระเบียบและกติกาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก โดยกฎระเบียบข้อบังคับกับสมาชิกมีส่วนร่วม

2.3 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความพร้อมเพรียงในการทำกิจกรรมร่วมกัน ฐานที่ และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

2.4 กรรมการกลุ่ม ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง คูได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม ความบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วม ความรวดเร็วในการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาและความโปร่งใสในการจัดการเรื่องการเงินและกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิก

2.5 กิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมที่สามารถชี้ความเข้มแข็งของกลุ่มได้ โดยดูจากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและอาชีพ เพื่อผลิต การจำหน่ายและการบริโภค กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เช่นการจัดกิจกรรมเพื่อสวัสดิการแก่คนด้อยโอกาส รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน และกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสาธารณะของชุมชน เช่นพื้นที่แหล่งน้ำ ป่า การจัดการพื้นที่ใช้สอยทรัพยากรสาธารณะของชุมชนร่วมกัน

2.6 กองทุนของกลุ่ม ความสามารถในการระดมทุนภายในของคนในชุมชน นับเป็นดัชนีวัดถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มได้เป็นอย่างดี วัดได้จากขนาดของกองทุน ประเภทของกองทุน ความสม่ำเสมอในการฝากออม และอัตราการเจริญเติบโตของกองทุน

3. กระบวนการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เนื่องจากการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา และการสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งเรื่องการปลูกจิตสำนึกของคนในการมุ่งมั่นจะแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง และเรื่องของการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการกับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถวัดได้จาก

3.1 การศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยยกระดับภูมิปัญญาและการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

3.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น จัดเวทีเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงาน จัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหาใหม่และข้อมูลใหม่ จัดเวทีเพื่อเชื่อมโยงเครือข่าย

3.3 การขยายเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือ วัดได้จากการขยายเครือข่ายในด้าน มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น จำนวนองค์กรที่เกี่ยวข้อง ประเภทของงานและกิจกรรมมีความหลากหลาย และการยอมรับจากองค์กรภายนอกชุมชน

4. ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คือเครื่องสะท้อนที่ดีประการหนึ่งถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างเครื่องชี้วัดส่วนใหญ่มักมองไปที่ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินงานอยู่ มากกว่าการใช้การชี้วัดที่กระบวนการ และมักมองไปยังระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับครัวเรือนมากกว่าระดับชุมชน ดังนั้นการวัดผลกระทบการดำเนินงานกิจกรรมขององค์กรชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ควรมองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งหรือประสิทธิภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มากกว่ามองตัวชี้วัดแต่ละด้านโดด ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จนั้นขึ้นมา

ธีรพงษ์ แก้วหาญ (2544: 126-257) ได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้ที่สามารถอธิบายความสามารถความเข้มแข็งของชุมชน โดยสรุปดังนี้

1. จำนวนประชากรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในชุมชนต่อประชากรทั้งหมด
 2. จำนวนครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชุมชน
 3. จำนวนแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมสาธารณะ และเกิดการมีส่วนร่วมและริเริ่มโดยชุมชน
 4. การจัดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เช่น การร่วมกิจกรรมสาธารณะ การกระจายข่าวสาร การร่วมตรวจสอบ และการติดตามประเมินผล
 5. จำนวนผู้นำตามธรรมชาติ และจำนวนผู้นำที่มีความรู้ความสามารถต่อประชากร
 6. อัตราเพิ่มของจำนวนเงินออมของชุมชน
 7. จำนวนองค์กรธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และอัตราการเพิ่มของรายได้จากธุรกิจ
 8. การกระจายสวัสดิการที่เป็นธรรมแก่ประชาชนทุกคนในชุมชนและอัตราการเพิ่มของสวัสดิการเพื่อคนในชุมชน
 9. จำนวนการเป็นสมาชิกองค์กรภายนอก และความสามารถในการประสานงานพัฒนากับภายนอกชุมชน
 10. อัตราการเพิ่มขึ้นหรือลดลงรวมทั้งคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนดูแล
 11. การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชุมชน
 12. ความสามารถของชุมชนในการจัดการกับความขัดแย้ง
- กล่าวโดยสรุป การประเมินสถานภาพขององค์กรชุมชน สามารถประเมินได้โดยใช้ดัชนีชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ เพื่ออธิบายความสามารถของชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

1. จำนวนกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มสมาชิกในชุมชน
2. จำนวนครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้
3. จำนวนกิจกรรม โครงการสาธารณะที่เกิดจากการริเริ่มของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. ผู้นำมีความรู้ความสามารถ
5. อัตราการเพิ่มเงินออมของชุมชน และการเพิ่มรายได้จากธุรกิจของชุมชน
6. กระดาษสวัสดิการที่เป็นธรรม
7. การเข้าร่วมกิจกรรมและการประสานงานกับองค์กรภายนอกชุมชน
8. ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้นมีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มนุษย์มารวมตัวเป็นกลุ่มก้อนเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในการหาทางที่จะต่อสู้กับภัยธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนร่วมกันคิดที่จะพัฒนาการดำรงชีพของกลุ่มของคนให้มีความเป็นอยู่ที่ปลอดภัย และอยู่ดีกินดีขึ้นตามลำดับอย่างต่อเนื่องตลอดมา แสดงให้เห็นว่าการประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม หากมีการร่วมมือกันแล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า หลายหัวดีกว่าหัวเดียว แสดงว่าหลายคนร่วมกันคิดดีกว่าคิดคนเดียว ซึ่งในเรื่องดังกล่าว เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537: 182) กล่าวว่า การกระทำกิจกรรม อะไรก็ตาม หากทำโดยลำพังแล้วก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากการทำธุรกิจส่วนตัว อาจมีโอกาสประสบความสำเร็จล้มเหลวได้และพัฒนาได้ยาก ในทางตรงกันข้ามการทำในรูปของห้างหุ้นส่วน บริษัทหรือวิสาหกิจชุมชนก็ตาม โอกาสที่จะเจริญก้าวหน้ามีสูง เพราะทำในรูปของคณะกรรมการ ในรูปของกลุ่มคน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมที่จะเจริญก้าวหน้าได้นั้น คน ๆ เดียวไม่สามารถจะทำกิจกรรมทุกอย่างได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดทางด้านชีววิทยา ทางด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้งานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย เพราะการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (Involvement) การช่วยเหลือและการทำประโยชน์ (Contribution) และการรับผิดชอบ (Responsibility) ดังนั้น ประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือที่จะผลักดันให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย โดยสามารถสรุปแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2546) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมมี 2 ลักษณะคือประการแรก การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร การติดตามประเมินผลรวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนและประการที่สอง การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง โดยการส่งเสริมสิทธิหรือพลังอำนาจของประชาชน เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเองเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางเป็นส่วนภูมิภาค โดยชุมชนพัฒนาความสามารถของคนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ ควบคุมการใช้การกระจายทรัพยากรในชุมชนและการได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

Cohen and Uphoff (1980) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง การมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชน 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (decision making) มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (implementation) ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (benefits) และร่วมในการประเมินผล (evaluation)

โอวาท สุทธนารักษ์ (2530: 259) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การกำหนดนโยบาย ปรัชญาและแนวทางการบริหารด้วยกลุ่มของตนเอง ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปแต่ละกลุ่มแต่ละเหล่า

ไพรัตน์ เจริญรินทร์ (2531: 6-7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริม สนับสนุน ชักนำ และเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ (1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน รวมถึงความต้องการของชุมชน (2) ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบวิธีการ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสร้างสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์หรือสนองความต้องการของชุมชน (3) ร่วมกำหนดนโยบาย หรือวางแผน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน (4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน (7) ร่วมปฏิบัติ

ตามนโยบาย โครงการ กิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และ (8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ กิจกรรม ทั้งที่ดำเนินการโดยเอกชนหรือรัฐบาลให้ใช้ ประโยชน์ได้ตลอดไป

เจริญ ภัสระ (2540: 1) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ความพร้อมของ ประชาชนในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ด้วยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ อีกทั้งใช้ ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมในการจัดการ และ กระจายทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความ จำเป็น โดยอาศัยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2543: 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชน ซึ่งประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม และองค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การ แสดงความคิดเห็น ชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การได้รับ ประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตาม ประเมินผล และแก้ปัญหาอุปสรรค ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์กรหลายประเภท เพื่อให้เกิดความสามัคคี

United National (1978: 4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ว่าเป็นกระบวนการ เกี่ยวกับการตัดสินใจและการกระทำ ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจจะเกี่ยวกับ จุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร ส่วนการกระทำจะเป็นการกระทำโดยความสมัคร ใจต่อกิจกรรมและโครงการ

Stavenhagen (1970: 74) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่ของการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมว่าเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยกลุ่มสังคมที่มีฐานะค่าแสดงความต้องการหรือ เสนอข้อเรียกร้อง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทาง สังคม เศรษฐกิจหรือการเมือง

Erwin (1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้า มามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผล การปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้าไปร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้วยความสมัครใจ เพื่อให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้น ตั้งแต่การร่วมศึกษา ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ร่วมจัดทำแผนการดำเนินงาน ร่วมดำเนินงานตามแผน และร่วมติดตามประเมินผล

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People participation) มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนา ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมหรือด้านอื่นๆ ในทุกระดับจากระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน ความสำคัญของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531: 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ ดังนี้ (1) ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น (2) ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น (3) มีการระดมทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อการพัฒนามากขึ้น (4) ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

จากทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการยอมรับในกิจกรรมโครงการ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญมากที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมสำเร็จตรงกับความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน หน่วยงาน และยังเป็นวิธีการพัฒนาขีดความสามารถของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ดีในที่สุด

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน โดยมีผู้กำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

World Health Organization (1981) ได้เสนอการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดระดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผล ที่สำคัญคือต้องมีการตัดสินใจด้วยตนเอง
2. การดำเนินกิจกรรม คือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ บริหารการใช้ทรัพยากร การจัดสรรควบคุมการเงิน
3. การใช้ประโยชน์ คือการมีส่วนร่วมในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และควบคุมทางสังคม
4. การได้รับประโยชน์ คือการมีส่วนร่วมได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปวัตถุก็ได้

บัญชี แก้วส่อง (2537) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นริเริ่มพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหากำหนดความต้องการและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. ขั้นตอนการวางแผนพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้
3. ขั้นดำเนินการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทุน วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือการเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความร่วมมือช่วยเหลือจากภายนอก
4. ขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลกระทบอันเกิดจากการพัฒนาในทุกด้าน
5. ขั้นประเมินผลการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาที่ได้กระทำไป ว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งการประเมินผลอาจทำในรูปของการประเมินผลย่อย (formative evaluation) อันเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะหรือการประเมินผลรวบยอด (summative evaluation) อันเป็นผลโดยรวมหลังเสร็จสิ้นโครงการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530: 61-63) ได้กล่าวว่า กระบวนการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาชุมชน คือการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนโดยนักพัฒนาศึกษา และเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ในชุมชนร่วมกับประชาชน โดยใช้วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์ทั้งทางตรง/ทางอ้อม ข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากเอกสาร / งานวิจัย
2. การวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีการรวมกลุ่มกันอภิปราย ถกเถียง แสดงความคิดเห็น นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงาน โดยคอยจัดลำดับผู้อภิปรายให้ข้อเท็จจริงและสรุปประเด็นสำคัญเป็นหลัก ส่วนชาวบ้านควรได้มีโอกาสเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และนักพัฒนาต้องกระตุ้น เร่งเร้าให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด
3. การลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 โดยชาวบ้านมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้จะต้องได้ร่วมด้วยความศรัทธา และเชื่อมั่นในตนเองที่จะพัฒนาชุมชน

4. การประเมินผลงาน โดยชาวบ้านและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนย่อย ๆ ต่าง ๆ ในการทำงานประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างประเมินผล เพื่อที่จะได้แก้ไขทันที

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2527: 13-14) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เนื่องจากมีสาเหตุพื้นฐานคือ ผู้ประสบปัญหาย่อมรู้ปัญหาของตนเองดีที่สุด (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ควรเป็นคนที่อยู่ในชุมชนไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมกับทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาชุมชน (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะการร่วมแรงทำกิจกรรม จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของผลงานและ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งต้องนำมาเป็นบทเรียนในการแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

อรพินท์ สุทธิพันธ์ (2533: 13-14) และกองพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน (2543: 14-16) กล่าวตรงกันว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีอยู่ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมคิด คือ ร่วมประชุมปรึกษาหารือในปัญหาการกำหนดกิจกรรม วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กิจกรรมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ (2) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกิจกรรม คือ เข้าร่วมในกิจกรรมตามวิถีทางและแนวทางให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ ร่วมในการรับผลประโยชน์อันเกิดจากผลของกิจกรรมหรือการดำเนินงานของสมาชิกเอง และ (5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ร่วมในการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม และประเมินสถานการณ์ภายนอกด้วย

แนว สติธพันธ์ (2534: 13-14) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือ (1) การมีส่วนร่วมคิด (2) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามโครงการ และ (4) การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

Cohen and Uphoff (1980) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องพิจารณาว่า

1. การมีส่วนร่วมนั้นอยู่ในขั้นตอนใด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน นั้นจะต้องมีขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
- 1.2 การร่วมตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหา
- 1.3 การร่วมดำเนินการในกิจกรรม
- 1.4 การร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรม และ

1.5 การร่วมประเมนผลที่เกิดจากกิจกรรม

2. ใครบ้างที่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งองค์ประกอบผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมแต่ละขั้นตอน อาจเป็นผู้นำ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านทั่วไป เจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือเอกชน

3. การมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนเกิดขึ้นได้อย่างไร ต้องพิจารณาจากจุดเริ่มต้นของกิจกรรมว่าเกิดจากบุคคลภายนอก เจ้าหน้าที่ของทางราชการ นักพัฒนา หรือคนในชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่มอิทธิพลหรือเกิดจากปัญหาความต้องการของประชาชน และการเข้าร่วมด้วยความเต็มใจหรือไม่ เป็นต้น

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543: 143) ได้สรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม จะพบว่าโดยทั่วไป กระบวนการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสามารถแบ่งออกได้เป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ ได้แก่ ร่วมศึกษา วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ร่วมจัดทำแผน การดำเนินงาน ร่วมดำเนินการปฏิบัติตามกิจกรรม และร่วมติดตามประเมินผล

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้มีผู้จำแนกลักษณะการเข้าร่วมไว้หลายๆ มุมมองโดย

Cohen and Uphoff (1980) กล่าวว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา โดยทั่วไปประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่าง ๆ เช่นแรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์กรหรือกิจกรรม เฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลโครงการ

ศิริกุล กสิวิวัฒน์ (2546) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมของประชาชนอาจเป็นไปด้วยความเต็มใจและสมัครใจ หรืออาจจะเกิดขึ้นอย่างฉับพลันหรือเกิดจากการชักชวนให้เข้าร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2546) สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมอาจแบ่งโดย

1. การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม คือ การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการติดตาม และการประเมินผล

2. อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วมจึงมีการโต้แย้งว่า การมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วนเพราะในหลายกรณี ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็นคือ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่ประชาชน

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2544) กล่าวว่า ลักษณะการเข้าร่วมเกิดจากความสนใจของกลุ่ม/องค์กร หรือความสมัครใจไม่ใช่ทุกคนในชุมชนจะเข้าร่วมมือเสมอไป แต่เป็นความพยายามให้กลุ่มบุคคลผู้สนใจ ผู้ได้รับผลกระทบ ผู้นำชุมชน ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านนี้ รวมทั้งอาสาสมัครหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เข้ามาร่วมมือเพื่อกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และสุขภาพของประชาชนโดยส่วนรวม รูปแบบในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสุขภาพจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัคร โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มผู้นำที่มีความรู้ด้านสุขภาพ กลุ่มผู้นำองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ เช่น กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการในฐานะหน่วยปกครองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนา รวมทั้งการจัดบริการด้านสุขภาพที่จำเป็นแก่ประชาชน ร่วมกับหน่วยงานผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

สรุป ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนมักแตกต่างกันไปแล้วแต่เงื่อนไขของการเข้าร่วม อาจขึ้นกับเหตุผล วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ และความต้องการในการแก้ปัญหาของแต่ละ

ชุมชน ลักษณะการเข้าร่วมอาจโดยประชาชนโดยตรงหรือเข้าร่วมโดยผ่านตัวแทนของชุมชน เช่น เป็นผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ หรือเข้าร่วมเพราะถูกบังคับหรือเพราะความจำเป็น ตามบทบาทหน้าที่เช่น เข้าร่วมในฐานะเป็นสมาชิก เป็นผู้เข้าประชุม เป็นผู้บริจาค เป็นกรรมการ หรือเป็นประธาน

ระดับการมีส่วนร่วม

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2543: 11) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมไว้หลายระดับตามความหนักเบาของการเกี่ยวข้อง คือ (1) แบบการจัดการคนให้เข้าร่วม โดยคัดเลือกจากตัวแทนของประชาชน ไม่ได้มีการเลือกตั้ง และไม่มีอำนาจอะไร (2) แบบตอบสนองหรือค่อยเป็นค่อยไป ผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลางบอกว่าจะต้องทำอะไร ไม่มีการสะท้อนความเห็นจากประชาชน (3) แบบการขอคำปรึกษาหารือ โดยองค์กรภายนอกที่ระบุปัญหา และกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และควบคุมการวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน (4) แบบการร่วมตามหน้าที่หรือภารกิจที่กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ร่วมตัดสินใจ แต่คำตอบหลักสุดท้ายมักกำหนดเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยหน่วยงานภายนอก (5) แบบแข่งขัน ร่วมในการวิเคราะห์ และพัฒนาแผนปฏิบัติการ และศักยภาพของกลุ่มองค์กรท้องถิ่น โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้วิธีการที่หลากหลายจากหลายสาขา และ (6) แบบสมัครใจทำเอง ประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มได้อย่างอิสระ ประชาชนอาจติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกมาช่วยแนะนำ โดยยังสามารถควบคุมการจัดการและใช้ทรัพยากรได้

สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา (2544) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 6 ระดับ คือ (1) การไม่มีส่วนร่วม หมายถึง บุคคลนั้นไม่มีส่วนร่วมเลย หรืออาจมีส่วนร่วมโดยถูกบังคับ (2) การมีส่วนร่วมน้อยมาก หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ แต่เข้าร่วมเพื่อบังคับหรือรางวัลตอบแทน (3) การมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง การร่วมรับทราบการดำเนินงานของโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนบ้างบางกรณี (4) การมีส่วนร่วมปานกลาง หมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือแสดงปัญหาความต้องการต่อที่ประชุม รวมถึงการถูกสัมภาษณ์ (5) การมีส่วนร่วมมาก หมายถึง การเข้าร่วมตัดสินใจ รวมทั้งการดำเนินงาน และประเมินผลโครงการ และ (6) การมีส่วนร่วมในอุดมคติ ซึ่งเกิดขึ้นยากในทางปฏิบัติ โดยยึดหลักเสียงของประชาชน คือกฎหมาย หรือข้อยุติในทุกกรณี

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมมี 6 ระดับ คือ ระดับไม่มีส่วนร่วมเลยหรืออาจมีส่วนร่วมด้วยการถูกบังคับ มีส่วนร่วมเพื่อบังคับตอบแทน มีส่วน

ร่วมโดยให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมลักษณะการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอปัญหาความต้องการ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และริเริ่มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมเองด้วยความสมัครใจ

เงื่อนไขการมีส่วนร่วม

เงื่อนไขที่จะทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น แบ่งออกได้ ดังนี้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531: 25) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่า (1) จะต้องมีความรู้หรือมีทางเลือกที่จะเข้าร่วม (2) จะต้องมีความสามารถหรือมีพลังที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (3) จะต้องรวมตัวหรือรวมกลุ่มกันอย่างมีระบบ และ (4) จะต้องเต็มใจหรือไม่ถูกบังคับที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

อภิศักดิ์ ไฟท่าคำ (2539: 79-80 อ้างใน จุฑารัตน์ บุญญานุวัตร, 2546: 24) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่า (1) จะต้องใช้เวลาและต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปกว่าที่ประเมินค่าผลตอบแทนที่จะได้รับ (2) จะต้องมีความสนใจที่จะสัมพันธ์กันกับการมีส่วนร่วม นั้น และสามารถสื่อสารได้เข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่าย และ (3) จะต้องไม่รู้สึกระทอนหรือต่อต้านหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเกิดจากภาครัฐ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ด้านการพัฒนา 2) นโยบาย แนวทางปฏิบัติ 3) รูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการ 4) ศักยภาพของบุคลากร 5) กฎระเบียบ และ 6) งบประมาณ

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า เงื่อนไขการมีส่วนร่วมจะต้องมีอิสระเสรีภาพ มีความสมัครใจ มีความเต็มใจ คาดว่าจะได้รับผลตอบแทนจากการเข้าร่วม และไม่กระทบต่อสภาพทางสังคมปัจจุบัน

ปัจจัยของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยของการมีส่วนร่วมไว้หลายลักษณะซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

กาญจนา สุภจรรยา (2527: 32) ได้กล่าวถึงปัจจัยของการมีส่วนร่วมสรุปได้ 2 ด้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (1) ด้านชุมชน เช่น ประวัติพัฒนาการของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อำนาจของผู้นำ ความขัดแย้ง เป็นต้น และ (2) ด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการปฏิบัติงาน การนิเทศงาน และการสนับสนุนงาน เป็นต้น

Cohen and Uphoff (1980) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจากกิจกรรมที่ทำว่า ทำอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ทำ ทำด้วยวิธีการใด ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What participation are we concerned with) เป็นประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (kind of participation) แยกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision making) (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (participation in implementation) (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (participation in benefits) และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครเข้ามามีส่วนร่วม (Whose participation are we concerned with) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular participation) ได้จำแนกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น (local resident or Local people) (2) ผู้นำท้องถิ่น (local leaders) (3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel) และ (4) คนต่างชาติ (foreign personnel) ซึ่งกลุ่มคนทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าว มีคุณสมบัติลักษณะส่วนบุคคลเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน โดยพิจารณา จาก เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาที่นับถือ ชนวรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด และอื่น ๆ อาชีพ รายได้ สถานภาพของการถือครองที่ดินและ สถานภาพของการได้รับการจ้างงาน (ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา)

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร (How is participation occurring within the project) โดยมีประเด็นการพิจารณา 4 ประเด็น คือ (1) พื้นฐานของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับแรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วม มาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่างและแรงที่ส่งเสริมมีส่วนร่วม มาจากที่ใด (2) รูปแบบของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์กร และการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม (3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมและช่วงของกิจกรรม และ (4) ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่การมีส่วนร่วมและ ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญตามที่นักวิชาการกล่าวถึง ดังนี้

กรณีศึกษา ชุมติ (2529: 13) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมว่า มี 10 ประการ คือ ร่วมประชุม ร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมสัมภาษณ์ ร่วมเป็นผู้ชักชวน ร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน และร่วมเป็นผู้ออกวัสดุอุปกรณ์

ปกรณัม ปรีชากร (2530: 64) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นการเข้าไปมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขและร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้ (1) เป็นผู้มีบทบาทที่จะกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน (2) เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐาน (3) เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการ และ (4) เป็นผู้ได้รับความพอใจและแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมว่า ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในขั้นตอนการตัดสินใจ มีความสำคัญมาก เนื่องจากมีผลต่อการปฏิบัติการ และจากการปฏิบัติการก็มีผลกระทบต่อ การรับประโยชน์ และการประเมินผล ขณะเดียวกันการตัดสินใจมีผลโดยตรงต่อการรับประโยชน์ และการประเมินด้วย

แนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คำว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ในปัจจุบันคำที่ใช้กันมากและอาจสร้างความสงสัยให้ผู้คนได้ไม่น้อยก็คือคำว่า Creative Economy หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งอาจสร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นในเศรษฐกิจไทยในอนาคตอันใกล้ เกาหลีใต้เป็นตัวอย่างของประเทศที่รู้จักใช้คอนเซ็ปต์ Creative Economy (CE) ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง การส่งออกวัฒนธรรมเกาหลีไปทั่วโลกในรูปของภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ เพลง นักร้อง แฟชั่น การท่องเที่ยว ศิลปะการแสดง อาหาร ฯลฯ ซึ่งสร้างการจ้างงานและรายได้อย่างมหาศาลเป็นตัวอย่างที่น่าชื่นชม

ความหมายอย่างง่ายของ CE ซึ่งให้โดย Hawkins (ม.ป.ป. อ้างใน วรากรณ์ สามโกเศศ , 2551) ก็คือ "การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์" สาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่ CE จะเรียกว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries หรือ CI) ซึ่งหมายถึงกลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบร่วมของแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยในปัจจุบันแม้ว่าจะยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการพัฒนาที่ต่อเนื่องและต่อยอดจากแนวทางการพัฒนาด้วยการเพิ่มคุณค่า (Value creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรมซึ่งได้ขับเคลื่อนการพัฒนาดังแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 จนถึงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 ในปัจจุบันทั้งนี้ ในระยะเริ่มต้นของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการขยายองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจกับภาคีการพัฒนาทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างจริงจัง และมีบูรณาการ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติและสามารถปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเป็น รูปธรรม

UNCTAD แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะและงานฝีมือ เทศกาลงานและงานฉลอง เป็นต้น และกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น
2. ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น ภาพถ่าย และวัตถุโบราณ เป็นต้น รวมทั้งศิลปะการแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร การเดินร่า โอเปร่า ละครสัตว์ และการเชิดหุ่นกระบอก เป็นต้น
3. ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ เป็นต้น และงานโสตทัศน (Audiovisual) เช่น ภาพยนตร์โทรทัศน์ วิทยุ และการออกอากาศอื่นๆ เป็นต้น
4. ประเภท (Functional Creation) เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มการออกแบบ (Design) เช่น การออกแบบภายใน ออกแบบกราฟิก ออกแบบแฟชั่น อัญมณี และของเล่น เป็นต้น ส่วนกลุ่ม (New Media) ได้แก่ ซอฟต์แวร์ วิดีโอเกม และเนื้อหาดิจิทัล เป็นต้น และกลุ่มบริการทางความคิด

สร้างสรรค์ (Creative Services) ได้แก่ บริการทางสถาปัตยกรรม โฆษณา วัฒนธรรมและ
นันทนาการ งานวิจัยและพัฒนา บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

ประเทศไทยยังไม่ได้กำหนดขอบเขตของ CE หรือ CI อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม
สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พยายามจัดกลุ่มของ CI ตามลักษณะของบัญชีรายได้
ประชาชาติ โดยแบ่งออกเป็น 9 กลุ่มได้แก่ 1). งานฝีมือและหัตถกรรม (Crafts) 2). งานออกแบบ
(Design) 3). แฟชั่น (Fashion) 4). ภาพยนตร์และวิดีโอ (Film & Video) 5). การกระจายเสียง
(Broadcasting) 6). ศิลปะการแสดง (Performing Arts) 7). ธุรกิจโฆษณา (Advertising) 8). ธุรกิจการ
พิมพ์ (Publishing) 9). สถาปัตยกรรม (Architecture)

ข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติปี 2549 ระบุว่ามูลค่าของ CI ของทั้ง 9 กลุ่มข้างต้นคิด
เป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 10.4 ของ GDP โดยมีมูลค่ารวมประมาณ 848,000 ล้านบาท และมี
มูลค่าการส่งออกในปี 2549 ประมาณ 289,000 ล้านบาท ประเทศไทยมีวัตถุดิบที่สามารถพัฒนาขึ้น
เป็นสินทรัพย์สร้างสรรค์ (Creative Assets) อยู่มหาศาล ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปธรรมหรือนามธรรม
ซึ่งสามารถนำไปสร้างเสริม CE ได้เป็นอย่างดี ในด้านรูปธรรม เรามีพระบรมมหาราชวัง พระแก้ว
มรกต พระพุทธรูปงดงาม พระราชวัง วัดวาอาราม เรือสุพรรณหงส์ อาหารไทย รำไทย นวดไทย
ข้าวไทย ผลไม้ไทย ผ้าไหมไทย สุนัขพันธุ์ไทยหลังอาน ฯลฯ แหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทยาน สุโขทัย
เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา เขาพระวิหาร ลำปาง เชียงใหม่ ฯลฯ ในด้าน
นามธรรม เรามีเรื่องราวของ Siamese Twins อิน-จัน (คำว่า Siamese สามารถช่วยสร้าง CE ได้เป็น
อย่างดีเพราะฝรั่งรู้จัก Siamese Twins/ Siamese Cats แต่ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าเป็นประเทศไทยกับสยามคือ
ประเทศเดียวกัน บ้างก็เรียกว่า Thailand คือ Taiwan) สะพานข้ามแม่น้ำแคว เขาตะปู (ในตอนที่
ของภาพยนตร์ 007 James Bond) ฯลฯ วัตถุดิบเหล่านี้กำลังรอคอยการพัฒนาขึ้นเป็น Creative
Assets เพื่อเป็นปัจจัยในการสร้าง Creative Industries หัวใจสำคัญของการพัฒนานี้ก็คือความคิด
สร้างสรรค์ (Creative Ideas) ซึ่งมีได้คิดค้นทุกคนมาแต่กำเนิด หากเกิดขึ้นจากการมีทักษะในการคิด
(Thinking Skills) และการมีความคิดริเริ่ม (Originality) ซึ่งต้องมีการเรียนการสอน ฝึกฝนกัน
ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยอย่างจริงจัง

ในแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจระยะที่ 2 (พ.ศ.2553 - พ.ศ.2555) ของรัฐบาลชุดนายกฯ
อภิสิทธิ์นี้ งานสร้าง CE ได้รับเงินจัดสรรรวม 17,585 ล้านบาท โดยจัดสรรให้แก่การส่งเสริมและ
พัฒนามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา การส่งเสริมเอกลักษณ์ด้านศิลปะและวัฒนธรรม การ
ส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมช่างฝีมือไทย การส่งเสริมอุตสาหกรรมสื่อบันเทิงและซอฟต์แวร์ การ
ส่งเสริมอุตสาหกรรมรวมออกแบบและสินค้าเชิงสร้างสรรค์ และการขับเคลื่อนสนับสนุนการ
พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

หากประเทศของเราจะอยู่ได้ดีในหลายทศวรรษหน้า ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเราจำเป็นต้องพัฒนาจากระดับต่ำสุด คือ เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยปัจจัยการผลิต (Factor-driven Economy คือ การใช้การผลิตด้วยต้นทุนต่ำเป็นปัจจัยสำคัญ) เพื่อเข้าสู่ระดับความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้นเป็นลำดับคือ เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ (Efficiency-driven Economy) และเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation-driven Economy) ในที่สุด (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2551)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิสาหกิจชุมชน

พรพุดยพรรณจ้ หมหอม(2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาทุ่ง ตำบลผักไหม อำเภอยะหริ่ง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโรงสีชุมชน ในด้านลักษณะของผู้นำ คือความซื่อสัตย์ของผู้นำ ความสามารถในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ด้านลักษณะสมาชิก คือ ความเข้าใจวัตถุประสงค์กลุ่ม ด้านการบริหารจัดการ คือ การกำหนดรูปแบบภารกิจกลุ่ม และการจัดสรรเงิน ความคิดเห็นของสมาชิกต่อผลการดำเนินงาน คือ การปลูกข้าวปลอดสารเคมีส่งผลให้ผู้ปลูกรู้จักดูแลสุขภาพ และทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความซื่อสัตย์ของผู้นำ ความสามารถในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดการยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ความซื่อสัตย์ของสมาชิก คุณสมบัติของสมาชิก ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การประเมินผลงานของกลุ่ม การกำหนดรูปแบบและภารกิจ การจัดสรรเงิน ความเหมาะสมของบุคคลกับตำแหน่งหน้าที่ การใช้ข้อมูลข่าวสาร และการจัดสรรผลประโยชน์มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า กลุ่มวิสาหกิจ 2 กลุ่มมีรูปแบบการดำเนินงานภายใต้การบริหารงานและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานไว้อย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่แต่ละกลุ่มได้วางเอาไว้ โดยมีปัจจัยหลักที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ปัจจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ปัจจัยเกี่ยวกับตัวสมาชิก ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

และปัจจัยที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดของแนวคิดการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน นั่นก็คือ หลักแห่งการพึ่งตนเองของชาวบ้าน นอกจากนี้ในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมยังต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจากชาวบ้านเป็นสำคัญ

กมลทิพย์ ปัญญาสิทธิ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินปัจจัยความสำเร็จและล้มเหลวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน พบว่า ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรใน 3 มิติทั้ง มิติด้านการเงิน มิติด้านการตลาด มิติด้านกระบวนการ คล้ายคลึงกันมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากคุณลักษณะของผู้ประกอบการทั้งสองจังหวัดมีความใกล้เคียงกัน การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จและล้มเหลวแบบจำลองที่ 1 นั้น พบว่า ผลการดำเนินงานทางด้านการเงิน ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านกิจกรรมทางการตลาด และการดำเนินงานด้านกระบวนการภายในองค์กรเป็นสำคัญ แบบจำลองที่ 2 พบว่า การมีกิจกรรมทางการตลาด และการมุ่งเน้นด้านความพอใจของลูกค้าเช่น การเอาใจใส่ต่อความรู้สึกลูกค้า การรักษาคูแฉ่งและลดจุดอ่อนของธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยส่งเสริมให้ผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนดีขึ้นโดยตรง ในขณะที่ความรุนแรงทางการแข่งขันนั้นจะไม่มีผลต่อการดำเนินงาน โคนภาพรวมทางตรงแต่จะส่งผลผ่านความพึงพอใจของลูกค้า เนื่องจากธุรกิจมีกระบวนการปรับตัว ด้วยการพยายามรักษากู้อลูกค้าเดิมและขยายฐานลูกค้าใหม่ มีความเอาใจใส่ต่อความพึงพอใจของลูกค้ามากขึ้น

สุมิตรา อภิษฐ์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 38.73 ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชน ส่วนอีกร้อยละ 61.22 ต้องมีการปรับปรุงการดำเนินธุรกิจ และเมื่อศึกษาถึงตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ประสบความสำเร็จด้านประโยชน์ที่ชุมชนได้รับเท่านั้น โดยในส่วนของตัวชี้วัดที่ประสบความสำเร็จน้อย ต้องปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม คือ ตัวชี้วัดความสำเร็จด้านการจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการดำเนินธุรกิจ และในส่วนของตัวชี้วัดที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ คือ ตัวชี้วัดความสำเร็จด้านการเข้ามาแหล่งเงินทุน

สุกัญญา เอกนิล (2547) ได้ศึกษาเรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการส่งเสริมเสริมฐานชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีกลุ่มเกษตรกรทำสวน ตำบลแพะกรศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า การรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำสวนเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยกลุ่มเกิดขึ้นก่อนได้รับการส่งเสริมจากส่วนราชการ แต่ก็ยังเป็นการรวมตัวกันของคนเพียงกลุ่มน้อยในชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มมากขึ้นเมื่อกลุ่มดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนในโครงการนำร่องของ

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท กลุ่มเกษตรกรทำสวนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี และมีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์การผลิตที่ทันสมัยและได้มาตรฐาน แต่อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินงานในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรทำสวนจะทำให้กลุ่มมีระบบการบริหารจัดการที่ดี แต่ก็ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะนำไปสู่เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ เนื่องจากกลุ่มจัดตั้งขึ้นเพื่อผลิตไวน์ผลไม้และสมุนไพรไทย ซึ่งยังต้องซื้อผลิตภัณฑ์อื่นในการดำรงชีพหากชุมชนเรียนรู้สภาพชีวิตของตน และจัดระบบเศรษฐกิจชุมชนใหม่โดยใช้ทุนของชุมชนให้มากที่สุด และใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นในการดำรงชีพ โดยการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ทำให้เกิดระบบอาหาร ระบบของใช้ ระบบทุน ทำให้ลดการพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ในที่สุด

พรศรี ยงค์อุประพันธ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล ชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอดุสิต จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) ภูมิปัญญาและพลวัตของภูมิปัญญาด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล ในกรณีศึกษาเกิดจากการเรียนรู้และสังสมประสบการณ์ จากการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนบ้านเหล่าขวัญและการปฏิสัมพันธ์กับสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชนตลอดระยะเวลาอันยาวนาน นับตั้งแต่มีการก่อตั้งชุมชน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชาวชุมชนได้ประยุกต์ปรับเปลี่ยนภูมิปัญญา เพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีพและวัฒนธรรม 2) กระบวนการจัดการองค์ความรู้ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขวัญใจพัฒนา เกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิม กับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากภายนอกผ่านการอบรม การดูงาน และการทดลองด้วยการฝึกปฏิบัติ โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการคิดริเริ่ม และเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการผลิตและการบริหารจัดการ ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนทั้งด้านความรู้เงินทุน และการส่งเสริมด้านการตลาด 3) ความสัมพันธ์ของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลกับการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ในระดับบุคคล การเกิดวิสาหกิจชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อเกษตรกรผู้ที่มีอาชีพทำตาล โดยทำให้เกิดมีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดระบบความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว กล่าวคือ ทำให้ชาวชุมชนมีงานทำทั้งปี โดยไม่ต้องไปหางานทำที่อื่น พ่อแม่ลูกได้อยู่ร่วมกันและต้องช่วยกันประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ในระดับกลุ่ม ก่อให้เกิดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์แบบไว้วางใจซึ่งกันและกันและภายใต้ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ในระดับชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนก่อให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคมทั้ง

ภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับภาครัฐและเอกชนแต่อยู่ในลักษณะการอุปถัมภ์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

สามารถ แทนวิสุทธิ์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบกระบวนการบริหารและผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งและไม่เข้มแข็งมีกระบวนการบริหารงานและผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งโดยรวมและรายด้าน ส่วนปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ไม่เข้มแข็งด้านการวางแผน มีปัญหาเรื่อง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีความพร้อมในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลหลักภายในและภายนอกเพื่อประกอบการวางแผนด้านการจัดองค์กร มีปัญหาเรื่อง การไม่เข้าใจโครงสร้างหน้าที่ของกลุ่มซึ่งจะมีผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารงานด้านการอำนวยการ มีปัญหาเรื่อง ผู้นำไม่สามารถสั่งการหรืออำนวยการต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้ทำงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ด้านการควบคุม มีปัญหาเรื่อง ไม่ได้มีการศึกษาข้อมูลด้านการให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มแนวทางแก้ไขด้านการวางแผน ควรสร้างความเข้าใจนโยบายหลักของกลุ่มจะช่วยให้การวางแผนได้ง่ายขึ้นแนวทางการแก้ไข ด้านการจัดองค์กร ควรสร้างความเข้าใจโครงสร้างหน้าที่ของกลุ่มจะทำให้การบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้แนวทางการแก้ไข ด้านการอำนวยการ ควรสร้างความกระตือรือร้นของผู้บริหารจะทำให้กลุ่มดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์แนวทางแก้ไขด้านการควบคุม ควรสร้างการรวมตัวกันของประชาชนเป็นกลุ่มจะทำให้ระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนเข้มแข็งขึ้น

ความเข้มแข็ง

ปรีชา โสภณา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ความเข้มแข็งของกองทุนจังหวัดอุบลราชธานีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความเข้มแข็งเฉพาะด้าน คือ มีความเข้มแข็งในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการกองทุน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกองทุน ความพึงพอใจและความคาดหวังในกองทุน มีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนและมีความเข้มแข็งน้อยที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ การชำระเงินคืนของสมาชิกกองทุน การเพิ่มขึ้นของสมาชิกกองทุนและการเพิ่มขึ้นของเงินกองทุน ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามลำดับ คือ การเปลี่ยนแปลงของกองทุนและการพึ่งตนเองของกองทุน ส่วนตัวแปรอิสระอีก 6 ตัวแปร คือ ระยะเวลาดำเนินงานของกองทุน การเรียนรู้ร่วมกันของกองทุน

การสื่อสารของกองทุน การมีพหุภาคีของกองทุน ความขัดแย้งของกองทุน การสร้างเครือข่าย เชื่อมโยงกับกองทุนอื่น ไม่มีผลมากพอต่อความเข้มแข็งของกองทุนตามนัยสำคัญทางสถิติ

ประวิทย์ ขุนเพชร (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของคณะกรรมการ ชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองสตูล ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกองค์กร คณะกรรมการชุมชน และปัจจัยภายในองค์กรคณะกรรมการชุมชน พบว่า ปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อ ความเข้มแข็งของคณะกรรมการชุมชนในระดับมาก ในส่วนของระดับความเข้มแข็งของ คณะกรรมการชุมชนเทศบาลเมืองสตูล พบว่า คณะกรรมการชุมชนเทศบาลเมืองสตูลมีความ เข้มแข็งอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มแข็ง ของคณะกรรมการชุมชน ยกเว้นด้านระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มแข็งของ คณะกรรมการชุมชนที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ข้อเสนอแนะคณะผู้บริหารเทศบาลและ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองสตูล ควรให้คณะกรรมการชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการ พัฒนาชุมชน รวมทั้งการลงพื้นที่ เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการชุมชน โดยจัดฝึกอบรมให้ ความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการชุมชนให้เข้าใจบทบาทภารกิจหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งและการ อบรมความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชนให้ประชาชน

วราภรณ์ ดวงแสง (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเรียงจาก มากไปหาน้อย จำนวนสมาชิกและการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีตามลำดับ ทั้งนี้ปัจจัยทั้งหมด รวมกันอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ที่มีสมาชิกจำนวนมากและมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีมีแนวโน้มที่จะมี ความเข้มแข็งมากกว่ากองทุนที่มีจำนวนสมาชิกน้อยและไม่มีผู้รับผิดชอบบัญชี

ศุภมพร ผลสนอง (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนใน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า องค์กรชุมชน เพียงร้อยละ 22.8 เท่านั้น ที่เห็นว่ามีความเข้มแข็งอยู่ใน ระดับสูง ร้อยละ 88.2 เห็นว่ามีความเข้มแข็งด้านการจัดการเงินทุนในระดับสูง และร้อยละ 27.8 และ 3.6 เห็นว่ามีความเข้มแข็งด้านการเรียนรู้ขององค์กร และความเข้มแข็งด้านการยอมรับจาก หน่วยงานภายนอกในระดับสูงตามลำดับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งขององค์กรการเงิน ชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ วัฒนธรรมขององค์กร การได้รับสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ด้านการพัฒนาองค์กร ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการได้รับสนับสนุนจากองค์กร ภายนอกด้านวิชาการ ทั้งนี้ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงค่าความ เข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน ได้ร้อยละ 49.9

สุทิน โสรณ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของหมู่บ้านจัดการสุขภาพ จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับความเข้มแข็งหมู่บ้านจัดการสุขภาพของจังหวัดปทุมธานี ใน 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพและการจัดการด้านกำลังคน/องค์กร ด้านการจัดการด้านทุนเพื่อสุขภาพ ด้านการจัดการด้านข้อมูลเพื่อวางแผนด้านสุขภาพ ด้านการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ด้านสุขภาพสู่ชุมชน และด้านการทำกิจกรรมด้านสุขภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายสุขภาพ กับความเข้มแข็งของหมู่บ้านจัดการสุขภาพมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและสถานีอนามัยควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาสาธารณสุขในชุมชน วางแผนงาน จัดหาทุน และประเมินผลการดำเนินงานในหมู่บ้าน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อวางแผนการดำเนินงานและสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

การมีส่วนร่วม

บัณฑิตา ศรีมูลชัย (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี พบว่า สภาพดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านโคกเจริญมีปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพของคณะกรรมการ ขาดเงินทุน ในการดำเนินงาน ขาดการพัฒนาตลาดและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และขาดการเชื่อมโยงถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มต้องการศูนย์จัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นสถานที่จัดแสดง จำหน่าย พัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ประสานงานด้านการตลาด และเป็นศูนย์ถ่ายทอดและเรียนรู้ภูมิปัญญาของคนในชุมชนการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้าบ้านโคกเจริญได้มีการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารกลุ่มทอผ้า ดำเนินการโดยวิธีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่คณะกรรมการบริหารงาน การจัดทำแผนธุรกิจชุมชนดำเนินการโดยวิธีการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติจริงในการสัมมนาการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนจากการปฏิบัติ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนของกลุ่มผลจากการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและการพัฒนากลุ่มคณะกรรมการบริหารกลุ่มทอผ้า ได้รับความรู้ด้านการบริหารจัดการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา

และการบริหารงานกลุ่ม มีการจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน

สรินญา ภูมิภู (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตร ในจังหวัดลำปาง พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมิณผล สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้องทัศนคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มและรายได้รวมของสมาชิก การดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดเงินหมุนเวียนในการทำกิจกรรม ดันทุนการผลิตสูงขึ้นรวมไปถึงเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีราคาแพงทำให้ผลตอบแทนน้อย ทั้งขาดความรู้ด้านการผลิตและการแปรรูปที่ถูกต้อง และสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งสมาชิกเห็นว่า รัฐบาลควรสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนให้แก่กลุ่ม รวมไปถึงการให้ความรู้และฝึกอบรมในด้านตลาด การบริหารจัดการทุน การผลิตและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มให้มากขึ้น

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

จำนวนเงินทุน

จุมพล หนิมพานิช และบุญศรี พรหมมาพันธุ์ (2548: 36-37) กล่าวว่า ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุน กิจกรรมทางเศรษฐกิจเชิงธุรกิจที่ต้องอาศัยกลไกตลาดในระบบเงินทุนนิยม มักจะต้องเริ่มจากการนำเงินไปลงทุน ทำการผลิต ทำการค้าได้รายได้กลับมาเป็นก้อนใหญ่กว่าเดิม (ในกรณีที่ได้กำไร) เงินทุนได้มาจากไหน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เงินทุนของตนเองไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินลงทุน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมากกว่า เช่น กลุ่มธุรกิจชุมชนของสหกรณ์การเกษตรทำนางแนว

ณรงค์ เพชรประเสริฐ (2542: 99) ความต้องการเงินทุน กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนควรจะเริ่มจากสิ่งที่มีอยู่และสิ่งที่เป็นไปได้ โดยการพึ่งตนเองเป็นหลัก การเริ่มกิจกรรมโดยหวังพึ่งปัจจัยภายนอกมักจะเสี่ยงต่อความล้มเหลวและขาดจิตวิญญาณต่อสู้เพื่อพึ่งตนเอง ปัจจัย “เงินทุน” เป็นปัจจัยชี้ขาดประการหนึ่งของความสำเร็จและความล้มเหลว การไม่มีเงินทุนและการใช้เงินทุนไม่เป็น ไม่เกิดดอกออกผล คือ ปัจจัยแห่งความล้มเหลว แต่การได้เงินทุนมาโดยการกู้หนี้ยืม

ยืมสิน ดอกเบี้ยแพง ซ้ำเงินกู้ยืมนั้นไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดดอกออกผลคุ้มค่า จะยิ่งนำไปสู่ภาวะล้มละลาย เพราะเจ้าหนี้จะฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจำนวนเงินทุนจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541: 239) ได้เสนอว่า ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชน เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน การชี้วัดว่าชุมชนใดมีภูมิปัญญาหรือไม่อย่างไร เราได้จากการสืบทอดองค์ความรู้หรือการสร้างสรรค์ ปรับและพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเงื่อนไขสภาพของชุมชนซึ่งสามารถสังเกตได้จาก ผู้นำความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญามาสู่พิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของสมาชิกในชุมชน และสังเกตจากความคิดและพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะสะท้อนได้ดีว่ามีการสืบทอดภูมิปัญญาหรือไม่ โดยดูจากทัศนคติหรือความคิดเห็นและพฤติกรรมของสมาชิกในการถือปฏิบัติตามพิธีกรรม ความเชื่อเหล่านั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539ก) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีรากฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพได้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

จำนวนสมาชิกกลุ่ม

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539ก: 251) ได้กล่าวว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องคำนึงถึงสมาชิกทั้งในด้านจำนวน (ปริมาณ) และคุณภาพ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความพร้อมเพรียงในการทำกิจกรรมร่วมกันและทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ การวัดอาจวัดได้จากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะที่หลากหลายของสมาชิก ดังเหตุผลที่ว่า กลุ่มที่เข้มแข็งย่อมคำนึงถึงสมาชิกทั้งจำนวนและคุณภาพ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจำนวนสมาชิกจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ระยะเวลาในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลานานย่อมมีประสบการณ์ในการบริหารวิสาหกิจชุมชน ทำให้รู้วิธีทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าระยะเวลาในการดำเนินงานจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การมีส่วนร่วมของสมาชิก

เทียบ เหล่าสุวรรณ (2541) กล่าวถึง ปัจจัยหลายอย่างที่เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยสำคัญคือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรชุมชน และเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่นำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มองค์กร เพื่อช่วยเหลือตนเองของชาวบ้าน เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นหลักประกันได้ว่า ความต้องการที่แท้จริงของคนจะได้รับการตอบสนองและที่สำคัญ สามารถมั่นใจได้ว่า ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผลประโยชน์

วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547: 7) ได้กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนที่ดีนั้น มักเริ่มต้นจากกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในชุมชน มีการกำหนดรูปแบบและแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การร่วมกันเป็นเจ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการระดมทุน การอบรม ทรัพยากรและการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของชาวบ้าน โดยมุ่งเน้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของชาวบ้านเป็นหลัก เมื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถเกื้อหนุนซึ่งกันและกันได้แล้วจะเป็นการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจ

ของชุมชนและนำไปสู่การมีเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศที่มั่นคงต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย คาดว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจ ชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ (2520: 104) ให้ความหมายเจตคติ คือความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึก หรือท่าทีจะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ซึ่งชม ภูมิภาค (2516: 64) ให้ความหมายเจตคติ คือวิถีทางที่บุคคลเกิดความรู้สึกต่อบางสิ่งบางอย่าง ก็หมายความว่าเจตคตินั้นมี วัตถุ วัตถุที่เจตคติจะมุ่งตรงค่อนนั้นจะเป็นอะไรก็ได้ อาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ นโยบาย หรืออื่น ๆ อาจจะเป็นได้ทั้งนามธรรมและรูปธรรม ดังนั้นวัตถุแห่งเจตคตินั้นอาจจะเป็นอะไรก็ได้ที่คนรับรู้หรือคิดถึง กล่าวโดยสรุปเจตคติ เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่เป็นแรงขับแรงจูงใจของบุคคล แสดงพฤติกรรมที่จะแสดงออกไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น ถ้าทราบทัศนคติของบุคคลใดที่สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ โดยปกติคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

กัลยา ศรีวงษ์ (2550) ได้สรุปว่า ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องมีหน่วยงานราชการให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ โดยนำภูมิปัญญาและศักยภาพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ และความเจริญให้กับชุมชน เพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจให้มีระบบการจัดการที่เข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาตามระบบบริหารคุณภาพที่ยั่งยืน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ปาริฉัตร เครือเขียว (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หลังการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า ประสบผลสำเร็จในระดับสูง โดยสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประชาชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเองได้ในระดับมาก โดยผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการตัดสินใจ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ โดยมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้และจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ มีการนำทรัพยากรภายในชุมชนมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถจัดของเสียจากกระบวนการผลิตได้ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีความปลอดภัย เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของลูกค้า สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม เรียบร้อยและมีขนาดเหมาะสมกับความต้องการของตลาด และสามารถส่งขายได้ทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

ความชัดเจนของวัตถุประสงค์

การบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งการวางแผนคือ การวางวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย การสร้างกลยุทธ์ และการตัดสินใจสรรหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรม วัตถุประสงค์ของการวางแผนคือ ทำให้รู้ทิศทางในการดำเนินงาน เมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้ทิศทางการทำงานก็สามารถประสานงานกัน รู้ว่าควรทำอะไรและทำอย่างไรจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากไม่มีการวางแผน นอกจากไม่รู้ว่าจุดหมายปลายทางอยู่ที่ไหน แล้วก็ยังก่อให้เกิดการสูญเสียหรือสิ้นเปลืองทรัพยากรอีกด้วย การวางแผนทำให้ลดความไม่แน่นอนลง เพราะผู้บริหารจะมุ่งมั่นไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างแน่วแน่ สามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงอันอาจเกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขณะเดียวกันก็เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม การวางแผนทำให้ลดความเสียหาย การซ้ำซ้อนกันของงานที่ทำ เนื่องจากการวางแผนทำให้รู้ทั้งวิธีการและเป้าหมายของงานจึงทำให้มีความชัดเจนในการทำงาน รู้ว่ากิจกรรมใดควรทำก่อนหลังอย่างไร การซ้ำซ้อนและการสิ้นเปลืองจึงไม่เกิดขึ้น และการวางแผนทำให้รู้มาตรฐานในการควบคุม หน้าที่ขั้นสุดท้ายของการบริหารคือ

การควบคุมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด กิจกรรมที่สำคัญของการควบคุมคือมาตรฐานที่ให้เปรียบเทียบกับปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง การวางแผนจึงกำหนดมาตรฐานได้แน่นอนชัดเจนว่าจะต้องให้ได้ผลงานอย่างไร (เสนาะ ดิยาว, 2543) ทำให้ให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยแผนงานอาจมีความแตกต่างกันในด้านระยะเวลา เช่น แผนระยะยาว หรือแผนระยะสั้น เป็นต้น ตลอดจนมีความแตกต่างกันตามหน้าที่ทางธุรกิจ เช่น แผนการเงิน แผนการตลาด หรือแผนการผลิต เป็นต้น ดังนั้นความชัดเจนของวัตถุประสงค์ จึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน

วสันต์ กุ้เกียรติกุล (2549: 11) กล่าวว่า การจัดโครงสร้างองค์กร ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไม่สลับซับซ้อนมากนัก ส่วนใหญ่จัดในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร มีการแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติโดยความเห็นชอบของสมาชิกซึ่งกระทำกันในที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย (1) ประธาน ทำหน้าที่ควบคุม ดูแล ประสานงาน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (2) รองประธาน ทำหน้าที่ช่วยเหลือประธาน และทำหน้าที่แทนประธานหากประธานไม่อยู่ (3) เภรณูญิก ทำหน้าที่ด้านการเงินและบัญชี (4) ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร (5) เลขานุการ ทำหน้าที่จกรายงานการประชุม นอกจากนั้น อาจมีกรรมการที่รับหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินงานนั้น เช่น กรรมการรับผิดชอบเรื่องการผลิต กรรมการรับผิดชอบการตลาด กรรมการรับผิดชอบตรวจสอบวัสดุและสินค้าคงเหลือ เป็นต้น การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น ควรมีการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อทำหน้าที่ดำเนินงาน การจัดโครงสร้างองค์กรเป็นการแบ่งภารกิจของแต่ละคนให้รับผิดชอบสอดคล้องซึ่งกันและกันทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็ง ดังนั้นโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนจึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ระเบียบกฎเกณฑ์

จุมพล หนิมพานิชและบุญศรี พรหมมาพันธุ์ (2548: 36-37) ได้กล่าวว่า ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กรระเบียบข้อบังคับเป็นกฎเกณฑ์กติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ในอันที่จะทำให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย เป็นไปอย่างราบรื่น และสอดคล้องประสานกัน การดำเนินงานของธุรกิจ ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ฉะนั้น กฎเกณฑ์

กติกาต่าง ๆ จึงต้องเกิดขึ้นจากข้อตกลงของสมาชิกเป็นพื้นฐาน และสีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 251) ได้กล่าวว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะมีการกำหนดระเบียบและกติกาเพื่อควบคุมพฤติกรรมสมาชิก การวัดความเข้มแข็งของการจัดการกลุ่มจากประเด็นกติกาอาจวัดได้จาก ชุมชนมีการออกกฎระเบียบและกติกาเพื่อใช้บังคับกับสมาชิกชุมชน กระบวนการออกกฎระเบียบและกติกา เป็นการลงมติร่วมกันของสมาชิก การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกาของสมาชิก ดังนั้นระเบียบกฎเกณฑ์จึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่าย

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 253-254) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคลและชุมชนมีขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาดูงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ อันจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา 2) การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันเป็นเครื่องมือในการระดมสมองของชาวบ้าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกันและในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกันทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน 3) การเชื่อมโยงองค์กรชุมชนและผู้นำแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นที่มีปัญหาร่วมกันโดยการเปิดเวทีชาวบ้านให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนและพัฒนาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความสนใจหรือมีปัญหาาร่วมกัน ขณิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2545) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่า เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบ โครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ กิจกรรมที่ทำใน เครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้น ๆ ในขณะที่กรมการพัฒนาชุมชน (2541: 44) ได้กล่าวว่า การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายขององค์กร หน่วยงานต่างๆ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้นการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายจึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541: 239-254) ได้เสนอว่า ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คือเครื่องสะท้อนที่ดีประการหนึ่งถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างเครื่องชี้วัดส่วนใหญ่มักมองไปที่ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินงานอยู่มากกว่าการใช้การชี้วัดที่กระบวนการ และมักมองไปยังระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับครัวเรือนมากกว่าระดับชุมชน ดังนั้นการวัดผลกระทบการดำเนินงานกิจกรรมขององค์กรชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ควรมองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งหรือประสิทธิภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มากกว่ามองตัวชี้วัดแต่ละด้านโดด ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จนั้นขึ้นมา ดังนั้นผลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อสมาชิกจึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ภาคสรุป

วิสาหกิจชุมชน เป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่ใช่นิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชนความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ทุนของชุมชนไม่ได้หมายถึงแค่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบ ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ ของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะสามารถเป็นกิจการของชุมชนในการบรรลุวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชนได้มากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เรื่องที่สามารถทำได้ง่ายนัก แต่หากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่มมีการบริหารงานที่มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการบริหารงาน ก็สามารถสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งนั้นจะต้องเป็นกลุ่มที่

มีการรวมตัวกันของสมาชิก มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ตลอดเวลา มีการเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการนำภูมิปัญญามาใช้ในกิจกรรมการผลิต มีความรู้และเจตคติที่ดีต่อกลุ่ม มีระบบคิดที่ดี ตลอดจนการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ผ่านการเห็นชอบจากสมาชิก มีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานและโครงสร้างการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจน

ลักษณะการเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานนั้นได้มีเรื่องชี้วัดดังนี้

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ จะทำให้รู้ทิศทางในการดำเนินงาน เมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้ทิศทางการทำงานก็สามารถประสานงานกัน รู้ว่าควรทำอะไรและทำอย่างไรจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้ลดความไม่แน่นอนและเป็นการควบคุมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

2. โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน โครงสร้างการบริหารงานเป็นสิ่งที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบคณะกรรมการ และการแบ่งงานที่เป็นการแยกแยะงานตามความสามารถและความถนัดเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ การมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนจะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็ง โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

3. ระเบียบกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มและเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมสมาชิก ให้ปฏิบัติตามระเบียบของกลุ่ม ระเบียบกฎเกณฑ์จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

4. การเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่าย กระบวนการเรียนรู้นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในตัวสมาชิกและกลุ่มโดยการเรียนรู้มีหลายวิธี เช่น การศึกษาดูงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ อันจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันเป็นเครื่องมือในการระดมสมองแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

5. ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ส่งเสริมความรู้และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูง ผลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อสมาชิกจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาถึงความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในมิติที่ครอบคลุมด้านการเป็นกิจการของชุมชน ในประเด็นของ จำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม มิติด้านการเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในการบริหารงาน ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน ระเบียบกฎเกณฑ์ การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก

จากมิติที่ครอบคลุมทั้งสองด้านนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะทราบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งจนถึงปัจจุบัน สามารถเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานอยู่ในระดับใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการปรับใช้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ตลอดจนหน่วยที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารงาน ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ สร้างอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่รัฐบาลเห็นควรกำหนดให้มีการออกกฎหมายเพื่อรองรับการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชน ให้มีการพัฒนาส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถ ในการจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป วิสาหกิจชุมชนจะสามารถดำเนินกิจการได้ตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการบริหารงานในการดำเนินงานของกลุ่มซึ่งหากกลุ่มวิสาหกิจมีการบริหารจัดการที่มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มนั้นก็จะสามารถสร้างรายได้ และการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน รวมทั้งช่วยเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งนั้นจะต้องเป็นกลุ่มที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่าย มีระเบียบกฎเกณฑ์และโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งการเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินชีวิต ลักษณะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้มีเรื่องชีวิตดังนี้

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถ้ามีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจะทำให้การบริหารงานมีเป้าหมายและมีทิศทางที่แน่นอน ซึ่งจะส่งผลให้สามารถประสพผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
2. โครงสร้างการบริหารงาน โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเป็นสำคัญในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจที่เข้มแข็งต้องมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน โครงสร้างการบริหารงานจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
3. ระเบียบกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม ระเบียบกฎเกณฑ์จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
4. การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย เมื่อกลุ่มวิสาหกิจเกิดขึ้นและดำเนินงานแล้วนั้นย่อมต้องประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และการค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาส่งเหล่านี้

เป็นการเรียนรู้ภายในกลุ่มของตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นควมมีการเรียนรู้จากกลุ่มอื่นๆ หรือเรียนรู้จากเครือข่าย หรืออาจจะมีการเข้าร่วมเครือข่าย เพื่อนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้มาปรับใช้ และแก้ปัญหาในกลุ่มของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานของกลุ่ม การเรียนรู้และ เชื่อมโยงเครือข่ายจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน

5. ผลของกลุ่มวิสาหกิจที่มีต่อสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อการส่งเสริม ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและ ระหว่างชุมชน และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ผลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มี ต่อสมาชิกจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการอธิบายถึงผลการ ดำเนินงานและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ทั้งนี้จากการ ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกกลุ่มระยะเวลาในการจัดตั้ง การมี ส่วนร่วมของสมาชิก จำนวนเงินทุน การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน เจตคติต่อ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิต สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มี ความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นจึงนำเสนอกรอบ แนวคิดแสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

(Independent variables)

- จำนวนเงินทุน
- การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน
- การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
- จำนวนสมาชิกกลุ่ม
- ระยะเวลาในการจัดตั้ง
- การมีส่วนร่วมของสมาชิก
- เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตัวแปรตาม

(Dependent variables)

ความเข้มแข็งในการบริหารงาน วิสาหกิจชุมชน

- ความชัดเจนของวัตถุประสงค์
- โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน
- ระเบียบกฎเกณฑ์
- การเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่าย
- ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก

ภาพ 1 แสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดและการศึกษาเอกสารการวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่า ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนถูกกำหนดโดยชุดของตัวแปรสำคัญ (Proxy variable) คือ จำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก เจตคติต่อการเป็นสมาชิก ซึ่งระบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวสามารถนำมากำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

จำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนระยะเวลาในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก เจตคติต่อการเป็นสมาชิก มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ได้กำหนดวิธีการดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำในพื้นที่อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

1. อำเภอเวียงหนองล่องเป็นอำเภอที่มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ คนในชุมชนมีการดำเนินกิจการที่ชุมชนและคนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจกรรมการผลิตสินค้าหรือกิจการอื่น ๆ เพื่อสร้างรายได้ และการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรท้องถิ่น มีอยู่เป็นจำนวนมาก
2. ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอเวียงหนองล่อง ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งเน้นกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชน เน้นการผลิตขั้นพื้นฐานให้พอเพียงกับความต้องการของชุมชน มุ่งให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้แก่ชุมชน และมีความสามารถในการจัดการหนี้สินได้ โดยการนำเอาวัตถุดิบในท้องถิ่น นำมาแปรรูปเพื่อให้ผลผลิตมีมูลค่ามากขึ้น และสร้างจุดเด่นให้แก่ผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน สร้างทุน สร้างรายได้ตามนโยบายของรัฐบาล จึงได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนจำนวน 110 กลุ่ม ครอบคลุมในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลในอำเภอเวียงหนองล่อง ได้แก่ ตำบลหนองล่อง ตำบลวังผาง ตำบลหนองขวง

การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามแบบ Yamane (1973: 886-887) ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม 86 กลุ่ม โดยการคำนวณมีรายละเอียดดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

N คือ ขนาดประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$\text{จากสูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

$$n = \frac{110}{1 + 110(0.05)^2}$$

$$n = \frac{110}{1 + 0.275}$$

$$n = 86 \text{ กลุ่ม}$$

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 86 กลุ่ม จากจำนวนประชากร คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดในเขตอำเภอเวียงหนองล่องจำนวน 110 กลุ่ม เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงทำการสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากจำนวนในแต่ละตำบลมีจำนวนไม่เท่ากัน จึงได้มีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (ตาราง 1) โดยใช้สูตร

$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

โดย n_i = จำนวนตัวอย่างที่สุ่มจากตัวอย่างในแต่ละสาขา

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

N_i = จำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

เมื่อคำนวณแต่ละกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนประชากร โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability sampling) วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยเขียนรายชื่อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละตำบลใส่ในสลาก แล้วจับรายชื่อจนครบตามจำนวนของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 86 กลุ่ม ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตำบล	จำนวนกลุ่มทั้งหมด	กลุ่มตัวอย่าง
หนองล่อง	33	26
วังผาง	43	34
หนองขวง	34	26
รวม	110	86

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้สร้างขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาตามแนววัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นของ ระยะเวลาในการดำเนินงาน จำนวนสมาชิกของกลุ่ม จำนวนเงินทุน การเรียกเก็บเงินฝากค่าหุ้น ประเภทกิจการการผลิตสินค้า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน แหล่งจำหน่ายสินค้า ผลกำไรและหนี้สินที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของสมาชิก และเจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ครอบคลุมใน ประเด็น มีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีระเบียบกฎเกณฑ์ มีการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

การทดสอบเครื่องมือ

การทดสอบเครื่องมือ อันได้แก่ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำไปทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability)

1. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามแนวทางที่ได้จากการตรวจเอกสาร เป็นพื้นฐานในการทำแบบสอบถาม และนำเสนอประธานกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อทำการทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) ตรวจสอบ วิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดมากยิ่งขึ้น

2. นำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) จากนั้นจึงนำไปทดสอบกับวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 30 กลุ่ม ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกับอำเภอเวียงหนองล่อง ผลที่ได้มีความคงที่ (stability) มีความถูกต้อง (accuracy) และไม่เปลี่ยนแปลง (consistency) แล้วจึงนำผลมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นตามวิธีของ Cronbach's alpha โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient of alpha) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.93 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล โดยการสอบถามประธานหรือคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยแก่คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามประธานหรือคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ แปลผล สรุปผล และรายงานผลการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม นำมาจัดเตรียมเพื่อนำข้อมูลเข้าวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ทาง

สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical package for the Social Science หรือ SPSS / PC⁺) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
2. บันทึกคะแนนของแต่ละข้อลงในแบบลงรหัส
3. นำข้อมูลจากแบบลงรหัสไปบันทึกเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม SPSS / PC⁺ และดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.1 วิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยใช้สถิติพรรณนา ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายเชิงพรรณนาข้อมูลด้านสถานะทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ครอบคลุมประเด็นระยะเวลาในการดำเนินงาน จำนวนสมาชิกของกลุ่ม จำนวนเงินทุน การเรียกเก็บเงินฝากค่าหุ้น ลักษณะการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งจำหน่ายผลผลิต ผลกำไรและหนี้สินจากการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของสมาชิก และเจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3.2 วิเคราะห์ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยใช้สถิติพรรณนา ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายเชิงพรรณนาข้อมูลด้านความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีเกณฑ์การประเมินความเข้มแข็ง (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์, 2540) ดังนี้

ร้อยละ		ระดับความเข้มแข็ง
80 - 100	หมายถึง	ความเข้มแข็งมากที่สุด
70 - 79	หมายถึง	ความเข้มแข็งมาก
60 - 69	หมายถึง	ความเข้มแข็งปานกลาง
50 - 59	หมายถึง	ความเข้มแข็งน้อย
ต่ำกว่า 50	หมายถึง	ไม่เข้มแข็ง ต้องปรับปรุง

3.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน การนำเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 2 ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ศึกษาครอบคลุมในประเด็น ระยะเวลาในการดำเนินงาน จำนวนสมาชิกของกลุ่ม การเก็บเงินฝากค่าหุ้น จำนวนเงินทุน ประเภทกิจการของกลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต ความสอดคล้องของผลผลิตกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลกำไรและหนี้สินจากการดำเนินกิจกรรม แหล่งจำหน่ายผลผลิต ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิก และเจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลการวิจัยปรากฏดังต่อไปนี้

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.19 มีระยะเวลาในการดำเนินงานมาแล้ว 4 – 6 ปี รองลงมาร้อยละ 36.05 มีระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 - 3 ปี ร้อยละ 9.30 มีระยะเวลาในการดำเนินงาน 7 - 9 ปี ร้อยละ 8.14 มีระยะเวลาในการดำเนินงาน 10 – 12 ปี และร้อยละ 2.33 มีระยะเวลาในการดำเนิน 13 ปีขึ้นไป โดยมีระยะเวลาดำเนินงานสูงสุด 13 ปี เนื่องจากเดิมเป็นการรวมกลุ่มกันเองตามความสมัครใจในการดำเนินกิจการ

เพื่อผลิตสินค้าหรือให้บริการ และพัฒนาเข้ากลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เริ่มจากการที่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่ได้มีการจดทะเบียน ส่วนมีระยะเวลาดำเนินงานต่ำสุด 1 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เพิ่งจะมีการรวมกลุ่มกัน เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่ โดยเฉลี่ยแล้วสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีระยะเวลาในการดำเนิน 5 ปี ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้เกิดขึ้น ทำให้มีการรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยพัฒนาเข้ากลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่นั้นมา ดังรายละเอียดในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของระยะเวลาในการดำเนินงาน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
1 – 3 ปี	31	36.05
4 – 6 ปี	38	44.19
7 – 9 ปี	8	9.30
10 – 12 ปี	7	8.14
13 ปีขึ้นไป	2	2.33
รวม	86	100

หมายเหตุ	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2.63	ค่าเฉลี่ย	4.79
	ค่าสูงสุด	13	ค่าต่ำสุด	1

จำนวนสมาชิกของกลุ่ม

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.23 มีจำนวนสมาชิก 1 – 15 คน ทั้งนี้เนื่องมาจาก วิสาหกิจชุมชนเป็น การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกิน การอยู่ การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการ ชุมชน กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้าง

รายได้และเกิดการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2549) จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเวียงหนองล่อง มีจำนวนสมาชิกส่วนใหญ่ไม่มากนัก รองลงมาร้อยละ 29.07 จะมีจำนวนสมาชิก 16 - 50 คน และ ร้อยละ 20.93 มีจำนวนสมาชิก 101 - 200 คน ส่วนจำนวนสมาชิกกลุ่ม 51 - 100 คนและ 200 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 11.63, 8.14 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยแล้วสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีจำนวน 85 คนต่อกลุ่ม โดยสมาชิกสูงสุด 1000 คน สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกนั้นจะเป็น กลุ่มเกี่ยวกับออมทรัพย์ชุมชน เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีการรวมกลุ่มกันออมเงิน และนำ เงินทุนของกลุ่มไปปล่อยกู้ให้สมาชิก ซึ่งก็จะเป็นคนในชุมชน ทำให้เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนในชุมชนส่วนมากจึงเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ส่วนสมาชิกต่ำสุด 7 คน ทั้งนี้เนื่องจาก วิสาหกิจชุมชนเป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป จึงทำให้กลุ่มมีสมาชิกน้อย ที่สุด 7 คน ดังรายละเอียดในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของจำนวนสมาชิกกลุ่ม

จำนวนสมาชิก	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
1 - 15 คน	26	30.23
16 - 50คน	25	29.07
51 - 100 คน	10	11.63
101 - 200 คน	18	20.93
200 คนขึ้นไป	7	8.14
รวม	86	100

หมายเหตุ	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	14	ค่าเฉลี่ย	85
	ค่าสูงสุด	1,000	ค่าต่ำสุด	5

จำนวนเงินทุน

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.07 มีจำนวนเงินทุนในการดำเนินงานน้อยกว่า 50,000 บาท ทั้งนี้เนื่องมาจากวิสาหกิจ

ชุมชนเป็นการประกอบเพื่อการจัดการทุนชุมชน “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแค่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทาง วัฒนธรรม ทุนทางสังคม(สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2549) รองลงมาร้อยละ 8.14 มีเงินทุนในการดำเนินงานมากกว่า 200,001 บาท ส่วนร้อยละ 4.65 มีจำนวนเงินทุน 50,000 – 100,000 บาทและ150,001 – 200,000 บาท และร้อยละ 3.49 มีจำนวนเงินทุนในการดำเนินงาน100,001 – 150,000 บาท โดยเฉลี่ยแล้ววิสาหกิจชุมชน มีจำนวนเงินทุน 42,740 บาทต่อกลุ่ม มีจำนวนเงินทุนสูงสุด 697,340 บาท สำหรับกลุ่มที่มีจำนวนเงินทุนเป็นจำนวนมากนั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกมาก ทำให้มีจำนวนเงินลงทุนหรือเงินค่าหุ้นมาก ประกอบกับได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนจากทางธนาคาร ออมสิน และธนาคารเพื่อเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ส่วนกลุ่มมีจำนวนเงินทุนต่ำสุดมีจำนวนเงินทุน 0 บาท เนื่องจากการดำเนินกิจการของกลุ่มประสบภาวะขาดทุนจากการดำเนินงาน แต่ก็มีส่วนน้อยที่ขาดทุนจากการดำเนินงาน กลุ่มวิสาหกิจมีค่าแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของจำนวนเงินทุน ค่ามัธยฐาน 19,500 บาท ค่าฐานนิยม 20,000 บาท และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 93,609 ดังรายละเอียดในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของจำนวนเงินทุนในการดำเนินงาน

เงินทุนปัจจุบัน		กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
		จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า	50,000 บาท	68	79.07
50,000	– 100,000 บาท	4	4.65
100,001	– 150,000 บาท	3	3.49
150,001	– 200,000 บาท	4	4.65
มากกว่า	200,001 บาท	7	8.14
รวม		86	100

หมายเหตุ	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	93,609	ค่าเฉลี่ย	42,740
	ค่าสูงสุด	697,340	ต่ำสุด	0
	ค่าฐานนิยม	20,000	ค่ามัธยฐาน	19,500

การเก็บเงินฝากค่าหุ้น

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.09 มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน จะต้องอาศัยความร่วมมือความร่วมมือของชุมชน ต้องร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบในแง่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การระดมทุนและการใช้ทุนที่ระดมมานั้น “ทุน” ที่กล่าวนี้หมายถึง “เงินทุน” เป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของการระดมทุนจึงหมายถึง การร่วมถือหุ้น ร่วมลงทุน และนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และบุญศรี พรหมมาพันธุ์, 2548: 36-37) ดังนั้นจึงทำให้การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่จะมีการระดมทุน หรือเรียกว่าเป็นการเรียกเก็บเงินฝากค่าหุ้น และร้อยละ 27.91 ไม่มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ดังรายละเอียดในตาราง 5

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของการเก็บเงินฝากค่าหุ้น

การเก็บเงินฝากค่าหุ้น	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
มี	61	70.93
ไม่มี	25	29.07
รวม	86	100

จากผลการวิจัยเฉพาะในส่วนที่มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นส่วนใหญ่ร้อยละ 27.9 มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๑ ละ 100 บาท รองลงมาร้อยละ 17.44 มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๑ ละ 50 บาท ร้อยละ 13.95 มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๑ ละ 20 บาท ร้อยละ 8.14 มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๑ ละ 10 บาท และร้อยละ 4.65 มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๑ ละ 200 บาท โดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๑ ละ 50 บาท ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ไม่ได้กำหนดในเรื่องการถือหุ้นของสมาชิก ดังนั้นในการระดมทุนของกลุ่ม จึงขึ้นอยู่กับระเบียบ กฎเกณฑ์ของแต่ละกลุ่มที่ได้ลงมติกันไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะให้สมาชิกเป็นผู้ร่วมถือหุ้นหรือร่วมลงทุน ในการดำเนินกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นสูงสุด 200 บาท และต่ำสุดไม่มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น ดังรายละเอียดในตาราง 6

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของการเก็บเงินฝากค่าหุ้น

การเก็บเงินฝากค่าหุ้น (หุ้นละ)	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น	24	27.91
10	7	8.14
20	12	13.95
50	15	17.44
100	24	27.91
200	4	4.65
รวม	86	100

หมายเหตุ	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	52.24	ค่าเฉลี่ย	49.53
	ค่าสูงสุด	200	ค่าต่ำสุด	0

ประเภทกิจการการผลิตสินค้า

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 17.44 เป็นประเภทกิจการผลิตปัจจัยการผลิต รองลงมา ร้อยละ 13.95 เป็นประเภทกิจการแปรรูปผลิตภัณฑ์/อาหาร ร้อยละ 12.79 เป็นประเภทกิจการเครื่องดื่ม ร้อยละ 10.46 เป็นประเภทกิจการผลิตปศุสัตว์ ร้อยละ 9.30 เป็นประเภทกิจการร้านค้าชุมชน ร้อยละ 8.14 เป็นประเภทกิจการผลิตพืช ร้อยละ 5.81 เป็นประเภทกิจการกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ร้อยละ 4.65 เป็นประเภทกิจการอื่น ๆ ร้อยละ 3.49 เป็นประเภทกิจการผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้าและเครื่องจักสาน ร้อยละ 2.33 เป็นประเภทกิจการผลิตภัณฑ์สมุนไพร, ผลิตภัณฑ์ประมง, ศูนย์สุขภาพ และร้อยละ 1.16 เป็นประเภทกิจการดอกไม้ประดิษฐ์ ทั้งนี้เนื่องจากว่าวิสาหกิจชุมชนมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการ ดังต่อไปนี้ (1) การแปรรูปอาหารหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว

พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น (3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา ไข่ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น (4) การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ลานค้า (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น (วิจิต นันทสุวรรณ, 2544: 25) จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมี กิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการที่หลากหลาย ดังรายละเอียดในตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของประเภทกิจการการผลิตสินค้า

ประเภทกิจการ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
แปรรูปผลิตภัณฑ์/อาหาร	12	13.95
ผลิตพืช	7	8.14
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เย็บผ้า	3	3.49
ผลิตปศุสัตว์	9	10.46
ผลิตปัจจัยการผลิต	15	17.44
เครื่องจักสาน	3	3.49
ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	2	2.33
ดอกไม้ประดิษฐ์	1	1.16
ผลิตประมง	2	2.33
เครื่องดื่ม	11	12.79
เครื่องปั้น	2	2.33
กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน	5	5.81
ร้านค้าชุมชน	8	9.30
ศูนย์สุขภาพ	2	2.33
อื่นๆ	4	4.65
รวม	86	100

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.93 จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ ทั้งนี้เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนหมายถึง ประชาชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป แล้วจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน รัฐบาลจะเข้าไปให้ความรู้ ให้โอกาส ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อกลุ่มเหล่านั้นจะได้ผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อจำหน่าย ทั้งในชุมชนหรือออกไปนอกชุมชน เป็นธุรกิจขนาดจิ๋วระดับชุมชน ไม่ใช่เป็นจำเพาะในครอบครัว แต่วิสาหกิจชุมชนหมายความว่าหลายครอบครัวมารวมตัวกันผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อส่วนรวม ทักษิณ ชินวัตร (2547 อ้างใน ศรีปริญญารูปกระจ่าง, 2548: 22) จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ได้มีหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และร้อยละ 29.07 ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ขาดการประสานงานในการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆเท่าที่ควร ดังรายละเอียดในตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

การได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐและเอกชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
มี	61	70.93
ไม่มี	25	29.07
รวม	86	100

ด้านการได้รับการส่งเสริมสนับสนุน

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่องที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐนั้นแยกออกเป็นด้านในการส่งเสริม ส่วนใหญ่ร้อยละ 25.58 ได้รับการส่งเสริมด้านการอบรมให้ความรู้ รองลงมาร้อยละ 16.28 ได้รับการส่งเสริมด้านการให้กู้ยืมเงิน ร้อยละ 12.79 ได้รับการส่งเสริมด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต ร้อยละ 11.63 ได้รับการส่งเสริมด้านให้เงินอุดหนุนในการผลิต ร้อยละ 4.65 ได้รับการส่งเสริมด้านพาไปศึกษาดูงาน และร้อยละ 29.07 ไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ดังรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละด้านการได้รับสนับสนุน

ด้านการได้รับสนับสนุน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ด้านอบรมให้ความรู้	22	25.58
ด้านพาไปศึกษาดูงาน	4	4.65
ด้านการให้กู้ยืมเงิน	14	16.28
ด้านการให้เงินอุดหนุน	10	11.63
ด้านการให้วัสดุอุปกรณ์	11	12.79
ไม่ได้รับสนับสนุน	25	29.07
รวม	86	100

แหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.88 ได้มีการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นมาใช้ ทั้งนี้เนื่องจาก ธุรกิจชุมชนเป็นการดำเนินการกิจกรรมโดยอาศัยปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลักเป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งการผลิต และการบริการที่เกี่ยวเนื่องกัน เหมาะสมต่อวิถีชีวิต ตลอดจนระบบนิเวศของแต่ละชุมชน ธุรกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมุ่งหวังให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในทุกเพื่อให้ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในกิจกรรมการผลิตของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จึงใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น (ใจมานัส พลอยดี, 2540: 18) และร้อยละ 15.12 ไม่ได้มีการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ซึ่งเหตุผลอาจจะเป็นเพราะว่าวัตถุดิบในท้องถิ่นมีปริมาณไม่เพียงพอหรือหาไม่ได้ในท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องนำวัตถุดิบภายนอกท้องถิ่นมาใช้ ดังรายละเอียดในตาราง 10

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของแหล่งวัตถุดิบที่นำมาใช้

แหล่งวัตถุดิบ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ภายในท้องถิ่น	73	84.88
ภายนอก	13	15.12
รวม	86	100

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

จากผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.60 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับการผลิต เนื่องจากหลักการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ การทำให้สินทรัพย์ของชุมชนกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่า และทำให้เป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าเพิ่ม เพื่อนำไปสู่สินค้าของชุมชนทำให้เกิดรายได้และกลายเป็นสินทรัพย์ของชุมชน เพื่อให้รากฐานเศรษฐกิจมั่นคง ซึ่งมาจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545: 34) ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการผลิตหรือบริการ และร้อยละ 31.40 ไม่ได้มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต ดังรายละเอียดในตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
มี	59	68.60
ไม่มี	27	31.40
รวม	86	100

ความสอดคล้องของผลผลิตกับวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.67 มีผลผลิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยในการดำเนินการผลิตสินค้าหรือ

บริการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องคำนึงการตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน ในชุมชน รวมทั้งสร้างรายได้ให้ชุมชน ส่วนร้อยละ 2.33 ผลผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตที่ได้ ไม่ได้นำมาใช้บริโภคในท้องถิ่น แต่เป็นการผลิตเพื่อส่งออกไปขายต่างประเทศ ดังรายละเอียดในตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของความสอดคล้องของผลผลิตกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความสอดคล้องของผลผลิตกับ วัฒนธรรมท้องถิ่น	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
สอดคล้อง	84	97.67
ไม่สอดคล้อง	2	2.33
รวม	86	100

การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.37 ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่เคยมีการศึกษาและเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบมาตรฐานต่าง ๆ และร้อยละ 11.63 ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังรายละเอียดในตาราง 13

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของการได้รับการรับรองมาตรฐาน

การได้รับการรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	76	88.37
ได้รับ	10	11.63
รวม	86	100

ภายหลังการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.37 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้เฉพาะกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนร้อยละ 11.63 เห็นว่า ภายหลังการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจะทำให้พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 4.65 ทำให้เป็นที่ยอมรับและเพิ่มความน่าเชื่อถือให้ผู้ซื้อ คิดเป็นร้อยละ 3.49 ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 2.33 และทำให้เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน คิดเป็นร้อยละ 1.16 ทั้งนี้เนื่องจากได้มีโครงการจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการที่สำคัญ คือ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจกับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืน อีกทั้งสนับสนุนนโยบายสำคัญของรัฐบาล โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน โดยมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้ให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2546ข) ดังรายละเอียดในตาราง 14

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของภายหลังการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภายหลังการได้รับการรับรอง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับการรับรอง	76	88.37
พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์	4	4.65
รายได้เพิ่มมากขึ้น	2	2.33
เป็นที่ยอมรับและเพิ่มความ น่าเชื่อถือให้ผู้ซื้อ	3	3.49
เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน	1	1.16
รวม	86	100

ผลกำไรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.56 มีกำไรจากการดำเนินกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และร้อยละ 17.44 ไม่มีกำไรจากการดำเนินกิจการของกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตที่ได้จากการดำเนินกิจการของกลุ่มนั้นจะนำมาบริโภคหรือนำมาใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนของสมาชิก หลังจากที่เหลือจากการบริโภคหรือการใช้ จึงจะได้มีการนำผลผลิตนั้นออกมาจำหน่าย จึงจะเห็นได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มไม่มีผลกำไรจากการดำเนินงาน เนื่องมาจากการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตแล้วนำมาบริโภคเองในครอบครัวหรือชุมชนเท่านั้น ดังรายละเอียดในตาราง 15

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของการได้รับผลกำไร

กำไรของกลุ่ม	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	15	17.44
ได้รับ	71	82.56
รวม	86	100

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 59.30 มีผลกำไรต่อปีจากการประกอบการน้อยกว่า 10,000 บาท ทั้งนี้เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกับธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพราะอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ใช้กฎเกณฑ์เรื่อง ทุน และ แรงงาน มาวัดขนาดและความสำเร็จ การดำเนินงานมุ่งเน้นการสร้างผลกำไร ส่วนวิสาหกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนหรือเครือข่าย ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรให้มากที่สุด แต่ต้องตอบสนองการอยู่ร่วมกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2545: 17-19) รองลงมาร้อยละ 23.26 มีผลกำไรต่อปี 10,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 12.79 มีผลกำไรต่อปี 50,001 ขึ้นไป และร้อยละ 4.65 มีผลกำไรต่อปี 30,0001 – 50,000 บาท โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีกำไรต่อปีเฉลี่ย 35,186 บาทต่อกลุ่ม และมีกำไรสูงสุด 500,000 บาท กำไรต่ำสุด 0 บาท กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีค่าแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของกำไร โดยมีค่ามัธยฐาน 8,250 ค่าฐานนิยม 0 ดังรายละเอียดในตาราง 16

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของผลกำไรต่อปีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กำไร/ปี	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	51	59.30
10,001 – 30,000	20	23.26
30,001 – 50,000	4	4.65
50,001 ขึ้นไป	11	12.79
รวม	86	100

หมายเหตุ	ต่ำสุด	0	ค่าเฉลี่ย	35,186
	ค่าสูงสุด	500,000	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	88,844
	ค่าฐานนิยม	0	ค่ามัธยฐาน	8,250

หนี้สินของกลุ่ม

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.58 ไม่มีหนี้สินจากการดำเนินการกิจการของกลุ่มและร้อยละ 24.42 มีหนี้สินจากการดำเนินการกิจการของกลุ่ม ดังรายละเอียดในตาราง 17

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของการมีหนี้สิน

การมีหนี้สิน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	65	75.58
มีหนี้สิน	21	24.42
รวม	86	100

จากผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.58 ไม่มีหนี้สินจากการดำเนินการกิจการของกลุ่ม และร้อยละ 24.42 มีหนี้สินจากการดำเนินการกิจกรรม

ซึ่งในกลุ่มที่มีหนี้สินส่วนใหญ่ร้อยละ 10.47 มีหนี้สินมากกว่า 50,001 บาท รองลงมาร้อยละ 9.30 มีหนี้สินน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 3.49 มีหนี้สิน 30,001 - 50,000 บาท และร้อยละ 1.16 มีหนี้สิน 10,001 - 30,000 บาท กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหนี้สินเฉลี่ย 71,593 บาทต่อกลุ่ม โดยหนี้สินสูงสุด 800,000 บาทและต่ำที่สุดมีหนี้สิน 0 บาท โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีค่าแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของหนี้สิน โดยมีค่ามัธยฐาน 0 ค่าฐานนิยม 0 ดังรายละเอียดในตาราง 18

ตาราง 18 จำนวนและร้อยละของหนี้สินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

หนี้สินของกลุ่ม	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	65	75.58
ต่ำกว่า 10,000	8	9.30
100,01 – 30,000	1	1.16
30,001 – 50,000	3	3.49
50,001 ขึ้นไป	9	10.47
รวม	86	100

หมายเหตุ	ต่ำสุด	0	ค่าเฉลี่ย	34,965
	ค่าสูงสุด	800,000	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	119,919
	ค่าฐานนิยม	0	ค่ามัธยฐาน	0

แหล่งจำหน่ายสินค้า

จากผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.63 จำหน่ายสินค้าในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องมาจากการตลาดของวิสาหกิจชุมชน เริ่มต้นควรพิจารณาช่องทางที่จำหน่ายสินค้าที่ไม่ สลับซับซ้อนมากนัก หากเป็นสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค พิจารณาถึงชุมชน หมู่บ้าน หรือตำบลที่วิสาหกิจชุมชนตั้งอยู่หรือสถานที่ใกล้เคียงกันเพื่อทดลองจำหน่าย ฝึกหัดขั้นตอนการขาย การเก็บเงิน การบริการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตลาดจนกระทั่งสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณมาก มีคุณภาพสม่ำเสมอ จึงพิจารณาถึงตลาดที่อยู่ห่างไกลออกไป (วิชิต นันทสุวรรณ, 2547: 31) รองลงมาร้อยละ 18.60 จะนำสินค้าที่ผลิตได้มา

บริโภคเองในกลุ่มสมาชิก ร้อยละ 9.30 จำหน่ายสินค้าในระดับจังหวัด ส่วนแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 4.65, ร้อยละ 3.49, ร้อยละ 2.33 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 19

ตาราง 19 จำนวนและร้อยละของแหล่งจำหน่ายสินค้า

แหล่งจำหน่ายสินค้า	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ใช้เองในกลุ่ม	16	18.60
ระดับท้องถิ่น	53	61.63
ระดับจังหวัด	8	9.30
ระดับภูมิภาค	3	3.49
ระดับประเทศ	4	4.65
ต่างประเทศ	2	2.33
รวม	86	100

การมีส่วนร่วมของสมาชิก

จากการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติหรือดำเนินการ ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในด้านการวางแผน ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.42 สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อยู่ในระดับมากถึงปานกลาง รองลงมาร้อยละ 73.25 สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในระดับมากถึงปานกลาง

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในด้านการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.88 สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดหาปัจจัยการผลิต ในระดับในระดับมากถึงปานกลาง รองลงมาร้อยละ 68.60 สมาชิกได้เข้าร่วมประชุมของกลุ่มในระดับมากถึงปานกลาง

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.37 สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงปัญหาในการดำเนินงานในระดับมากถึงปานกลาง รองลงมาร้อยละ 83.72 สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มในระดับมากถึงปานกลาง

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.90 สมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่มแล้วทำให้มีส่วนร่วมในชุมชน อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก รองลงมาร้อยละ 73.26 สมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่มแล้วทำให้ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในชุมชน อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

ทั้งนี้เนื่องมาจากในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนโดยความสมัครใจ เพื่อที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการยอมรับในกิจกรรมโครงการ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญมากที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมสำเร็จตรงกับความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนหน่วยงาน และยังเป็นวิธีการพัฒนาขีดความสามารถของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ดีที่สุดในที่สุด (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2531: 2) ดังนั้นการที่วิสาหกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จได้การมีส่วนร่วมของสมาชิก จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเวียงหนองล่องส่วนใหญ่จึงมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ดังรายละเอียดในตาราง 20

ตาราง 20 จำนวนและร้อยละการมีส่วนร่วมของสมาชิก

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ร่วมวางแผนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ	10 (11.62)	33 (38.37)	31 (36.05)	9 (10.47)	3 (3.49)	3.44	0.95
2. ร่วมวางแผนเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต	13 (15.12)	32 (37.21)	25 (29.07)	14 (16.28)	2 (2.33)	3.44	1.05
3. ร่วมวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์	7 (8.14)	18 (20.93)	29 (33.72)	27 (31.40)	5 (5.81)	2.93	1.06
4. ร่วมวางแผนเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาการผลิต	9 (10.47)	29 (33.72)	33 (38.37)	12 (13.95)	3 (3.49)	3.31	1.00
5. ร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดวัตถุประสงค์	12 (13.95)	41 (47.67)	22 (25.58)	9 (10.47)	2 (2.33)	3.59	0.97
6. ร่วมในการปฏิบัติงานสม่ำเสมอ	18 (20.93)	30 (34.88)	27 (31.40)	10 (11.62)	1 (1.16)	3.63	0.98
7. ร่วมในการประชุมของกลุ่ม	17 (19.76)	34 (39.53)	25 (29.07)	10 (11.62)	-	3.67	0.93
8. ร่วมให้บริการของกลุ่ม	30 (34.88)	23 (26.74)	27 (31.40)	6 (6.98)	-	3.88	0.99
9. ร่วมในการจัดหาปัจจัยการผลิต							
- เงินทุน	6 (6.98)	39 (45.35)	34 (39.53)	7 (8.13)	-	3.50	0.76
- แรงงาน	20 (23.26)	27 (31.40)	26 (30.23)	11 (12.79)	2 (2.33)	3.59	1.07
- เทคโนโลยี	1 (1.16)	21 (24.42)	33 (38.37)	26 (30.23)	5 (5.81)	2.85	0.90
- การจัดการ	4 (4.65)	33 (38.37)	37 (43.02)	10 (11.62)	2 (2.33)	3.30	0.84

ตาราง 20 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
10. ร่วมในการจำหน่ายผลผลิต	6 (6.98)	19 (22.09)	25 (29.07)	25 (29.07)	11 (12.79)	2.81	1.13
11. ร่วมพิจารณาถึงปัญหาในการ ดำเนินงาน	4 (4.65)	42 (48.84)	34 (39.53)	5 (5.81)	1 (1.16)	3.49	0.74
12. ร่วมในการประเมินผลการ ดำเนินงาน	5 (5.81)	32 (37.20)	28 (32.56)	19 (22.09)	2 (2.33)	3.21	0.95
13. ร่วมในการติดตามการ ดำเนินงาน	5 (5.81)	39 (45.35)	33 (38.37)	8 (9.30)	1 (1.16)	3.43	0.83
14. ร่วมในการปรับปรุงและ แก้ไข้ปัญหา	4 (4.65)	35 (40.70)	32 (37.21)	15 (17.44)	-	3.31	0.83
15. ร่วมรับทราบถึงผลการ ดำเนินงานทุก เดือน	10 (11.62)	18 (20.93)	23 (26.74)	28 (32.56)	7 (8.14)	2.95	1.16
16. ร่วมเป็นสมาชิกจะทำให้การ ประกอบอาชีพมีความมั่นคง	8 (9.30)	18 (20.93)	35 (40.70)	23 (26.74)	2 (2.33)	3.08	0.97
17. มีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น	11 (12.79)	33 (38.37)	34 (39.53)	8 (9.30)	-	3.55	0.83
18. เข้าร่วมรับการอบรมให้ ความรู้	12 (13.95)	32 (37.20)	27 (31.40)	14 (16.28)	1 (1.16)	3.47	0.96
19. ได้รับการยอมรับนับถือจาก คนในชุมชน	10 (11.62)	24 (27.91)	39 (45.35)	13 (15.12)	-	3.36	0.88
20. ทำให้มีรายได้เสริม	15 (17.44)	21 (24.42)	34 (39.53)	15 (17.44)	1 (1.16)	3.40	1.00

เจตคติที่มีต่อการเข้าร่วมกลุ่ม

จากการศึกษาเจตคติที่มีต่อการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.18 สมาชิกเห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน วิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักร่วมกันคิด และวิสาหกิจชุมชนจะช่วยสร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างแท้จริง อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 93.02 สมาชิกเห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ร้อยละ 90.7 สมาชิกเห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจทำให้สมาชิกรู้จักร่วมมือกันในการปฏิบัติงานและทำให้สมาชิกรู้จักพึ่งตนเอง นำไปสู่วิถีชีวิตแบบพอเพียง อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก วิสาหกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการพัฒนาชุมชนมีปรัชญาอยู่ที่เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายหลัก วิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างรากฐานชีวิต รากฐานเศรษฐกิจชุมชน มีลักษณะเป็นองค์กรรวมและบูรณาการไม่แยกส่วนกัน ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันก่อให้เกิดผลทวีคูณ (เสรี พงศ์พิศ, 2541: 137)

ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการเพื่อจัดการ ทุน ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเอง และความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน และกล่าวว่าการประกอบการในลักษณะวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่เชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูป และการตลาดของชุมชน เข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วน และแบ่งบทบาทให้กับกลุ่มคนที่มีทักษะหรืออาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน กิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางวิสาหกิจชุมชน มี 3 ระดับ คือ การสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อเพียงพอต่อความต้องการระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชนเป็นระดับก้าวหน้า (วิจิต นันทสุวรรณ, 2547: 28) ดังนั้นสมาชิกที่รวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนก็เพื่อต้องการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือชุมชนเพื่อให้ตนเองและชุมชนพึ่งตนเองได้ สร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ดังรายละเอียดในตาราง 21

ตาราง 21 จำนวนและร้อยละเจตคติที่มีต่อการเข้าร่วมกลุ่ม

เจตคติที่มีต่อการเข้าร่วม กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของ คนในชุมชน	23 (26.74)	58 (67.44)	5 (5.81)	-	-	4.21	0.95
2. ทำให้สมาชิกรู้จักร่วมกันคิด	30 (34.88)	51 (59.30)	4 (4.65)	-	1 (1.16)	4.27	1.05
3. ทำให้สมาชิกรู้จักร่วมมือกันใน การปฏิบัติงาน	25 (29.07)	53 (61.63)	6 (6.98)	2 (2.33)	-	4.17	1.06
4. ทำให้สมาชิกได้พบปะกันมาก ขึ้น	16 (18.60)	46 (53.49)	20 (23.26)	4 (4.65)	-	3.86	1.00
5. ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน	4 (4.65)	42 (48.84)	34 (39.53)	5 (5.81)	1 (1.16)	3.49	0.97
6. ทำให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน	22 (25.58)	58 (67.44)	5 (5.81)	1 (1.16)	-	4.17	0.98
7. เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	23 (26.74)	49 (56.98)	13 (15.12)	1 (1.16)	-	4.09	0.93
8. เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์	25 (29.07)	38 (44.19)	22 (25.58)	1 (1.16)	-	4.01	0.99
9. ช่วยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คนรุ่นหลัง	19 (22.09)	39 (45.35)	25 (29.07)	3 (3.49)	-	3.86	0.76
10. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความรู้กันในกลุ่ม	22 (25.58)	55 (63.95)	8 (9.30)	1 (1.16)	-	4.44	1.13
11. ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	19 (22.09)	53 (61.63)	9 (10.47)	4 (4.65)	1 (1.16)	3.99	0.74
12. ช่วยสร้างอาชีพให้กับสมาชิก	11 (12.79)	53 (61.63)	17 (19.76)	5 (5.81)	-	3.81	0.95

ตาราง 21 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
13. ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่น	13 (15.12)	51 (59.30)	19 (22.09)	3 (3.49)	-	3.86	0.83
14. ทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง	16 (30.24)	37 (43.02)	30 (34.88)	3 (3.49)	-	3.77	0.83
15. ทำให้สมาชิกรู้จักพึ่งตนเองนำไปสู่วิถีชีวิตแบบพอเพียง	26 (30.24)	52 (60.46)	7 (8.14)	1 (1.16)	-	4.20	1.16
16. ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน	19 (22.09)	50 (58.14)	16 (18.60)	1 (1.16)	-	4.01	0.97
17. ทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น	18 (20.93)	53 (61.63)	14 (16.28)	1 (1.16)	-	4.02	0.83
18. ทำให้สมาชิกรู้จักหาความรู้เพิ่มเติม	18 (20.93)	59 (68.60)	8 (9.30)	1 (1.16)	-	4.09	0.96
19. ช่วยลดปัญหาการว่างงานคนในชุมชน	12 (13.95)	36 (41.86)	34 (39.53)	3 (3.49)	-	3.64	0.88
20. สร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างแท้จริง	23 (26.74)	58 (67.44)	5 (5.81)	-	-	4.21	1.00

ตอนที่ 2 ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในประเด็น ลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่องและระดับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง

การศึกษาลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ผู้วิจัยได้ศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ในประเด็น ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีระเบียบกฎเกณฑ์ การเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นมีดังนี้

2.1.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ระดับความชัดเจนของวัตถุประสงค์ การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และสมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน จากผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 81.40 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในระดับมากถึงมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 76.74 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในระดับมากถึงปานกลาง ในขณะที่ร้อยละ 75.59 สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมในระดับมากถึงปานกลาง

ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นคือการวางแผน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวางแผนคือทำให้รู้ทิศทางในการดำเนินงาน เมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้ทิศทางการทำงานก็สามารถประสานงานกัน รู้ว่าควรทำอะไรและทำอย่างไรจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากไม่มีการวางแผน นอกจากไม่รู้ว่าจะจุดหมายปลายทางอยู่ที่ไหนแล้วยังก่อให้เกิดการสูญเสียหรือสิ้นเปลืองทรัพยากรอีกด้วย การวางแผนทำให้ลดความไม่แน่นอนลง เพราะผู้บริหารจะมุ่งมั่นไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างแน่วแน่ สามารถคาดคะเนการ

เปลี่ยนแปลงอันอาจเกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม การวางแผนทำให้ลดความเสียหาย การซ้ำซ้อนกันของงานที่ทำ เนื่องจากการวางแผนทำให้รู้ทั้งวิธีการและเป้าหมายของงานจึงทำให้มีความชัดเจนในการทำงาน รู้ว่ากิจกรรมใดควรทำก่อนหลังอย่างไร การซ้ำซ้อนและการสิ้นเปลืองจึงไม่เกิดขึ้น การวางแผนทำให้รู้มาตรฐานในการควบคุม หน้าที่ขั้นสุดท้ายของการบริหารคือ การควบคุมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด กิจกรรมที่สำคัญของการควบคุมคือมาตรฐานที่ให้เปรียบเทียบกับการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง การวางแผนจึงกำหนดมาตรฐานได้แน่นอนชัดเจนว่างต้องให้ได้ผลงานอย่างไร (เสนาะ ดิยาว, 2543) ดังจะเห็นได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในระดับมากเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จได้ แต่ในการกำหนดวัตถุประสงค์นั้น จะต้องกำหนดวิธีการอย่างชัดเจนและจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในกลุ่ม เพื่อให้คนในกลุ่มยอมรับและปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จึงมีการดำเนินงานที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในระดับมากและสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมระดับมาก ดังรายละเอียดในตาราง 22

ตาราง 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามความชัดเจนของวัตถุประสงค์

ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ระดับความชัดเจนของ วัตถุประสงค์ของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	18 (20.93)	52 (60.46)	13 (15.12)	2 (2.33)	1 (1.16)	4.06	0.74
2. การดำเนินงานของกลุ่ม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ วางไว้	17 (19.77)	44 (51.16)	22 (25.58)	1 (1.16)	2 (2.33)	3.91	0.82
3. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์ในการ ดำเนินงาน	16 (18.60)	45 (52.33)	20 (23.26)	5 (5.81)	-	3.90	0.75

2.1.2 โครงสร้างการบริหารงาน โครงสร้างการบริหารงาน ประกอบด้วย ความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ความเข้าใจในโครงสร้างการบริหารงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ความชัดเจนในการแบ่งหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหาร คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มได้ทำตามหน้าที่ของตนที่ได้รับผิดชอบ จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.93 สมาชิกมีความเข้าใจในโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระดับปานกลางถึงมาก ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นจะมีการวางโครงสร้างการทำงานกันอย่างเป็นระบบ ประธานกลุ่มมีหน้าที่ในการวางแผนและควบคุมการบริหารงาน ตลอดจนศึกษาหาความรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่น ๆ แล้วนำมาพัฒนา และปรับปรุงแก้ไขกลุ่มของตนเองต่อไป คณะกรรมการมีหน้าที่วางแผนและบริหารงานต่าง ๆ เลขานุการมีหน้าที่จัดบันทึกการประชุม เภรียุณญิกมีหน้าที่ดูแลในด้านการเงินของกลุ่ม สมาชิกมีหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกทุกคนต่างมีความเข้าใจในโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองเป็นอย่างดี รองลงมาร้อยละ 69.77 ความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ในส่วนของการวางโครงสร้างการบริหารนั้นก่อนที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการวางโครงสร้างของกลุ่มให้ชัดเจนเพราะมิเช่นนั้นอาจเกิดการซ้ำซ้อนในการทำงานและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไม่เป็นระบบ และทำให้มีปัญหาอื่น ๆ ตามมา ซึ่งในการวางโครงสร้างการบริหารนั้นส่วนใหญ่ก็จะวางตามความเชี่ยวชาญและความเหมาะสมของแต่ละคน จึงทำให้คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มได้ทำตามหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายในการทำงาน จึงส่งผลให้ร้อยละ 68.60 คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มได้ทำตามหน้าที่ของตนที่ได้รับผิดชอบมากถึงมากที่สุด และร้อยละ 67.44 มีความชัดเจนในการแบ่งหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหารอยู่ในระดับมากถึงปานกลาง การจัดโครงสร้างการบริหารเป็นการจัดระเบียบกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องและเป็นระบบเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ สมาชิกที่เชี่ยวชาญแต่ละฝ่าย มีการประสานให้ความร่วมมือและเป็นกระบวนการในการพัฒนาและการปฏิบัติตามโครงสร้างที่เหมาะสม เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับชุดของการตัดสินใจ ซึ่งดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบคณะกรรมการ และการแบ่งงานที่เป็นการแยกแยะงานตามความสามารถและความถนัด เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ การมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนจะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารงานมาก ดังรายละเอียดในตาราง 23

ตาราง 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามโครงสร้างการบริหารงาน

โครงสร้างการบริหารงาน ที่ชัดเจน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ความชัดเจนในโครงสร้าง การบริหารงานของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	23 (26.47)	37 (43.03)	22 (25.28)	2 (2.33)	4 (4.65)	4.01	0.82
2. ความเข้าใจในโครงสร้าง การบริหารงานของ สมาชิกกลุ่ม	23 (26.47)	29 (33.72)	32 (31.39)	1 (1.16)	2 (2.33)	3.88	0.82
3. ความชัดเจนในการแบ่ง หน้าที่ตามโครงสร้างการ บริหาร	25 (29.07)	31 (36.05)	27 (31.39)	5 (5.81)	3 (3.49)	3.97	0.85
4. คณะกรรมการและ สมาชิกกลุ่มได้ทำตาม หน้าที่ของคนที่ได้ รับผิดชอบ	26 (30.23)	33 (38.37)	-	23 (26.47)	3 (3.49)	4.00	0.85

2.1.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ ประกอบไปด้วย ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ได้จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจน การจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำ สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ การดำเนินงานของกลุ่มปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม จากผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 81.39 การดำเนินงานของกลุ่มปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มอยู่ในระดับมากถึงปานกลาง ทั้งนี้ เนื่องจาก ตามขกร่างประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่องคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์ขอจดทะเบียนต้องมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นกิจการที่ดำเนินงานหรือประสงค์จะดำเนินงานร่วมกันในชุมชน โดยคณะบุคคลที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน และเป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้เพื่อพึ่งพาตนเองและเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน รวมทั้งเป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี (สมาคมฯ พันธ, 2549: 14) จึงทำให้ดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์อยู่ในระดับมากและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 80.23 สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์อยู่ในระดับมากถึงปานกลาง

ในส่วนของการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำนั้น ร้อยละ 70.93 การจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะมีการกำหนดระเบียบและกติกาเพื่อควบคุมพฤติกรรมสมาชิก การวัดความเข้มแข็งของการจัดการกลุ่มจากประเด็นกติกาอาจวัดได้จาก ชุมชนมีการออกกฎระเบียบและกติกาเพื่อใช้บังคับกับสมาชิกชุมชน กระบวนการออกกฎระเบียบและกติกาเป็นการลงมติร่วมกันของสมาชิก การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกาของสมาชิก (สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2539: 251) ส่วนระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ได้จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนน้อย คิดเป็นร้อยละ 26.75 นั้นอาจเป็นเพราะในระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างของกลุ่มได้มีการพูดจาตกลงกันเป็นมติในที่ประชุมซึ่งสมาชิกทุกคนรับทราบและเข้าใจตรงกัน จึงไม่ต้องจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจน ดังรายละเอียดในตาราง 24

ตาราง 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามระเบียบกฎเกณฑ์

ระเบียบกฎเกณฑ์	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับได้จัดทำเป็นลาย ลักษณ์อักษรที่มีความ ชัดเจน	5 (5.81)	29 (33.72)	22 (25.28)	23 (26.75)	8 (9.30)	3.10	1.13
2. การจัดทำระเบียบ กฎเกณฑ์ของกลุ่ม สมาชิก ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำ	9 (10.47)	39 (45.35)	26 (30.23)	9 (10.47)	3 (3.49)	3.60	0.87
3. สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์	6 (6.98)	41 (47.67)	28 (32.56)	9 (10.47)	2 (2.33)	3.55	0.82
4. การดำเนินงานของกลุ่ม ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของกลุ่ม	6 (6.98)	44 (51.16)	26 (30.23)	8 (9.30)	2 (2.33)	3.60	0.80

2.1.4 การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ประกอบด้วย คณะกรรมการได้นำความรู้ที่ตนเองมีหรือได้รับมาเผยแพร่สู่สมาชิก มีการจัดประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ร่วมกันในกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.93 มีการจัดประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องในระดับปานกลางถึงมาก เพราะในการดำเนินกิจการของกลุ่มเมื่อมีปัญหาในการดำเนินงานต่าง ๆ ประธานกลุ่มก็จะเรียกสมาชิกทุกคนในกลุ่มมาประชุมเพื่อให้สมาชิกรับทราบปัญหาและร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ปัญหา ร่วมกัน รองลงมาร้อยละ 67.44 สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ร่วมกันในกลุ่มปานกลางถึงมาก ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคลและชุมชนมีขั้นตอนหลัก คือ การศึกษาคูงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ อันจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันเป็นเครื่องมือในการระดมสมองของชาวบ้าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกันและในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกัน ทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงองค์กรชุมชนและผู้นำแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นที่มีปัญหาร่วมกัน โดยการเปิดเวทีชาวบ้านให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกันพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนและพัฒนาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความสนใจหรือมีปัญหาร่วมกัน (สีลาภรณ์ นาคทรพร, 2539ก: 253-254)

ในส่วนของการแลกเปลี่ยนความรู้และเผยแพร่ความรู้ที่ร้อยละ 66.28 คณะกรรมการได้นำความรู้ที่ตนเองมีหรือได้รับมาเผยแพร่สู่สมาชิกในระดับมากถึงปานกลาง ในการก่อเกิดเครือข่ายการเรียนรู้จะมีแกนที่สำคัญซึ่งถือเป็นแม่ข่าย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ซึ่งอาจเป็นผู้รู้ชาวบ้านหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผู้ที่ชาวบ้านยกย่องให้เป็นผู้นำ ซึ่งอาจซ้อนทับกับผู้นำที่เป็นทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ฯลฯ) ก็ได้ ผู้นำนี้อาจมีได้หลายคน และควรจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายยิ่งเติบโตแข็งแรง เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนนับเป็นรูปแบบของการศึกษาของคนในชุมชนที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญหลายประการอันเป็นเป้าหมายของการศึกษา (สีลาภรณ์ นาคทรพร, 2538) ทั้งนี้เนื่องจากขาดแคลนผู้นำที่จะมาทำหน้าที่ในการก่อเกิดเครือข่าย เป็นผู้นำทางความคิดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จึงทำให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นน้อยที่สุดถึงน้อย คิดเป็นร้อยละ 66.28 ดังรายละเอียดในตาราง 25

ตาราง 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามการเรียนรู้และการเชื่อมโยง
เครือข่าย

การเรียนรู้และการเชื่อมโยง เครือข่าย	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด		
1. คณะกรรมการได้นำ ความรู้ที่ตนเองมีหรือได้ รับมาเผยแพร่สู่สมาชิก	19 (22.09)	33 (38.37)	24 (27.91)	9 (10.47)	1 (1.16)	3.78	0.95
2. มีการจัดประชุม ปรึกษาหารือภายในกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนอย่าง ต่อเนื่อง	7 (8.14)	25 (29.07)	36 (41.86)	18 (20.93)	-	3.28	0.86
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนมีการแลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์ ร่วมกันในกลุ่ม	13 (15.12)	24 (27.91)	34 (39.53)	15 (17.44)	-	3.44	0.94
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการ เชื่อมโยงเครือข่ายระหว่าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของ สมาชิก	2 (2.33)	11 (12.79)	16 (18.60)	19 (22.09)	38 (44.19)	2.69	1.25

2.1.5 ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก ประกอบด้วย เมื่อเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นเมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่ม จากผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.88 เห็นว่าเมื่อเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันในระดับมากถึงปานกลาง รองลงมาร้อยละ 81.39 เห็นว่าการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระดับมากถึงปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป

ในส่วนของผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิกกลุ่มทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระดับปานกลางถึงมาก คิดเป็นร้อยละ 70.93 ทั้งเนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูง (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2549) ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นภารกิจเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ ผลของวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นการส่งเสริมความรู้พัฒนาอาชีพและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสร้างงาน สร้างรายได้ให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น จึงส่งผลให้เมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นในระดับมากถึงปานกลางร้อยละ 79.07 และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มในระดับปานกลางถึงมาก ร้อยละ 79.09 ดังรายละเอียดในตาราง 26

ตาราง 26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก

ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (n = 86)					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. เมื่อเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน	7 (8.14)	37 (43.02)	36 (41.86)	5 (5.82)	1 (1.16)	3.55	0.75
2. การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	13 (15.12)	45 (52.32)	31 (36.05)	16 (18.60)	-	3.83	0.71
3. สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	9 (10.47)	30 (34.88)	31 (36.05)	16 (18.60)	-	3.43	0.88
4. เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นเมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	8 (9.30)	35 (40.70)	33 (38.37)	10 (11.63)	-	3.55	0.79
5. การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่ม	8 (9.30)	31 (36.05)	37 (43.02)	10 (11.63)	-	3.47	0.79

2.2 ระดับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง

เมื่อพิจารณาภาพรวมความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง โดยใช้เกณฑ์ตามรายละเอียดในบทที่ 3 หน้า 77 พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 19 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 22.09 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความเข้มแข็งในการบริหารงานมากที่สุด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 32 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 37.21 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความเข้มแข็งในการบริหารงานมาก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 17 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 19.77 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความเข้มแข็งในการบริหารงานปานกลาง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 13 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 15.12 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความเข้มแข็งในการบริหารงานน้อย และ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 5.81 ของกลุ่มตัวอย่าง ไม่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานต้องปรับปรุง โดยภาพรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่องมีความเข้มแข็งในการบริหารงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 70.73) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 12.56) ดังรายละเอียดในตาราง 27

ตาราง 27 จำนวนและร้อยละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามความเข้มแข็งในการบริหารงาน

ระดับความเข้มแข็งในการบริหารงาน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน(n = 86)	
	จำนวน	ร้อยละ
ความเข้มแข็งมากที่สุด	19	22.09
ความเข้มแข็งมาก	32	37.21
ความเข้มแข็งปานกลาง	17	19.77
ความเข้มแข็งน้อย	13	15.12
ไม่เข้มแข็ง ต้องปรับปรุง	5	5.81
รวม	86	100

หมายเหตุ	ค่าต่ำสุด	33	ค่าเฉลี่ย	70.73
	ค่าสูงสุด	97	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	12.56

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.30 มีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้มีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจ

ในโครงสร้างการบริหารงาน ทุกคนต่างปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานของกลุ่มที่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก ผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่จะมีบทบาททางความคิดเพราะมีการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอื่น รวมทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สินในจากการดำเนินงาน ซึ่งจุฬพล หนิมพานิช และบุญศรี พรหมมาพันธุ์ (2548: 36-37) ศึกษาพบว่า กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เงินทุนของตนเองไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินลงทุน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมากกว่ากลุ่มที่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ตลอดจนกลุ่มมีการจัดประชุมปรึกษาหารือภายในอย่างต่อเนื่องในระดับปานกลางถึงมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรัฐได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรและคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ดูแลประสานเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน ประสานงานส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคอยให้คำปรึกษา ให้การฝึกอบรม ให้การช่วยเหลือเรื่องด้านเงินทุน ตลอดจนแนะแนวทางในการดำเนินงาน ในด้านการสร้างเครือข่ายของกลุ่มมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มในระดับตำบลและระดับอำเภอ ในส่วนของผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก จากการวิจัยพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าเมื่อเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางร่วมแก้ไขปัญหา ทำให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น และทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ผลในทางที่ดีต่อสมาชิก ดังนั้นจึงส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับมากที่สุด ร้อยละ 22.09

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ร้อยละ 20.93 มีความเข้มแข็งในการบริหารงานระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้มีการพัฒนาศักยภาพของประธานและคณะกรรมการกลุ่มน้อย รวมทั้งขาดความรู้ในการบริหารงานที่ถูกต้องในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ด้านการผลิต เป็นต้น ขาดการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายของสมาชิก การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกยังอยู่ในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง ตลอดจนสมาชิกกลุ่มขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นเพราะสมาชิกเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อต้องการหารายได้ บางช่วงการดำเนินงานสร้างรายได้ให้กับสมาชิกน้อยหรือไม่ทำให้สมาชิกมีรายได้ จึงทำให้สมาชิกหันไปทำงานอย่างอื่นแทนไม่มีแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเหล่านี้ไม่มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การส่งเสริมสนับสนุนและผู้นำกลุ่มขาดความรู้ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ในการขอความช่วยเหลือ จึงส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง

**ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอ
เวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน**

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า จำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม เจตคติต่อการเป็นสมาชิก มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นแรกเป็นการคัดเลือกปัจจัยเข้าสู่สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Person product moment correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูง หรือไม่เป็นอิสระต่อกันจะทำให้เกิดปัญหา multicollinearity ไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้และขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันอยู่ระหว่าง 0.012 - 0.738 ดังรายละเอียดในตาราง 28

ตาราง 28 ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
X ₁	1.00								
X ₂	.738	1.00							
X ₃	-.143	-.066	1.00						
X ₄	.067	-.172	-.036	1.00					
X ₅	.151	.135	.205	-.102	1.00				
X ₆	-.059	-.022	.086	-.185	.239	1.00			
X ₇	.162	.224	-.100	.076	.228	.279	1.00		
X ₈	.022	.152	.236	-.053	.158	.259	.184	1.00	
X ₉	.084	.191	.112	-.086	.274	.220	.102	.516	1.00

- โดย
- X_1 = จำนวนสมาชิก
 - X_2 = จำนวนเงินทุน
 - X_3 = การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - X_4 = ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - X_5 = การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
 - X_6 = การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
 - X_7 = ระยะเวลาในการดำเนินงาน
 - X_8 = การมีส่วนร่วมของสมาชิก
 - X_9 = เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

จากการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระต่าง ๆ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.012 - 0.738 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในระดับต่ำจนถึงมาก เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแล้วพบว่า ตัวแปร X_1 และ ตัวแปร X_2 มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง ซึ่ง (ทรงศิริ แด่สมบัติ, 2541: 186) ได้กล่าวว่า เมื่อเกิดกรณีตัวแปรอิสระไม่มีความเป็นอิสระกัน ผู้วิเคราะห์อาจแก้ไขโดยเลือกตัวแปรอิสระเพียงบางตัวในกลุ่มของตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กัน เข้าสมการถดถอย ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกตัวแปร X_1 เข้าสมการถดถอย ส่วนตัวแปรอื่นนั้นมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำจนถึงปานกลางถึงแม้ว่าตัวแปรอิสระจะมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แล้วพบว่าไม่เกิน 0.70 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตัดตัวแปร X_2 และได้นำตัวแปรอิสระเข้าสมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนโดยใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ดังนี้

- Y = ความเข้มแข็งในการบริหารงาน
- X_1 = จำนวนสมาชิก
- X_3 = การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- X_4 = ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- X_5 = การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
- X_6 = การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
- X_7 = ระยะเวลาในการดำเนินงาน
- X_8 = การมีส่วนร่วมของสมาชิก
- X_9 = เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า จำนวนสมาชิก การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดตัวแปรจำนวนสมาชิก การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม แล้วจึงนำตัวแปรที่เหลือ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนเพราะตัวแปรการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระดับปานกลาง ($R = 0.735$) ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 54 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ($R^2 = 0.540$; $P < 0.05$) ดังรายละเอียดในตาราง 29

ตาราง 29 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

ตัวแปร		ขั้นตอนที่ 1		ขั้นตอนที่ 2	
		B	Beta	B	Beta
การมีส่วนร่วมของสมาชิก (X_8)		0.737	0.719	0.695	0.678
การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (X_9)				6.146	0.158
หมายเหตุ	Constant	21.273		23.370	
	R	0.719		0.735	
	R^2	0.516		0.540	
	F	89.652		48.622	

จากตาราง 29 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) ที่นำเข้าสู่สมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($B = 0.678$; $P < 0.05$) หมายความว่า หากการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาก มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งมาก และเมื่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีน้อย มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกจะส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังเหตุผลที่ว่า กล่าวถึง ปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยสำคัญคือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรชุมชน และเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่นำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มองค์กร เพื่อช่วยเหลือตนเองของชาวบ้าน เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นหลักประกันได้ว่า ความต้องการที่แท้จริงของคนจะได้รับการตอบสนองและที่สำคัญ สามารถมั่นใจได้ว่า ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ร่วมกัน (เทียบ เหล่าสุวรรณ, 2541) ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนที่ดีนั้น มักเริ่มต้นจากกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในชุมชน มีการกำหนดรูปแบบและแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การร่วมกันเป็นเจ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการสะสมทุน การออมทรัพย์และการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้าน โดยมุ่งเน้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของชาวบ้านเป็นหลัก เมื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถเกื้อหนุนซึ่งกันและกันได้แล้วจะเป็นการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจของชุมชนและนำไปสู่การมีเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศที่มั่นคงต่อไป (วิทยา จันทะวงศ์ศรี, 2547)

การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($B = 0.158$; $P < 0.05$) หมายความว่า หากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งมาก และหากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จะส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ดังเหตุผลที่กล่าวว่า ผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลังการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนพบว่าประสบผลสำเร็จในระดับสูงโดยสามารถการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประชาชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเองได้ในระดับมาก โดยผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการตัดสินใจ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ

โดยมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้และจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ มีการนำทรัพยากรภายในชุมชนมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถจัดของเสียจากกระบวนการผลิตได้ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีความปลอดภัย เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของลูกค้า สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม เรียบร้อยและมีขนาดเหมาะสมกับความต้องการของตลาด และสามารถส่งขายได้ทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ (ปาริฉัตร เครือเขียว, 2551)

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนตามตารางยังพบระดับความสำคัญของตัวแปรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 51.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 (R^2 ในขั้นตอนที่ 1 = 0.516: $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 2 คือ เมื่อนำเอาปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกและ การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาอธิบายร่วมกันพบว่าตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 54.0 ($R^2=0.540$: $P<0.05$) โดยการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถอธิบายเพิ่มขึ้นร้อยละ (R^2 change = 2.40: $P<0.05$)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนตามขั้นตอนที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้มากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม รองลงมา คือการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยสามารถอธิบายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการถดถอยเพื่อแสดงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน โดยถือว่าเป็นสมการที่ดีที่สุด ในการอธิบายความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้ดังนี้

$$Y = 23.37 + 0.678_{x_8} + 0.158_{x_6}$$

Y = ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

X_8 = การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม

X_6 = การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

การสรุปสมมติฐาน

สมมติฐาน

จำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก เจตคติต่อการเป็นสมาชิก มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน

จากผลการวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

หน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) ครั้งนี้เป็นหน่วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลคือประธานหรือคณะกรรมการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จำนวนทั้งสิ้น 86 กลุ่มซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) สำหรับเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้สร้างขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาตามแนววัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยวิเคราะห์ความเชื่อมั่นตามวิธีของ Cronbach's alpha โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (coefficient of alpha) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.93 การรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2553 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2554 หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ออกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical package for the Social Science: SPSS)

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง มีระยะเวลาในการดำเนินงานเฉลี่ย 5 ปี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 85 คนต่อกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นโดยเฉลี่ยหุ้นละ 50 บาท กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเงินทุนในการดำเนินงานเฉลี่ย 207,072 บาท กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินกิจการเป็นประเภทกิจการ การผลิตปัจจัยการผลิตร้อยละ 17.44 รวมทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตร้อยละ 68.60 และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตร้อยละ 84.88 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 70.93 ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการอบรมให้ความรู้ ส่วนการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นส่วนใหญ่ร้อยละ 88.37 ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีแหล่งจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มจะอยู่ในระดับท้องถิ่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกำไรที่ได้รับจากการดำเนินงานต่อปีนั้น มีกำไรเฉลี่ย 35,186 บาทต่อกลุ่ม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนมากไม่มีหนี้สิน การมีส่วนร่วมของสมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และเจตคติที่มีต่อการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน ทำให้สมาชิกรู้จักร่วมกันคิด และวิสาหกิจชุมชนจะช่วยสร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างแท้จริง

2. ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

ความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน พิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีระเบียบกฎเกณฑ์ การเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความชัดเจนของวัตถุประสงค์มาก เนื่องจากกระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ถ้าวัตถุประสงค์มีความชัดเจนจะทำให้รู้ทิศทางในการดำเนินงาน เมื่อรู้ทิศทางการทำงานก็สามารถประสานงานกันอย่างเป็นระบบ รู้ว่าควรทำอะไรและทำอย่างไรจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากไม่ชัดเจน

นอกจากไม่รู้ว่าจะหมายปลายทางอยู่ที่ไหนแล้วยังก่อให้เกิดการสูญเสียหรือสิ้นเปลืองทรัพยากร ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงมีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในระดับมาก

2.2 โครงสร้างการบริหาร โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มวิสาหกิจมีความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและมีความชัดเจนในการแบ่งหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหาร คณะกรรมการและสมาชิกได้ทำตามหน้าที่ของตนที่ได้รับผิดชอบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นจะมีการวางโครงสร้างการทำงานกันอย่างเป็นระบบโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบคณะกรรมการ และการแบ่งงานที่เป็นการแยกแยะงานตามความสามารถและความถนัดเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ การมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนจะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความชัดเจนในระดับมาก

2.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มมีระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจน ระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ การดำเนินงานของกลุ่มปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เมื่อพิจารณาระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มมีความชัดเจนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มจะต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน

2.4 การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย โดยภาพรวมพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกันในกลุ่มและมีการจัดประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างค่อเนื่องในระดับปานกลาง ส่วนการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากขาดแคลนผู้นำที่จะมาทำหน้าที่ในการก่อเกิดเครือข่าย

2.5 ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก โดยภาพรวมพบว่า เมื่อเกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งสมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นเมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเป็นการพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง ส่วนใหญ่ร้อยละ 59.30 มีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในโครงสร้างการบริหารงาน ทุกคนต่างปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนมีการดำเนินงานของกลุ่มที่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก ผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่จะมีบทบาททางความคิดเพราะมีการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอื่น ตลอดจนกลุ่มมีการจัดประชุมปรึกษาหารือภายในอย่างต่อเนื่องในระดับปานกลางถึงมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรัฐได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร และคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้ดูแลประสานเพื่อพัฒนากิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประสานงานส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคอยให้คำปรึกษา ให้การฝึกอบรม ให้การช่วยเหลือด้านเงินทุน ตลอดจนแนะแนวทางในการดำเนินงาน ในด้านการสร้างเครือข่ายของกลุ่มมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มในระดับตำบลและระดับอำเภอ ในส่วนของผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก จากการวิจัยพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าเมื่อเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางร่วมแก้ไขปัญหา ทำให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น และทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ผลในทางที่ดีต่อสมาชิก ดังนั้นจึงส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับมากที่สุด ร้อยละ 22.09

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง เพียงส่วนน้อย ร้อยละ 20.93 มีความเข้มแข็งในการบริหารงานระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้มีการพัฒนาศักยภาพของประธานและคณะกรรมการกลุ่มน้อย ขาดความรู้ในการบริหารงานหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ด้านการผลิต เป็นต้น ขาดการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายของสมาชิก การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่าง การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกยังอยู่ในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง ตลอดจนสมาชิกกลุ่มขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นเพราะสมาชิกเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อต้องการหารายได้เสริม บางช่วงการดำเนินงานได้รับผลกำไรน้อยจึงทำให้สมาชิกได้รับรายได้น้อย สมาชิกจึงขาดแรงจูงใจในการชักนำให้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งผลทำให้สมาชิกหันไปทำงานอย่างอื่นแทน และทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเหล่านี้ไม่มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การส่งเสริมสนับสนุนและผู้นำกลุ่มขาดความรู้ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ในการขอความช่วยเหลือ จึงส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงานในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกและการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) สำหรับปัจจัยปัจจัยจำนวนสมาชิก จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยสำคัญที่สามารถทำนายความสัมพันธ์ที่มีต่อความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน พบว่า ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกและการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถทำนายความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ได้ร้อยละ 54 โดยสรุปแล้วปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีรายละเอียดดังนี้

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน จากผลการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายความว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมมาก มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนมาก ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มที่มีส่วนร่วมน้อย มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนน้อย

การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน จากผลการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายความว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนมาก ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีแนวโน้มที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนน้อย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงลักษณะทั่วไปในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. จากการศึกษาลักษณะทั่วไปในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ดำเนินงานมาแล้วเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 4 ปี ถึง 6 ปี ซึ่งหลังจากมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ได้เกิดขึ้น ทำให้มีการรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ระยะเวลาในการดำเนินงานอยู่ในช่วง 4 – 6 ปี จำนวนสมาชิกส่วนใหญ่มีจำนวน 1 – 15 คน ทั้งนี้เนื่องจาก วิสาหกิจชุมชนเป็น การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน ตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าหรือการให้บริการ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2549) จึงทำให้จำนวนสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในจำนวน 1 – 15 คน จำนวนเงินทุนส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาทต่อกลุ่ม เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแค่เพียงเงิน แต่รวมถึงทุนทางสังคม โดยทางนำทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่อันได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรท้องถิ่น ฯลฯ ผสมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน จึงทำให้จำนวนเงินทุนในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีจำนวนที่ไม่มากนัก

ในส่วนของการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐนั้นส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมในด้านอบรมให้ความรู้ ซึ่งการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร โดยในระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัยในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้และในระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัย เทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจและความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลาง ต่อไป อีกทั้งให้การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายหรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ม.ป.ป.) ซึ่งแม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจาก

หน่วยงานภาครัฐ แต่ยังคงประสบปัญหาและความไม่พร้อมในการพัฒนาหลายด้าน (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2549) ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการผลิตผลิตภัณฑ์ และขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านการตลาดเกิดการตัดราคาผลิตภัณฑ์ การขาดช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ปัญหาการบริหารจัดการที่ดี และขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ปัญหาการขาดแรงงานฝีมือ โดยเฉพาะทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และบรรจุกฎหมายมาตรฐานและปัญหาการขาดเงินทุนและความสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการบริหารวิสาหกิจชุมชนนั้น ในการที่ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน แต่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังมีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพราะวิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบกิจการของชุมชน เพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยสำคัญคือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรชุมชน และเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่นำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มองค์กร เพื่อช่วยเหลือตนเองของชาวบ้าน เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นหลักประกันได้ว่า ความต้องการที่แท้จริงของคนจะได้รับการตอบสนองและที่สำคัญ สามารถมั่นใจได้ว่า ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผลประโยชน์ที่ (เทียบ เหล่าสุวรรณ, 2541) ดังนั้นต้องเน้นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ไม่ว่าจะเป็นมีส่วนร่วมในการศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติงาน ร่วมดำเนินงานตามแผน ร่วมติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการยอมรับในกิจกรรมโครงการ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญมากที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมสำเร็จ ตรงกับความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และยังเป็นวิธีการพัฒนาขีดความสามารถของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ดียิ่งขึ้น

ในการบริหารวิสาหกิจชุมชน(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2545) ได้กล่าวว่า ควรเริ่มจากวิสาหกิจชุมชนศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงาน แล้วปฏิบัติตามแผนที่กำหนดขึ้น ด้วยการบริหารความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรต่าง ๆ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน การให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ค้นหาและเรียนรู้ศักยภาพของชุมชนด้วยตนเอง เป็นการได้เรียนรู้การพัฒนาของชุมชนตนเองในอดีต และ

สถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน เป็นการทบทวนตนเอง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน ว่ามีลักษณะเด่น ลักษณะด้อย อย่างไรบ้าง ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่มียู่ เกิดความภูมิใจ รักและหวงแหน พร้อมทั้งจะสานต่อให้เกิดการพัฒนาด้านอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. การจัดทำแผนปฏิบัติงาน การจัดทำแผนการปฏิบัติงานเป็นการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าของวิสาหกิจชุมชนว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร และใครเป็นผู้ทำ เป็นการเชื่อมจากปัจจุบันไปสู่อนาคตตามต้องการที่เหมาะสมกับศักยภาพ จิตความสามารถ และความพร้อมของวิสาหกิจชุมชน

3. การดำเนินงานตามแผน หลังจากที่มีสมาชิกร่วมคิด วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ แล้วก็จะกำหนดเป็นแผนการดำเนินงาน ที่สามารถปฏิบัติได้ทันที แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกแผนงานชุมชนจะดำเนินการเองได้ทั้งหมด ในบางกิจกรรมอาจต้องขอรับการสนับสนุนจากภายนอก ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ให้ช่วยสนับสนุนให้แผน การดำเนินงานสามารถดำเนินการได้ต่อไป โดยการขอสนับสนุนด้านวิชาการ ความรู้ ทักษะเพื่อการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งการบริหารจัดการ

4. การติดตามประเมินผล การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการติดตามนิเทศ ประเมินผลโดยสมาชิก และอาจร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน หากมีปัญหาจะได้กำหนดแนวทางแก้ไขได้ทันเวลา ซึ่งวิธีการติดตามประเมินผลทำได้ดังนี้ (1) การจัดประชุม วิสาหกิจชุมชนควรมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ ที่แน่นอน เช่น เดือนละครั้ง กำหนดวันที่ 10 ของทุกเดือน เพื่อการรายงานผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ (2) การติดตามงานตามแผนการปฏิบัติงาน คณะกรรมการหรือผู้ควบคุมงานต้องลงไปดูสภาพการปฏิบัติงานจริง ตามช่วงระยะเวลา เป็นการติดตามงานระหว่างการทำงาน (3) การรายงานความก้าวหน้า โดยผู้ปฏิบัติงานต้องรายงานความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

2. จากการศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารงาน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 19 กลุ่ม มีความเข้มแข็งมากที่สุด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 32 กลุ่ม มีความเข้มแข็งมาก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 17 กลุ่ม มีความเข้มแข็งปานกลาง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 13 กลุ่ม มีความเข้มแข็งน้อย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 5 กลุ่ม ไม่มีความเข้มแข็งต้องปรับปรุง ซึ่ง (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: 20-21) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก มีจิตสำนึก

ของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างค่องเนื่อง มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับกรมพัฒนาชุมชน (2541: 44) ได้กล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชนว่า ประกอบด้วย การทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งมีเครือข่ายเชื่อมโยงกัน เพื่อเกื้อกูล ส่งเสริม ประชาสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน การดำรงรักษาแผน ความคิด คุณค่า จิตสำนึกที่ดำรงของชุมชน การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรหน่วยงานภายนอก

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง เกิดจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบมีน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนในการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพราะส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือด้านการอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ มากกว่า แม้ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามจัดตั้งให้มีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน แต่การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นน้อยมาก การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มนั้นส่วนใหญ่ที่มีจะเป็นการติดต่อกันระหว่างประธานกลุ่มเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดแคลนผู้นำที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานในการติดต่อระหว่างแต่ละกลุ่ม เพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ให้แก่แต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่าย และ เนื่องจากมีวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มได้มีการกู้ยืมเงินจากภายนอกเพื่อมาลงทุนในการดำเนินงาน แล้วไม่สามารถที่จะบริหารจัดการเงินทุนนั้นได้ ทำให้เกิดผลเสีย สร้างความเสียหายและก่อให้เกิดปัญหา เพราะการหากเริ่มกิจกรรมโดยหวังพึ่งปัจจัยภายนอกมักจะเสี่ยงต่อความล้มเหลวและขาดจิตวิญญาณต่อสู้เพื่อพึ่งตนเอง ปัจจัย “เงินทุน” เป็นปัจจัยชี้ขาดประการหนึ่งของความสำเร็จและความล้มเหลว การไม่มีเงินทุนและการใช้เงินทุนไม่เป็น ไม่เกิดดอกออกผล คือ ปัจจัยแห่งความล้มเหลว แต่การได้เงินทุนมาโดยการกู้หนี้ยืมสิน ดอกเบี้ยแพง ชำเงินกู้ยืมนั้น ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดดอกออกผลคุ้มค่า จะยิ่งนำไปสู่ภาวะล้มละลาย เพราะเจ้าหนี้จะฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2542: 99)

องค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง คือ สมาชิกกลุ่มต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ โดยสมาชิกจะต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่

ของตนเอง พร้อมทั้งจะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน อีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง คือ ผลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก หากสมาชิกกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนย่อมเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน แต่ถ้าสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแล้ว ไม่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็จะขาดความเข้มแข็งและไม่ยั่งยืน สอดคล้องกับ(สีลาภรณ์ นาคทรพร, 2541: 239-254) ได้เสนอว่า ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คือเรื่องสะท้อนที่ดีประการหนึ่งถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างเรื่องชีวิตส่วนใหญ่หมกมุ่นไปที่ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินงานอยู่มากกว่าการใช้การชีวิตที่กระบวนการ และหมกมุ่นไปยังระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับครัวเรือนมากกว่าระดับชุมชน ดังนั้นการวัดผลกระทบการดำเนินงานกิจกรรมขององค์กรชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ควรมองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งหรือประสิทธิภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มากกว่ามองตัวชี้วัดแต่ละด้านโดด ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จนั้นขึ้นมา และการที่จะทำให้อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนได้นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือกัน

3. จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน พบว่า

3.1 การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมมากทำให้อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนมาก เนื่องจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับเทียบ เหล่าสุวรรณ (2541) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรชุมชน และเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อช่วยเหลือตนเองของชาวบ้าน เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นหลักประกันได้ว่า ความต้องการที่แท้จริงของคนจะได้รับการตอบสนองและที่สำคัญ สามารถมั่นใจได้ว่า ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาร่วมกัน

3.2 การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงาน

วิสาหกิจชุมชนมาก ซึ่งสอดคล้องกับปาริฉัตร เครือเขียว (2551) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลังการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ประสบผลสำเร็จในระดับสูงโดยสามารถการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประชาชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเองได้ในระดับมาก โดยผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการตัดสินใจ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ โดยมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้และจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ มีการนำทรัพยากรภายในชุมชนมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีความปลอดภัย เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของลูกค้า สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม เรียบร้อย และมีขนาดเหมาะสมกับความต้องการของตลาด และสามารถส่งขายได้ทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ

3.3 ตัวแปรทั้งหมดที่ไม่มีนัยสำคัญ คือ จำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวนเงินทุน การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ระยะเวลาในการดำเนินงาน เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3.3.1 จำนวนเงินทุนเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จะมีจำนวนเงินทุนในการดำเนินงานที่ไม่มากนักและมีจำนวนใกล้เคียงกันในแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องมาจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบเพื่อการจัดการทุนชุมชน ซึ่งทุนของชุมชนไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทาง วัฒนธรรม ทุนทางสังคม และถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จะกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนเงินทุน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อกิจการวิสาหกิจชุมชน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ไม่ได้ได้รับเงินสนับสนุนทุกกลุ่ม จึงส่งผลให้เงินทุนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเงินค่าหุ้นของสมาชิกรวมทุนกันเอง ทำให้เงินทุนของกลุ่มมีจำนวนใกล้เคียงกัน นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจำนวนเงินทุนจึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.2 การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จะ

ผลิตสินค้าโดยเป็นการนำทรัพยากรที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยหลักในการผลิตและมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาใช้ในการผลิต จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างของแต่ละกลุ่มเพราะให้หลักการเดียวกัน นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.3 ผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จะมีการผลผลิตสินค้าโดยจะคำนึงถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชนและในการดำเนินการผลิตสินค้าหรือบริการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องคำนึงการตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน ในชุมชน รวมทั้งสร้างรายได้ให้ชุมชน ผลผลิตที่ได้สามารถนำมาใช้ในชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่ แล้วในส่วนที่เหลือจากการบริโภคนั้นจึงส่งขายไปสู่ตลาดอื่น ๆ จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม เพราะไม่ว่ากลุ่มที่มีความเข้มแข็งมากหรือกลุ่มที่มีความเข้มแข็งน้อย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ก็มีผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นผลผลิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.4 การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จะมีการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน และการอบรมให้ความรู้กับประธานและคณะกรรมการเพื่อมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่ม อาจเป็นเพราะในการอบรมให้ความรู้ไม่ได้เป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับประธานหรือคณะกรรมการเท่าที่ นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

และเอกชน จึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.5 จำนวนสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง มีจำนวนสมาชิก 1 – 15 คน ทั้งนี้เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปเพื่อร่วมกันทำกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน จึงทำให้จำนวนสมาชิกส่วนใหญ่มีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่ก็มีบางกลุ่มมีจำนวนสมาชิกมากเข้มแข็งมาก บางกลุ่มมีจำนวนสมาชิกน้อยเข้มแข็งมาก เพราะว่าการกลุ่มที่มีความเข้มแข็งนั้นจะต้องคำนึงถึงจำนวนสมาชิกทั้งในด้านจำนวน (ปริมาณ) และคุณภาพด้วย จึงจะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จได้ นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ทำให้จำนวนสมาชิกไม่ได้เป็นปัจจัยที่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.6 ระยะเวลาในการดำเนินงานเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จะมีระยะเวลาในการดำเนินเฉลี่ย 5 ปี เนื่องจากภายหลังที่มีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ได้เกิดขึ้น ทำให้มีการรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเป็นต้นมา จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำเนินงานใกล้เคียงกัน และในการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มนั้น แม้กลุ่มจะมีการดำเนินงานมาแล้วมากหรือน้อยก็ตาม ก็ไม่มีผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อาจเป็นเพราะในการบริหารงานนั้นถ้าการบริหารงานมีประสิทธิภาพสมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ แต่ถ้าการบริหารงานมีปัญหาอุปสรรคและไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ สมาชิกก็ไม่ให้ความร่วมมือ แม้จะดำเนินงานมานานแค่ไหนก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นระยะเวลาในการดำเนินงานจึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.7 เจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นเพราะต้องการมีรายได้เสริม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นการพัฒนาอาชีพของสมาชิก และช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างกันไม่ว่ากลุ่มที่มีความเข้มแข็งมากหรือกลุ่มที่มีความเข้มแข็งน้อย สมาชิกส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกลุ่มก็มีวัตถุประสงค์เดียวกัน นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 86 กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นเจตคติต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มจึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและกรมพัฒนาชุมชน สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพและใช้เป็นแนวทางในการให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอและจังหวัดอื่นต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้ผลิต และวิสาหกิจชุมชน ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับประเทศ จนถึงระดับต่างประเทศ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก

คณะกรรมการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้จากการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน บางกลุ่มมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับน้อย ถึงต้องปรับปรุง อาจเป็นเพราะมี การเชื่อมโยงเครือข่ายและการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่ม การเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับน้อย ในด้านการร่วมมือกัน ของผู้นำกลุ่มอยู่ในระดับน้อย ในการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนนั้น ดังนั้นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากถ้าจะรอแต่ให้ผู้นำเป็นตัวแทนในการเชื่อมโยงเครือข่ายเพียงผู้เดียว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประธานกลุ่ม จะทำให้การติดต่อประสานงานเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเกิดขึ้น ได้น้อย และไม่ค่อยประสบความสำเร็จ รวมทั้งเมื่อเกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแล้วนั้นสมาชิกไม่ให้ความสำคัญไม่ได้ เข้ามาร่วมมีบทบาทเท่าที่ควร การเชื่อมโยงดังกล่าวก็ไม่สามารถสร้างประโยชน์ที่แท้จริงได้

2. หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง รวมทั้งให้ความรู้เรื่องการยื่นคำขอการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพราะหากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จะทำให้เป็นการส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจกับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งควรจัดให้นักวิชาการให้ความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ให้มีความเหมาะสม มีความทันสมัย มีความสวยงามมากขึ้น เพื่อจะสร้างความดึงดูดใจให้ผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า การได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน จึงควรผลักดันให้ผลผลิตของกลุ่มได้ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์มากขึ้น

3. หน่วยงานภาครัฐ ควรผลักดันการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ โดยอาศัยความร่วมมือภาครัฐและเอกชน และชุมชนเข้ามาร่วมมือกัน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มีแหล่งจำหน่ายสินค้าจำกัดในระดับท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นเพราะกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ขาดความรู้ในการวางแผนด้านการตลาด จึงทำให้ผลผลิตของกลุ่มขาดแคลนตลาดที่มารองรับสินค้า ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ให้การช่วยเหลือด้านการตลาดเท่าที่ควร ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่สามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่มากได้ รายได้ที่ได้รับจึงค่อนข้างน้อย รวมทั้งภาครัฐควรให้ความรู้ด้านการตลาดไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้ากำหนดเป้าหมายตลาด การกำหนดราคาสินค้า การบริหารการขาย การส่งเสริมการขาย รวมทั้งควรช่วยจัดหาช่องทางในการจำหน่าย

ผลผลิตและการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักเพื่อให้สามารถที่จะขยายตลาดออกไปสู่ตลาดภายนอกที่กว้างขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น

4. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้ความช่วยเหลือในเรื่องทุนแก่วิสาหกิจชุมชน และควรมีการสำรวจความต้องการวิสาหกิจชุมชนและมีการเตรียมความพร้อมของวิสาหกิจชุมชน ก่อนที่จะมีการจัดหาเงินทุนอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะสามารถนำเงินนั้นไปลงทุนในกิจการให้เกิดดอกออกผลอย่างคุ้มค่า และเนื่องจากผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีเงินทุนในการประกอบกิจการที่น้อยมาก ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การช่วยเหลือในเรื่องเงินทุนกับวิสาหกิจชุมชน

5. นโยบายภาครัฐในการสนับสนุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ให้มีความมั่นคงและมีความเข้มแข็ง ควรเป็นไปอย่างจริงจังโดยไม่มีเจตนาและผลประโยชน์แอบแฝง ควรมีการบูรณาการแผนและงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดความซ้ำซ้อน และเกิดการทำงานประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด กระทรวง และกรม

ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1. ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารงาน ควรเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งการตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ การมีส่วนร่วมดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น และยังช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับสมาชิก ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และมีผลทำให้สมาชิกกลุ่มสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระยะยาว โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชนต่อไป

2. ควรให้ความสำคัญในกระบวนการผลิตทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจกับผู้บริโภค รวมทั้งมีการเตรียมความพร้อม สำหรับกลุ่มที่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อยื่นคำขอการรับรอง

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับมาตรฐาน เพราะจากการวิจัยพบว่าการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน เมื่อได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ โดยสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้สมาชิก สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้

3. ควรมีการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการผลิตสินค้าชุมชนให้แก่คนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสานต่อความรู้ในการผลิตสินค้าชุมชนให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ ดังนั้นจึงควรมีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เพื่อเป็นการสืบต่อให้คงอยู่ต่อไป

4. ควรมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม/ชุมชนที่เป็นของตนเอง เพื่อให้เป็นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์และสร้างความจดจำให้กับผู้บริโภค โดยต้องไม่ไปลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์จากกลุ่ม/ชุมชนอื่น และมีการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ผลิตภัณฑ์หากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้คิดค้น ริเริ่มขึ้นมาใหม่

5. ควรให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจ เพื่อร่วมกันกำหนดราคา จะทำให้การกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความเป็นกลาง และไม่มีการตัดราคาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนในชุมชนอื่น รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือกันด้านการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดหาวัตถุดิบในการผลิต ด้านการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการต่อรองราคากับพ่อค้า เพื่อให้ไม่ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้มีความครอบคลุมและตรงประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ความเข้มแข็งในการบริหารงานมากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานและไม่เข้มแข็งในการบริหารงาน ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการผลิตประเภทเดียวกัน เนื่องจากมีหลักการบริหารไม่แตกต่างกัน เพื่อจะได้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มี

ความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน

2. ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมประเด็น การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ได้รับการพัฒนาต่อไป

3. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในทัศนะของสมาชิกกลุ่มร่วมด้วย จึงจะช่วยให้เห็นภาพรวมของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนได้ชัดเจนมากขึ้น

4. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบและสามารถสรุปผลเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็ง เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

5. ควรมีการลงพื้นที่ก่อนลงมือทำวิจัย เพื่อถามปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้ตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการตอบสมมติฐานของการวิจัยได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ ปัญญาสิทธิ. 2551. การประเมินปัจจัยความสำเร็จและล้มเหลวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
แม่โจ้.
- กรมพัฒนาชุมชน. 2541. เอกสารทบทวนวิชาการเล่ม 1. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน. (เอกสารอัด
สำเนา).
- _____. 2545. ความเข้มแข็งของเครือข่ายหมู่บ้าน กขคจ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชน
สหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2545. คู่มือการทำงานกลุ่ม สำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร. ม.ป.ท.:
ม.ป.พ.
- _____. 2546. กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- _____. 2548. ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
การฝึกอบรมทีมวิทยากรหลักในการถ่ายทอดความรู้ เรื่อง วิสาหกิจชุมชน. นครนายก:
ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. ม.ป.ป. “วิสาหกิจชุมชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.ssmwiki.org/index.php> (21 สิงหาคม 2553).
- กรรณิกา ชมดี. 2529. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ กรณีโครงการ
สารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงอุตสาหกรรม. 2545. กฎกระทรวง กำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวร
ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- กัลยา ศรีวงษ์. 2550. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. ลำปาง: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- กาญจนา สุภจรรยา. 2527. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมกองทุนยาและเวชภัณฑ์ประจำ
หมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชนิษฐา กาญจนรังสินนท์. 2544. “การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา.” [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.thai.net/rddcd/cdcomer/network.htm> (20 กันยายน 2553).

- คณะทำงานประสานงานและเตรียมวิทยากรกระบวนการ. ม.ป.ป.. คู่มือวิทยากรกระบวนการจัดทำ
แผนชุมชน: ภายใต้โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและ
เอาชนะความยากจน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. 2540. การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา. เอกสารประกอบการเรียนภาค
วิชาการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- จุมพล หนีมพานิช และบุญศรี พรหมมาพันธ์. 2548. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการ
ส่งเสริมธุรกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคเหนือ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เจริญ ภัสระ. 2540. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ”. วารสารรัฐ
ประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย 12 (พฤษภาคม): 1 - 3.
- ไจมานัส พลอยดี. 2540. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน
เปรียบเทียบระหว่างภาพรวมและภาพย่อย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ บุญญานุวัตร. 2545. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลา
เมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา. สงขลา: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชยันต์ วรรณะภูติ. 2536. การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องาน
พัฒนา. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2542. ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. 2545. วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก. พิมพ์ครั้งที่
2. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- ทรงศิริ แด่สมบัติ. 2541. การวิเคราะห์การถดถอย. กรุงเทพฯ: พี.อี.ลิฟวิ่ง.
- ทักษิณ ชินวัตร. 2547. “แนวคิดการปฏิรูประบบราชการกับความสามารถในการแข่งขันของ
ประเทศ”. มติชน. 12 กุมภาพันธ์: 2.

เทียบ เหล่าสุวรรณ. 2541. การศึกษาลักษณะองค์ประกอบของการจัดการธุรกิจขององค์กรชุมชน
ในชนบทที่สามารถพึ่งตนเองได้ในทางธุรกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์ทำนงแมว
จำกัด ต.ทำนงแมว อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

ธีรพงษ์ แก้วหาญ. 2544. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคมประชาสังคม.
ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.

แนว โสติพันธุ์. 2534. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชนบท:
กรณีศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา. สงขลา: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.

บัญชา แก้วส่อง. 2537. องค์การการจัดการพัฒนา. กรุงเทพฯ: อักษรพัฒนา.

บัณฑิตา ศรีชัยมูล. 2547. การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี. ลพบุรี: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บุญธรรม กิจปริดาบรรสุทธิ์. 2540. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการ
ศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปกรณ์ ปรียากร. 2530. ทฤษฎีและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสน
ศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประวิทย์ ขุนเพชร. 2551. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของคณะกรรมการชุมชนในการ
ดำเนินงานพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองสตูล. ขอนแก่น: รายงานการศึกษาอิสระปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประเวศ วะสี. 2541. ประชาคมตำบลยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ.
กรุงเทพฯ: มติชน.

ปรีชา โสภณ. 2548. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนจังหวัดอุบลราชธานี.
มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ปาริฉัตร เครือเขียว. 2551. การประเมินผลการดำเนินงานกิจการของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำพูนที่
ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, สหทัย วิเศษ และชลกาญจน์ ฮาชนนารี. 2543. กระบวนการและเทคนิค
การทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2546. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนาโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. กรุงเทพฯ: อุษากการพิมพ์.
- พรพฤตยพรรณจ ฒมหม. 2550. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาทุ่ง ตำบลผักไหม อำเภอยักษ์ทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ. ศรีสะเกษ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรศรี บงศ์ฤประพันธ์. 2547. วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2543. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า: กรอบแนวคิด ข้อจำกัดและการวิเคราะห์ทางเลือก”. วารสารพัฒนาชุมชน (มิถุนายน): 6.
- ไพรัตน์ เชนะรินทร์. 2531. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2531. “การมีส่วนร่วมของประชาชน”. วารสารพัฒนาชุมชน 27,2 (กุมภาพันธ์): 24.
- รังสรรค์ ปิติปัญญา. 2541. “ศักยภาพของชุมชนในการกระทำธุรกิจอุตสาหกรรม” วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 5(2)(กรกฎาคม-ธันวาคม): 99-111.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. “วิสาหกิจชุมชน”. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.
- เลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2548. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วราภรณ์ ดวงแสง. 2546. ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วราภรณ์ สามโกเศศ. 2551. “รู้จักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.moc.moe.go.th/node/213> (18 กรกฎาคม 2553).
- วสันต์ กุ้เกียรติกุล. 2549. “วิสาหกิจชุมชนกับการดำเนินธุรกิจ”. วารสารส่งเสริมการเกษตร. 38,208. (มกราคม – กุมภาพันธ์): 11 – 16.
- วิจิต นันทสุวรรณ. 2530. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน: ประชาชนข้าราชการและผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพฯ: โอเคียนสโตร์.

- วิชิต นันทสุวรรณ. 2544. แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. เอกสารวิสาหกิจชุมชนแผนแม่บท แนวคิด แนวทาง ตัวอย่างร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาไท.
- _____. 2547. ขบวนการชุมชนใหม่ การพัฒนาแบบแผนใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม. ขอนแก่น: รายงานการศึกษาระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2530. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน: ประชาชน ข้าราชการ และผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. 2532. หลักการพัฒนาชุมชนการพัฒนาชุมชนประยุกต์. ขอนแก่น: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- ศิริกุล กสิวิวัฒน์. 2546. “การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร”. วารสารพัฒนาชุมชน. 6, . (มิถุนายน 2546): 20.
- ศรีปริญญา รูปกระจ่าง. 2546. “วิสาหกิจชุมชน”. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (เอกสารอัดสำเนา).
- _____. 2548. เศรษฐกิจชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมสอบสวนคดี พิเศษ
- สมเดช สิทธิพงษ์พิทยา. 2544. รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของชาวนบพผู้ยากจนในโครงการพัฒนาชนบท. นนทบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมมาตรย์ พันภู. 2549. การศึกษาผลของการจัดโครงการพัฒนาองค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สารนิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สยุมพร ผลสนอง. 2550. ความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สริธญา ภูมิภู. 2550. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตร ในจังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ตัณญา ตัญญาวิวัฒน์. 2525. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สามารถ แทนวิสุทธิ. 2548. การเปรียบเทียบกระบวนการบริหารและผลการดำเนินงานของกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: การค้นคว้าอิสระ
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549. การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทาง
เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิ่ง
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่ง ฉบับที่ 10”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ddd.go.th/Thai-html/05022007/PDF/PDF01/index.htm> (12 กรกฎาคม 2553).

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. 2546ก. เอกสารคู่มือการบรรยายมาตรฐานผลิตภัณฑ์
ชุมชน (มผช.). กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.

_____. 2546ข. คู่มือแนวทางการรับรองคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน. กรุงเทพฯ:
กระทรวงอุตสาหกรรม.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2544. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการ
พัฒนาธุรกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจ
ชุมชน

_____. 2548ก. คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.
ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

_____. 2548ข. วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.

_____. 2549. “วิสาหกิจชุมชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://smce.doe.go.th>
(11 กรกฎาคม 2553).

สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2547. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: กอง
พัฒนาอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. ม.ป.ป. “ความเป็นมาวิสาหกิจชุมชน”. [ระบบ
ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.alro.go.th/alro/project/visahakit/background.htm>
(21 สิงหาคม 2553).

สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน. 2553. “ทะเบียนรายชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดลำพูน”.
[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://lamphun.doe.go.th> (15 สิงหาคม 2553)

สีลาภรณ์ นาคทรรพ. 2538. ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท: ประสพการณ์จากนักพัฒนา.
กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. 2539ก. แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม: ระดับกลุ่ม/

ชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. 2539ข. “ภูมิปัญญากับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม”. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 28,5 (มิถุนายน-กรกฎาคม); 255.

_____. 2541. แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม: ระดับกลุ่ม/ชุมชน.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุกัญญา เอกนิล. 2547. วิสาหกิจชุมชนกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีกลุ่มเกษตรกรทำสวน ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. 2520. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สุทิน ไสรัตน์. 2550. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของหมู่บ้านจัดการสุขภาพ จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมิตรา อภิชัย. 2549. ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เสนาะ ดิยาว. 2543. หลักการบริหาร: การวางแผน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2537. หน่วยที่ 7 ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เสรี พงศ์พิศ. 2541. ฐานคิดจากแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

_____. 2545. วิสาหกิจชุมชนไม่ใช่ธุรกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์.

_____. 2546. แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

_____. 2548. ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

อรพินธ์ สุทธิพันธ์. 2533. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้. สงขลา: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อำนาจ ธีระวานิช. 2544. การจัดการธุรกิจขนาดย่อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุทัย ดุลย์เกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540. ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

โอวาท สุทธนารักษ์. 2530. แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง.

กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.

Cohen, John M. and Norman T. Uphoff. 1977. **Rural Development Participation** Ithaca.

New York: Cornell University.

_____. 1980. **Participation's Place in Rural Development**. Seeking Clarity Through Specificity. New York: Word Development.

Erwin, William. 1976. **Participatory Management. Concept, theory, and Implementation**.

Atlanta, Ga: Georgia State University.

Stavenhagen, R. . 1970. **Marginality Participation Agrarian Structure in Latin America**.

Bulletin of the International Institute of Labour Studies. No.30. Geneva: IILS.

United Nations. 1978. **Department of International Economic and Social Affairs. Popular Participation as Strategy for Promoting community Level Action and Development**. New York: United Nations.

World Health Organization. 1981. **Global Strategy for Health for All the Year 2000**. Heal for All Series No.30, Geneva: WHO.

Yamane, Taro. 1973. **Statistic: AN Introductory Analysis**. 3rd ed, Tokyo: Herper International Edition.

ภาคผนวก

เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป ข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้จะถูกเก็บเป็นความลับและผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวมเพื่อใช้ประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยครั้งนี้จนเสร็จสิ้น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยใช้รวบรวมข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง
2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเข้มแข็งในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1. ชื่อกลุ่ม.....

เลขที่..... หมู่..... หมู่บ้าน..... ตำบล.....

อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

2. ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้ดำเนินงานมานานกี่ปี?

- () 1 - 3 ปี
 () 4 - 6 ปี
 () 7 - 9 ปี
 () 10 - 12 ปี
 () 13 ปีขึ้นไป

3. ครั้งแรกมีจำนวนสมาชิกในการจัดตั้ง.....คน

4. ในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีสมาชิกจำนวน.....คน

5. ครั้งแรกมีจำนวนเงินทุนในการจัดตั้ง.....บาท

6. ในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีเงินทุนจำนวน.....บาท

7. ในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้มีการระดมเงินทุนจากสมาชิกกลุ่มหรือไม่?

- () ไม่ได้
 () ได้ระดมเงินทุนจากสมาชิกคนละ/หุ้นละ.....บาท

8. เริ่มแรกในการดำเนินมีจำนวนหุ้นทั้งหมดกี่หุ้น.....จำนวนเงิน.....บาท

9. ปัจจุบันมีจำนวนหุ้นทั้งหมดกี่หุ้น.....จำนวนเงิน.....บาท

10. ในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนในการจัดตั้งหรือไม่?

- () ไม่
 () ได้รับจาก.....จำนวนเงิน.....บาท

กรณีได้รับเงินสนับสนุนได้รับเมื่อปี พ.ศ.

11. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีลักษณะการดำเนินกิจกรรมอย่างไรบ้าง?

☐ แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	☐ ผลิตภัณฑ์จากการผลิต
☐ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เย็บผ้า	☐ ผลิตภัณฑ์
☐ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน	☐ ผลิตภัณฑ์ประมง
☐ ศูนย์สุขภาพ	☐ ร้านค้าชุมชน
☐ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรศูนย์สุขภาพ	☐ ผลิตภัณฑ์สัตว์
☐ เครื่องจักสาน	☐ ดอกไม้ประดิษฐ์
☐ เครื่องปั้น	☐ เครื่องดื่ม
☐ อื่นๆ	

12. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือไม่?

- ☐ ไม่มี
- ☐ มี โปรดระบุทรัพยากร 1.).....2.).....3.).....

13. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือไม่?

- ☐ ไม่มี
- ☐ มี โปรดระบุทรัพยากร 1.).....2.).....3.).....

14. ในผลผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่?

- ☐ สอดคล้อง
- ☐ ไม่สอดคล้อง

15. ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากหน่วยงานใด?

- ☐ ภาครัฐ ระบุ 1.).....2.).....3.).....
- ☐ ภาคเอกชน ระบุ 1.).....2.).....3.).....
- ☐ NGO, ระบุ 1.).....2.).....3.).....
- ☐ ไม่มี

16. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนในด้านใดมากที่สุด?

- () ด้านพาไปศึกษาดูงาน () ด้านการให้เงินอุดหนุน
 () ด้านการอบรมให้ความรู้และพัฒนาอาชีพ () ด้านให้กู้ยืมเงิน
 () ด้านการให้วัสดุอุปกรณ์ () ไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุน

17. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือไม่?

- () ไม่มี (ไม่มี ข้ามไปข้อ19. / มีตอบข้อ18.)
 () มี ระบุรายละเอียด.....

18. ภายหลังจากที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ ส่งผลอย่างไรกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์
 () รายได้เพิ่มมากขึ้น
 () เป็นที่ยอมรับและเพิ่มความเชื่อถือให้ผู้ซื้อ
 () เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจชุมชน

19. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีกำไรจากการดำเนินงานจำนวน.....บาท/ปี

20. รายได้จากการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้รับอย่างสม่ำเสมอหรือไม่?

- () ได้
 () ไม่ได้

21. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีสภาพทางการเงินที่มีหนี้สินหรือไม่?

- () ไม่มี
 () มี เป็นจำนวนเงิน.....บาท จาก.....

22. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านได้มีแหล่งจำหน่ายสินค้าในตลาดใด

- () ใช้เองในกลุ่ม () ระดับท้องถิ่น
 () ระดับจังหวัด () ระดับภูมิภาค
 () ระดับประเทศ () ต่างประเทศ

แบบสอบถาม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. สมาชิกส่วนใหญ่ได้ร่วมวางแผนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด					
2. สมาชิกส่วนใหญ่ได้ร่วมวางแผนเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตมากน้อยเพียงใด					
3. สมาชิกส่วนใหญ่ได้ร่วมวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์มากน้อยเพียงใด					
4. สมาชิกส่วนใหญ่ได้ร่วมวางแผนเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาการผลิตมากน้อยเพียงใด					
5. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด					
6. สมาชิกส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานสม่ำเสมอ					
7. สมาชิกส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมประชุมมากน้อยเพียงใด					
8. สมาชิกส่วนใหญ่ได้ใช้บริการของกลุ่มมากน้อยเพียงใด					
9. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการจัดหาปัจจัยการผลิตมากน้อยเพียงใด					
- เงินทุน					
- แรงงาน					
- เทคโนโลยี					
- การจัดการ					
10. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตมากน้อยเพียงใด					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
11. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมพิจารณาถึงปัญหาในการดำเนินงานมากนักน้อยเพียงใด					
12. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานมากนักน้อยเพียงใด					
13. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงานมากนักน้อยเพียงใด					
14. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหามากน้อยเพียงใด					
15. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมรับทราบถึงผลการดำเนินงานทุกเดือนมากนักน้อยเพียงใด					
16. สมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิกจะทำให้การประกอบอาชีพมีความมั่นคงยิ่งขึ้น					
17. สมาชิกส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในชุมชนมากนักน้อยเพียงใด					
18. สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับการอบรมให้ความรู้มากนักน้อยเพียงใด					
19. สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในชุมชนมากนักน้อยเพียงใด					
20. สมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าการเป็นสมาชิกจะทำให้มีรายได้เสริมมากนักน้อยเพียงใด					

แบบสอบถาม เจตคติที่มีต่อการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

หัวข้อ	ระดับเจตคติ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. วิสาหกิจชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ของคนในชุมชน					
2. วิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักร่วมกันคิด					
3. วิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักร่วมมือกัน ในการปฏิบัติงาน					
4. วิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกได้พบปะกัน มากขึ้น					
6. วิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือ กันเองของคนในชุมชน					
7. วิสาหกิจชุมชนเป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์					
8. วิสาหกิจชุมชนเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์					
9. วิสาหกิจชุมชนช่วยสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้คนรุ่นหลัง					
10. วิสาหกิจชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความรู้กันในกลุ่ม					
11. วิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกมีรายได้เสริม					
12. วิสาหกิจชุมชนช่วยสร้างอาชีพให้กับ สมาชิก					
13. วิสาหกิจชุมชนช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่น					
14. วิสาหกิจชุมชนทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง					

หัวข้อ	ระดับเจตคติ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
15. วิชาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักพึ่งตนเอง นำไปสู่วิถีแบบพอเพียง					
16. วิชาหกิจชุมชนช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ชุมชน					
17. วิชาหกิจชุมชนจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนดี ขึ้น					
18. วิชาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักหาความรู้ เพิ่มเติม					
19. วิชาหกิจชุมชนจะช่วยลดปัญหาการว่างงาน คนในชุมชน					
20. วิชาหกิจชุมชนจะสร้างประโยชน์ให้กับ สมาชิกอย่างแท้จริง					

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดความเข้มแข็งในการบริหารงานวิชาหกิจชุมชน

หัวข้อ	ระดับ				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. กลุ่มวิชาหกิจชุมชนของท่านมีความชัดเจนของ วัตถุประสงค์มากน้อยแค่ไหน					
2. การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วาง ไว้มากน้อยแค่ไหน					
3. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการ ดำเนินกิจกรรมมากน้อยแค่ไหน					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนมากน้อยแค่ไหน					
5. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในโครงสร้างการบริหารงานมากน้อยแค่ไหน					
6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่าน มีการแบ่งงานตามโครงสร้างการบริหาร มากน้อยแค่ไหน					
7. ในการทำงานของคณะกรรมการและสมาชิกได้ทำตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบมากน้อยแค่ไหน					
8. กลุ่มมีระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับเป็นลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนมากน้อยแค่ไหน					
9. ในการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่าน สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการจัดทำมากน้อยแค่ไหน					
10. สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ มากน้อยแค่ไหน					
11. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดำเนินงานตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มของท่านมากน้อยแค่ไหน					
12. คณะกรรมการได้นำความรู้ที่ตนเองมีหรือได้รับมาเผยแพร่สู่สมาชิกมากน้อยแค่ไหน					
13. มีการจัดประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมากน้อยแค่ไหน					
14. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ร่วมกันมากน้อยแค่ไหน					
15. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกมากน้อยแค่ไหน					
16. เมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักคิดหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันมากน้อยแค่ไหน					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
17. เมื่อเกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยแค่ไหน					
18. เมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยแค่ไหน					
19. เมื่อเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นมากน้อยแค่ไหน					
20. การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นพัฒนาอาชีพของสมาชิกมากน้อยแค่ไหน					

ข้อเสนอแนะ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้างและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านวิธีการแก้ไขปัญหายังไร?

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

วิธีการแก้ไขปัญหา

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2548

เป็นปีที่ 60 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“วิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อ การพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

“เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า คณะบุคคลที่รวมตัว กันโดยมีวัตถุประสงค์ ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนิน งานของวิสาหกิจชุมชนใน เครือข่าย “กิจการวิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

“คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานครหรือคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด แล้วแต่กรณี

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้นำกรรณบัตรรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ หมวด 1 วิสาหกิจชุมชน

มาตรา 5 วิสาหกิจชุมชนใดที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 6 เมื่อกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับคำขอจดทะเบียนและเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนที่ยื่นคำขอจดทะเบียนมีลักษณะและวัตถุประสงค์ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ให้กรมส่งเสริมการเกษตรรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจชุมชนนั้น

มาตรา 7 การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน
- (2) ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน
- (3) ชื่อและที่อยู่ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- (4) กิจกรรมที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ

มาตรา 8 ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทินให้วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งประสงค์จะดำเนินกิจการต่อไปแจ้งให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

วิสาหกิจชุมชนใดไม่แจ้งความประสงค์ตามวรรคหนึ่งเป็นเวลาสองปีติดต่อกัน ให้กรมส่งเสริมการเกษตรมีหนังสือเตือนให้วิสาหกิจชุมชนนั้นแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ถ้าไม่มีการแจ้งตามคำเตือนดังกล่าว ให้กรมส่งเสริมการเกษตรถอนชื่อออกจากทะเบียน

วิสาหกิจชุมชนใดประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เลิกกิจการ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด หมวด 2 เครื่องหมายวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 9 ให้นำบทบัญญัติในหมวด 1 มาใช้บังคับแก่การจดทะเบียนจัดตั้ง การแจ้งดำเนินกิจการ และการเลิกกิจการเครื่องหมายวิสาหกิจชุมชนโดยอนุโลม ให้เครื่องหมายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วมีสิทธิขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 10 การบริหารจัดการเครื่องหมายวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามข้อบังคับของเครื่องหมายวิสาหกิจชุมชนนั้น

ข้อบังคับตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยจะต้องกำหนดให้การดำเนินการของเครื่องหมายวิสาหกิจชุมชนเป็นไปตามความสมัครใจโดยจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้

มาตรา 11 เครื่องช่วยวิสาหกิจชุมชนอาจดำเนินการดังต่อไปนี้ได้

(1) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในของวิสาหกิจชุมชนในเครื่องช่วยดังต่อไปนี้

(ก) ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งหรือการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบทรัพยากรหรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น

(ข) ให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือความช่วยเหลือในการปรับปรุงหรือพัฒนาการผลิต การให้บริการ การบริหารจัดการ การหาทุน การตลาด และอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครื่องช่วย

(ค) ให้คำแนะนำหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครื่องช่วยทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

(2) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายนอกของวิสาหกิจชุมชนในเครื่องช่วยดังต่อไปนี้

(ก) เป็นคนกลางในการติดต่อกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน เพื่อขอรับความช่วยเหลือและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในเครื่องช่วย

(ข) ประสานงานกับเครื่องช่วยวิสาหกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ หรือดำเนินกิจกรรมอื่นอันเป็นประโยชน์หรือเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครื่องช่วย

(3) เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันและความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าในด้านคุณภาพของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ และการพัฒนาการตลาด

(4) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หมวด 3 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 12 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย

(1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนสิบสามคน ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน อธิบดีกรมส่งเสริมการส่งออก อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม อธิบดีกรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้อำนวยการธนาคารออมสิน

(3) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวนสิบคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคล ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

(4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสามคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน

ให้อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรแต่งตั้งผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และให้อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนแต่งตั้งผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนอีกหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา 13 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการและแผนการพัฒนา และส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

(2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ

(3) ให้ความช่วยเหลือ การสนับสนุน หรือให้คำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(4) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจชุมชน

(5) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินงานกิจการวิสาหกิจชุมชน

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 14 กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) มีสัญชาติไทย

(2) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(3) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น

(4) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

(5) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการ ที่ปรึกษา หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง เว้นแต่กรณีที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ถือว่ามียกยั้งห้ามเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 12 (4)

(6) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(7) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(8) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 15 กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) มีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้แต่งตั้งกรรมการใหม่ให้กรรมการนั้น ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้แต่งตั้งกรรมการใหม่

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 16 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) ดาย

(2) ลาออก

(3) คณะรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(4) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ เว้นแต่ ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 14

มาตรา 17 ในกรณีที่กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้อื่นดำรงตำแหน่งแทน และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวันจะไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการแทนก็ได้

มาตรา 18 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 19 คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่ง อย่างใดแทนคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ และให้นำความในมาตรา 18 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

(1) ในกรุงเทพมหานคร ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชน ผู้แทนกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมสรรพากร ผู้แทนสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนธนาคารออมสิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนหกคนซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคนซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน ในกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

(2) ในจังหวัดอื่น ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนกรมสรรพากรที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่มีสาขาสตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารออมสินที่มีสาขาสตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

จำนวนหกคนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน

ในจังหวัดนั้นตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน ในจังหวัดนั้น เป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 21 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และแผนการพัฒนา และส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี

(2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ

(3) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจ ชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี

(4) พิจารณาหรือเสนอแนะต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4

(5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

การดำเนินการตาม (2) (3) หรือ (4) ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย มาตรการ หรือแผนการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ คณะกรรมการกำหนดหรือเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

มาตรา 22 ให้นำความในมาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16 (3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ให้ออก

ให้นำความในมาตรา 18 และมาตรา 19 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดโดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้กรรมการ อนุกรรมการ กรรมการตามมาตรา 20 และกรรมการตาม มาตรา 31 ได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอย่างอื่นในการปฏิบัติ หน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 24 ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ คณะกรรมการรับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษาข้อมูล และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงาน ของคณะกรรมการ ให้สำนักงานเกษตรจังหวัดทำหน้าที่และรับผิดชอบงานตามวรรคหนึ่งที่เกี่ยวข้อง กับงานของ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หมวด 4 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 25 วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริม การ เกษตรแล้วสามารถขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากคณะกรรมการได้ ตามวิธีการที่ คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 26 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา กิจการ วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้ และการสนับสนุนในการจัดตั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการ วิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น นั้น ๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น การบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนใน ระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา กิจการ วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วตามมาตรา 26 อย่างต่อเนื่อง รวมถึง การให้ความรู้และการสนับสนุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับ ที่สูงขึ้นตามความ พร้อมและความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ กิจการวิสาหกิจชุมชนและการออกแบบที่ทันสมัยตามความต้องการของตลาด การร่วมมือซึ่งกัน และกัน หรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้าน คุณภาพ การผลิต การจัดการ และการตลาด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนใน ระดับที่สูงยิ่งขึ้น

มาตรา 28 ในกรณีที่วิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนหรือดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจใด ๆ ให้คณะกรรมการให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง การประกอบการ การตลาด รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย วิสาหกิจชุมชนหรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการ วิสาหกิจชุมชน

มาตรา 29 ให้คณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพ ผลผลิตภัณฑ์และการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้าหรือการรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการ เพื่อให้สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นที่เชื่อถือ รวมทั้งปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการ

ในการส่งเสริมตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการพิจารณาให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือ แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในการขอจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า หรือให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนนั้นตามที่เห็นสมควร

มาตรา 30 ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน ให้คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการที่คณะกรรมการจัดให้มีขึ้นตามมาตรา 26 และมาตรา 27 และการส่งเสริมหรือการสนับสนุนตามมาตรา 28 และมาตรา 29

(2) ให้การส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการประกอบการ

(3) จัดให้มีการฝึกอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การฝึกอบรมด้านการจัดการ การบัญชี ภาษีอากร หรือการถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีด้านการผลิตหรือการตลาด

(4) เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานหรือการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

(5) ดำเนินการในเรื่องอื่นใดที่คณะกรรมการเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 31 ให้มีคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีกไม่เกินสิบสองคนซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้ง มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ประสานการดำเนินการของกองทุนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการซ้ำซ้อนที่ไม่เกิดประโยชน์ และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(2) ติดตาม และประเมินการดำเนินงานของกองทุนต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจการวิสาหกิจชุมชน

(3) เสนอแนะต่อกองทุนที่เกี่ยวข้องหรือคณะกรรมการเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน หรือ การแก้ไขปัญหาเงินทุนในการสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน

(4) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ให้นำความในมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการประสานนโยบาย กองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16 (3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการให้ออก

ให้นำความในมาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 24 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนโดยอนุโลม

มาตรา 32 ในกรณีที่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใดกำหนดให้กิจการวิสาหกิจชุมชนต้อง ดำเนินการใดอันเป็นภาระที่ไม่เหมาะสมหรือเกินสมควร คณะกรรมการอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการให้ มีการลดภาระดังกล่าวแก่กิจ การวิสาหกิจชุมชนได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 33 ในกรณีที่คณะกรรมการประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชนหรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามมาตรา 30 แล้วไม่บรรลุผล ให้คณะกรรมการเสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป บทเฉพาะกาล

มาตรา 34 ในวาระเริ่มแรกให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการเพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตามมาตรา 20 ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

หมายเหตุ: เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เศรษฐกิจชุมชนเป็นพื้นฐานของ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง และโดยที่เศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบันจำนวนหนึ่งยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทาง การค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และ การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก ค

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า สมอ. ได้มีโครงการจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือระดับพื้นบ้านที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการที่สำคัญ คือ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจกับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืน อีกทั้งสนับสนุนนโยบายสำคัญของรัฐบาลโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน โดยมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้

เพื่อให้การดำเนินการด้านการรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นไปอย่างถูกต้อง ชัดเจน โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ยื่นคำขอรับใบรับรองและผู้รับใบรับรองให้เข้าใจหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติรวมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม, 2554: 1)

1. ขอบข่าย เอกสารนี้กำหนดคำนิยาม คุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอ การรับรอง การตรวจติดตามผล การยกเลิกการรับรอง และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. นิยาม ความหมายของคำที่ใช้ในเอกสารนี้ มีดังต่อไปนี้

2.1 การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง การให้การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของผู้ผลิตในชุมชนที่เกิดการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งที่จดทะเบียนอย่างเป็นทางการหรือไม่มีการจดทะเบียนเป็นการรวมกลุ่มเองโดยธรรมชาติ หรือชุมชนในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านการคัดเลือกจากจังหวัดและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้ประกาศกำหนดไว้

2.2 ผู้ยื่นคำขอ หมายถึง ผู้ผลิตที่อยู่ในชุมชนและ/หรือจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ

2.3 ผู้ได้รับการรับรอง หมายถึง ผู้ยื่นคำขอที่ผ่านการตรวจประเมินแล้ว และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. คุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอ ผู้ยื่นคำขอต้องมีคุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

เป็นผู้ผลิตในชุมชนและ/หรือจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านมาคัดเลือกจากคณะกรรมการการอำเภอหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ

เป็นกลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์ หรือกลุ่มอื่น ๆ ตามกฎหมายวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพก้าวหน้า กลุ่มธรรมชาติ เป็นต้น

4. การรับรอง

4.1 การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วยการดำเนินการดังนี้

4.1.1 ตรวจสอบสถานที่ผลิตและเก็บตัวอย่างจากสถาบันที่ผลิตส่งตรวจสอบเพื่อพิจารณาออกใบรับรอง

4.1.2 ตรวจสอบติดตามผลคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการรับรอง โดยสุ่มตัวอย่างที่ได้รับการรับรองจากสถานที่จำหน่าย เพื่อตรวจสอบ

4.2 การขอการรับรอง ให้ยื่นคำขอต่อสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด หรือจังหวัด พร้อมหลักฐานและเอกสารต่าง ๆ ตามแบบที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกำหนด

4.3 เมื่อได้รับคำขอตามข้อ 4.2 แล้วสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะนัดหมายการตรวจสอบสถานที่ผลิต เก็บตัวอย่างส่งทดสอบ

4.4 ประเมินผลการตรวจสอบว่าเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่

4.5 ใบรับรองผลิตภัณฑ์ มีอายุ 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ระบุในใบรับรอง

4.6 การขอต่ออายุใบรับรองหรือการออกใบรับรองฉบับใหม่เมื่อใบรับรองฉบับเก่าสิ้นอายุ ให้ดำเนินการตามข้อ 4.2 ถึง 4.4

5. เงื่อนไขและการตรวจติดตาม

5.1 ผู้ที่ได้รับการรับรองต้องรักษาไว้ซึ่งคุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำหนดไว้ตลอดระยะเวลาที่ได้รับการรับรอง

5.2 การประเมินผลการตรวจสอบตัวอย่างที่สุ่มซื้อเพื่อตรวจติดตามผลต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำหนด

5.3 การตรวจติดตามผลทำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

6. การยกเลิกการรับรอง สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จะยกเลิกใบรับรองกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

6.1 ผลิตภัณฑ์ที่ตรวจติดตามผลไม่เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 2 ครั้งติดต่อกัน

6.2 ผู้ได้รับการรับรองขอยกเลิกใบรับรอง

6.3 มีการประกาศแก้ไขหรือยกเลิกมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำหนดไว้

6.4 เมื่อใบรับรองครบอายุ 3 ปี นับจากวันที่ได้ใบรับรอง

6.5 กรณีมีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนด เช่น การอวดอ้างเกินความเป็นจริง โฆษณาการได้รับใบรับรองครอบคลุมรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับใบรับรอง

7. อื่นๆ

7.1 ในกรณีที่ยกเลิกใบรับรอง ผู้ได้รับการรับรองต้องยุติการใช้สิ่งพิมพ์ สื่อโฆษณาที่มีการอ้างอิงถึงการได้รับการรับรองทั้งหมด

7.2 สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ไม่รับผิดชอบในการกระทำใดๆ ของผู้ได้รับการรับรองที่ได้กระทำไปโดยไม่สุจริต หรือไม่ปฏิบัติตาม หรือฝ่าฝืนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด

ภาคผนวก ง

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล

นางสาวพรณิชา สุภาวงศ์

เกิดเมื่อ

25 พฤศจิกายน 2529

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2548 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนธีรกานต์บ้านไผ่
จังหวัดลำพูน

พ.ศ. 2552 ปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่